

Onsdagen den 10 mars

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2 Riksdagsbehandlingen av propositionen nr 50 om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal

Herr talmannen meddelade att Kungl. Maj:ts proposition nr 50 med förslag till lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal avlämnats till riksdagen samt föreslog att propositionen genast skulle hänvisas till utskott.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag har svårt att delta i ett beslut att till utskott genast hänvisa en proposition som jag ännu inte ens har läst. Den är såvitt jag förstår ännu icke utdelad i kammaren. Dessutom anser jag, herr talman, att detta är ett för stort ärende att avgöras i fullt så brådsåkande ordning.

Jag yrkar bordläggning i vanlig ordning av propositionen.

I detta anförande instämde fru Kristensson, herr Brundin, fru Mogård samt herrar Schött, Strindberg och Söderström (samtliga m).

Propositioner gavs på dels att Kungl. Maj:ts proposition nr 50 genast hänvisades till utskott, dels att propositionen bordlades till nästa sammanträde, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren genast hänvisar propositionen nr 50 till utskott röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren beslutat bordlägga ifrågavarande proposition till nästa sammanträde.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat.

Herr TALMANNEN anförde:

Voteringsapparaten har uppenbarligen ännu inte hunnit uppvärmas så att omröstningsresultatet registreras. Det blir därför nödvändigt att göra om rösträkningen.

Votering verkställdes ånyo med omröstningsapparat.

Onsdagen den
10 mars 1971

Riksdagsbehandlingen av propositionen nr 50 om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal

Herr TALMANNEN yttrade:

Apparaten fungerar som synes ännu inte, och det lär enligt uppgift dröja ytterligare fem å tio minuter, innan omröstningsresultat kan registreras.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! För att inte ytterligare fördröja kammarens arbete ber jag att få återta min begäran om rösträkning.

Herr talmannen erinrade om att kammaren vid votering genom uppresning beslutat att genast hänvisa propositionen till utskott, varefter densamma remitterades till inrikesutskottet.

Herr TALMANNEN anförde:

Om kammarens behandling av de på dagens föredragningslista upptagna ärendena föranleder anordnande av kvällsplenum avses inrikesutskottet skola sammanträda under middagspausen för att bereda ärendet om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal, varefter det av utskottet i ärendet avgivna betänkandet bordlägges vid kvällssammanträdet. Skulle kvällsplenum inte behöva anordnas avses kammarens sammanträde komma att ajourneras för att bereda inrikesutskottet tillfälle att sammanträda och det av utskottet avgivna betänkandet i ärendet bordlägges vid plenums fortsättning efter ajourneringen.

Betänkandet avses skola bordläggas endast en gång och skulle sålunda komma att företas till avgörande vid torsdagens sammanträde, som med ändring av den preliminära planen tar sin början kl. 11.00 och inleds med behandling av ärendet om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal.

§ 3 Ang. betalningen för åtgärder med anledning av oljeskador

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Strindbergs* (m) den 26 januari framställda interpellation, nr 32, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Herr Strindberg har frågat jordbruksministern om han dels är beredd att snarast vidta åtgärder för att genom skapande av oljeskadefond eller på annat sätt genom statens medverkan befria kommunerna från betalningsansvar vid oljeskador längs våra kuster i fall där ansvarsfrågan ej kan fastställas, dels vill medverka till att genom statens medverkan skapa möjligheter för företag, som arbetar med oljedestruktion, att erhålla förskotterad ersättning för sitt arbete i de fall där skaderegleringen genom försäkringsbolag blir fördröjd.

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Frågan om någon form av fondbildning för att täcka kostnader med anledning av oljeutsläpp har vid olika tillfällen aktualiserats på såväl det nationella som det internationella planet.

Sålunda kan erinras om att riksrevisionsverket med anledning av remissyttrandena över oljeskyddsutredningens betänkande "Beredskap mot oljeskador" fick Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda bl. a. förutsätt-

ningarna för att utan en vidlyftig administration finansiera ingripanden mot oljeskador genom särskilda avgifter och utarbeta förslag till ett sådant finansieringsalternativ.

Verket redovisade uppdraget i juni 1968 och föreslog därvid att oljeskyddskostnaderna skulle finansieras genom en kapitalbildning byggd på ett avgiftssystem, som skulle administreras i statlig regi. Någon form av fondbildning – i kombination med en rörlig kredit hos riksgäldskontoret – var enligt verket en med hänsyn till omständigheterna väl lämpad finansieringsform. Lämplig fondstorlek i utgångsläget bedömdes vara omkring 8 miljoner kronor, och den rörliga krediten – vars syfte skulle vara att täcka kostnader av större omfattning, t. ex. i anledning av en olycka av katastrofkaraktär – borde förslagsvis uppgå till 10 miljoner kronor.

Så gott som samtliga remissinstanser var positiva till förslaget om avgiftsfinansiering. Förslaget och remissyttrandena har emellertid överlämnats till räddningstjänstutredningen då det bedömdes lämpligt att förslaget övervägdes i samband med räddningstjänstfrågorna i övrigt. Ställning till förslaget bör därför inte tas förrän räddningstjänstutredningen redovisat sitt arbete.

På det internationella området har år 1969 antagits en konvention om skadeståndsansvar för oljeskador. Vidare pågår arbete på en konvention angående inrättande av en internationell oljeskadefond. Nämnas bör också att genom oljebolagens internationella samarbetsorgan har inrättats en ersättningsfond för oljeskador.

Jag har vid flera tillfällen, senast i svar den 3 december förra året på en fråga i andra kammaren av herr Glimné, redogjort för riksdagen för den praxis som för närvarande – i avvaktan på ställningstagande till räddningstjänstutredningens förslag – tillämpas av Kungl. Maj:t i fråga om ersättning av statsmedel till kommunerna för kostnader för bekämpning och sanering av oljeskador. Enligt denna praxis utgår regelmässigt ersättning för kommuns kostnader för bekämpning till sjöss av oljeutsläpp, under det att kostnader för sanering, dvs. i huvudsak rengöring av oljeförorenade strandområden, betalats av staten endast undantagsvis, framför allt när de åsamkats kustkommuner med små ekonomiska resurser.

Fr. o. m. innevarande budgetår finns en särskild anslagspost, betecknad Ersättningar till kommuner vid ingripande mot oljeutsläpp till sjöss, under tolfte huvudtitelns förslagsanslag Beredskap för oljebekämpning till sjöss. Från anslagsposten skall kommunernas bekämpningskostnader bestridas efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

När det gäller saneringskostnader – oavsett om det varit fråga om anonyma eller identifierade utsläpp – har i de fall, då dessa ersatts av statsmedel, ersättning utgått från fjortonde huvudtitelns förslagsanslag Oförutsedda utgifter. Vid prövningen av frågan om ersättning skall utgå har givetvis skadekostnaderna ställts i relation till kommunens ekonomiska resurser.

Med hänvisning till den redogörelse jag lämnat nu vill jag därför besvara herr Strindbergs första fråga genom att framhålla att med den praxis som tillämpats i fråga om ersättning till kommuner för bekämp-

nings- och saneringskostnader ingen kommun hittills fått bära oskäligen kostnader för ingripanden mot oljeutsläpp till sjöss och att därför några åtgärder av den anledningen inte behövs innan räddningstjänstutredningens väntade förslag kan genomföras.

Herr Strindbergs andra fråga skulle i och för sig kunna besvaras med samma hänvisning som nyss till räddningstjänstutredningens kommande förslag.

Jag kan inte finna att det – i varje fall för närvarande – behöver skapas några allmänna regler för att bereda betalning åt oljesaneringsföretag som anlitas av samhället. Om det visar sig nödvändigt kan åtgärder vidtas från fall till fall. Som exempel på detta vill jag nämna att Kungl. Maj:t ansett sig kunna medge att kommuns kostnad för oljesanering förskottsvis får betalas av statsmedel och samtidigt uppdragit åt generaltullstyrelsen att bevaka att beloppet återkrävs av den som är ansvarig för oljeskadan. Genom ett sådant beslut har olägenheterna av att behöva ligga ute med stora belopp i avvaktan på uppgörelse mellan försäkringsbolag undanröjts för såväl saneringsföretag som kommun.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till mina frågor är bl. a. att ersättningsfrågan när det gäller oljeskador i vissa fall är mycket oklar. Skaderegleringen blir därigenom ofta fördröjd på ett sätt som är ytterst besvärande såväl för berörda kommuner som för enskilda företagare. I interpellationssvaret hänvisas tyvärr liksom i många andra sammanhang här i riksdagen till pågående utredning. Jag ställer mig inte oförstående till det, men jag vill mycket starkt understryka önskemålet att den sittande utredningen, räddningstjänstutredningen, snarast måtte bli klar med sitt arbete. De nuvarande förhållandena är nämligen helt otillfredsställande. Enligt gällande praxis utgår ersättning till kommun för kostnader avseende bekämpning av oljeskador till sjöss. Detta är gott och väl, men ersättningen måste då regleras snabbare än vad som nu tycks vara fallet.

På en punkt hoppas jag att det i framtiden skall bli klarare regler än nu, nämligen vad avser ersättningen till kommun för kostnader som den åsamkas för exempelvis sanering av oljeförorenade stränder. Detta att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall och med hänsyn tagen till skadans omfattning i relation till kommunens ekonomiska bärkraft skall avgöra om ersättning skall utgå eller ej kan inte vara en riktig lösning av problemet. En kommun som plötsligt ställs inför ett kanske stort oljeutsläpp måste redan när den vidtar saneringsåtgärder veta att det finns en ekonomisk garant för dess åtaganden. Därför bör det finnas förslagsvis en oljeskadefond som kan svara för uppkomna saneringskostnader såväl till sjöss som vid stränderna.

Detta, herr talman, måste gälla oavsett om den drabbade kommunens ekonomi är god eller ej. Att små skärgårdskommuner – tyvärr kommer det inte att finnas så många sådana kvar i framtiden – skall stå mer eller mindre med mössan i hand för att få ut pengar av staten kan inte vara riktigt. Gränsdragningsproblemen när det gäller att fastslå kommunens ekonomiska bärkraft i förhållande till uppkommen skada kan dessutom

mången gång bli besvärliga.

Beträffande min fråga om statsrådet vill medverka till att via staten åstadkomma möjligheter för enskilda företagare som ägnar sig åt oljesanering att utfå förskottsersättning i de fall skaderegleringen drar ut på tiden finner jag statsrådets svar om inte negativt så dock alltför litet positivt. Detta att staten kan vidta åtgärder från fall till fall fyller enligt mitt förmenande inte de anspråk som man kan ställa på snabb skadereglering. Huruvida ingripande kan vara nödvändigt eller ej är dessutom en bedömningsfråga, där berörda parter kan ha olika mening.

Jag vill, herr talman, uttrycka det bestämda önskemålet att de i interpellationen aktualiserade frågorna snabbt kommer till en positiv lösning, bl. a. genom att den tidigare nämnda räddningstjänstutredningen med det snaraste lägger fram sitt betänkande.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman Med utredningar bekämpar man inte olja – det är en tes som de skärgårdskommuner som lever med oljeskadehotet hängande över sig ständigt har aktuell. Men utredningar är ju en förutsättning för konstruktiva beslut. Om vi då tittar på de oljeskadeutredningar som har förekommit och förekommer här i landet, finner vi en utredning om oljeskador som presenterades 1965. Den utredningen är lyckligen undångömd, för där tänkte man sig att de berörda kommunerna skulle ta huvudansvaret även kostnadsmässigt. Men nu har det gått sex år sedan den utredningen avlämnade sitt betänkande. Den avsatte alltså inga konkreta resultat.

Det enda som har hänt är i stort sett att räddningstjänstutredningen har fått tilläggsdirektiv att ta upp även de här frågorna. Personligen tycker jag att frågeställningen om oljeskadebekämpningen låg litet grand vid sidan av det som räddningstjänstutredningen egentligen hade att syssla med, men när den nu har gett sig i kast med ämnet är det intressant att studera den tidplan som torde bli aktuell för räddningstjänstutredningen. Tilläggsdirektiven i det här hänseendet lämnades 1969, och i riksdagsberättelsen i år sägs det att utredningen beräknas bli slutförd under våren 1971. Tidningsuppgifter, emanerande från utredningsmannen så sent som i november–december förra året, tydde på att man skulle vara klar i januari–februari. Svårigheten med lagskrivningsarbetet har gjort att tidpunkten nu halkar framåt. Om vi ser på den möjliga tidpunkten för en ny ordning i dessa frågor, hamnar vi vid tidigast den 1 juli 1972 – ett och ett kvarts år till med osäkerhet för de berörda kommunerna. Man är ju hela tiden beroende av vad som från statsmakternas sida betraktas som skäligt och oskäligt i ekonomiskt hänseende.

Vi fick en ny handläggningsordning när det gällde oljeskadebekämpning till sjöss och i kustvatten i februari 1970. Då fick tullverket ansvaret men i stort sett inga resurser för den här verksamheten. Begränsade resurser fick man fr. o. m. innevarande budgetår, alltså från den 1 juli 1970. Planer för en successiv utbyggnad av bekämpningsresurserna har redovisats från generaltullstyrelsen i många sammanhang, och det är ju en i högsta grad lovvärd utbyggnad man där har skisserat. Men det är långt till målet.

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Ang. betalningen
för åtgärder med
anledning av
oljeskador*

Den ordning som fanns innan tullverket fick samordningsansvaret innebar att länsstyrelserna hade ett samordningsansvar. Om vi – rent parentetiskt, herr talman – tittar på frågan om samordning även i riksdagsarbetet, finner vi att först på dagens föredragningslista står svar på en interpellation om oljebekämpning och sist på föredragningslistan står behandlingen av en motion i samma ärende. Det hade kanske varit skäl att samordna de två debatterna.

Men åter till samordningen av oljeskadebekämpningen! Vi kan ta två konkreta exempel.

I Stockholms skärgård grundstötte 1969 ett fartyg som hette London Harmony. Det blev ett kvantitativt sett "litet" utsläpp – 243 m³ enligt tillgängliga uppgifter. Den gången skötte länsstyrelsen samordningsansvaret. De berörda kommunerna behövde aldrig ens gå in med en ansökan om förskottsutbetalning från staten. Det skötte en statlig myndighet. Man hade samordningsansvaret på ett ställe.

Den 20 mars 1970 kolliderade två tankfartyg utanför Vaxholm, Otello och Katelaysia. Ansvarsfrågan är ännu inte klar. Vittnesförhör i sjöförklaringsmålet har genomförts, men något ställningstagande i ansvarsfrågan föreligger inte. Skadeståndsansvaret kan alltså ännu inte regleras.

I detta fall var det tullverket och dess kustbevakning som fick gripa in med bekämpning till sjöss. Det var svåra isförhållanden vid kollisionstillfället. Man hade ganska liten erfarenhet av bekämpning av olja i is, och tekniskt sett erbjöd bekämpningen en hel del problem. Bristen i tekniskt kunnande ledde till att den mängd olja man inte kunde bekämpa till sjöss blev mer omfattande än som skulle blivit fallet om man haft en utvecklad teknik. Slutsats: När isen gick upp förra våren var det mer olja som flöt i land på stränderna och alltså undandrog sig tullverkets bekämpningsansvar och i stället drabbade de berörda kommunerna.

Det utsläpp det här var fråga om var inte mer omfattande än ca 125 m³. Bekämpningskostnaderna var uppemot 3 miljoner kronor. Det är alltså ganska dyrt per kubikmeter räknat att bekämpa löskommen olja. Bäst är naturligtvis att förebygga skador av den här typen.

Låt oss se hur kostnadsregleringen fungerar. De berörda kommunerna gick i detta fall in i bekämpningsarbetet och sade klart och uttryckligt: Vi går med under förutsättning att vi inte behöver vara "bank" åt försäkringsbolagen. De ekonomiskt hårt pressade kommunerna har annat att utnyttja sin likviditet för än sådant.

Icke desto mindre slutade det hela med att kommunerna ytterst ansågs kunna bli betalningsansvariga för saneringskostnader på över en miljon kronor. I det läget fick alltså kommunerna hos Kungl. Maj:t begära att dessa kostnader skulle bäras av staten. Så beslutades också. Men vad jag finner anmärkningsvärt är att inget sådant initiativ togs direkt från civildepartementets sida. Jag vill ställa den direkta frågan om civilministern hölls kontinuerligt orienterad om tullverkets handläggning av "Operation Otello".

Den rimliga ordningen i ett sådant här fall är naturligtvis att man genom ett väl utvecklat redaransvar och ett försäkringsobligatorium garanterar att medel finns till förfogande för snabba bekämpningsinsatser. Självklart är också – och det återkommer jag till vid behandlingen av

en motion som jag står som första namn på -- att man får en oljebekämpningsfond, som genom en fondadministration får administrativa resurser att snabbt och konsekvent sätta in de rätta bekämpningsinsatserna. Om man exempelvis skulle lägga en importavgift på oljan för skadebekämpning på 1 krona per kubikmeter, skulle man varje år få in något tiotal miljoner kronor. Det skulle räcka för att klara en tillfredsställande sanering, att döma av kostnadsutfallet under de senaste åren.

Det är också intressant i detta sammanhang att se på lotsplikten för tankfartyg -- för mig en särskilt kär fråga. Riksdagen hade en del diskussioner för några år sedan om lotsväsendets organisation. Det hävdades då från visst håll -- bl. a. hörde jag till kritikerna -- att man på ett otillfredsställande sätt reducerade lotsorganisationen i landet. Nu har man tvingats rusta upp den organisationen igen, bl. a. beroende på att man har infört lotsplikt för tankfartyg med en lastkapacitet över 2 000 ton. Detta är en intressant utveckling. Obligatorisk lotsning är en metod att komma ifrån skador av den här typen. Att det inte räcker visas av att flera av de senaste oljeskadorna har uppstått genom kollisioner och grundstötningar av fartyg som haft lots -- det var fallet exempelvis med *Katelsia*.

Redaransvarstaket för ett av de två senast inblandade fartygen, *Otello*, ligger på 804 000 kronor, medan det för det andra fartyget, *Katelsia*, från vilket oljan inte rann ut -- den rann ut från *Otello* -- ligger på närmare 4 miljoner kronor. Om vi tänker oss att det mindre fartyget skulle få hela ansvaret, så betyder det att skattebetalarna får skjuta till ett par miljoner kronor. För det större fartyget hela ansvaret, så betyder det att skattebetalarna inte får skjuta till just någonting annat än de indirekta kostnader som inte debiteras och som kommuner och ställiga myndigheter har för handläggning av sådana här ärenden.

Enligt min uppfattning är det helt klart att här återstår väldigt mycket att göra för att få en vettig lösning på detta mycket stora samhällsproblem som framför allt är ett överhängande hot för de kanske minst betalningsstarka kommunerna i detta land. Och jag ser det som en mycket påtaglig brist att man hittills inte har på ett tillfredsställande sätt lyckats reglera bekämpnings- och kostnadsfrågorna när det gäller bekämpning av löskommen olja, inte bara till sjöss utan också, när den har drivit i land, på stränderna.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag tror det är utomordentligt väsentligt att man får samma huvudman som har ansvaret för oljebekämpningen såväl till sjöss som till lands, och därför är det väl önskvärt att kommunernas engagemang kan minskas i det här sammanhanget. Vidare är jag av den uppfattningen att varje produkt bör bära de miljökostnader som den åsamkar, och jag anser att medel för att åstadkomma ett bättre oljeskydd och medel för att sanera och för att rätta till de skador som har uppstått i samband med ett oljeutsläpp bör ställas till förfogande av dem som svarar för importen av oljor.

Därför tycker jag det är riktigt att man tillskapar en speciell

oljeskadefond. Herr Rosqvist från Oskarshamn och jag har väckt en motion i detta syfte till årets riksdag, och där har vi bl. a. visat att om man t. ex. avsätter 1 krona per importerat ton petroleumprodukter, så kommer man årligen att få ca 30 miljoner kronor som kan avsättas till en oljeskadefond. Vi menar alltså att det är oljebolagen som bör stå för dessa kostnader. Detta innebär å andra sidan givetvis inte att rederier och andra som handhar oljeprodukter skall kunna köpa sig fria från det ansvar som måste åvila dem, ty syftet är ju inte bara att åstadkomma ekonomiska resurser, utan målsättningen bör vara att med alla till buds stående medel se till att oljeskador inte inträffar.

Vi hoppas att motionen kommer att få en välvillig behandling här i riksdagen. Och det är mycket väsentligt att statsrådet ser till att räddningstjänstutredningen arbetar skyndsamt. Det är önskvärt för kustkommunerna och de stora hamnkommunerna att vi får en bättre tingens ordning till stånd snarast och att vi har ordentliga resurser för att möta eventuella katastrofer.

Slutligen vill jag, herr talman, korrigera herr Norrby i Åkersberga som lämnade en felaktig sakupplysning när det gäller lotstvänget för tank-tonnage. Det är ju kvantiteten medförd olja som är avgörande för om lotstväng föreligger eller inte. Har ett tankfartyg mer än 2 000 ton olja, då föreligger lotstväng. Sedan kan fartyget t. ex. vara på 5 000 ton men bara ha 1 000 ton olja i tankarna, och då föreligger inget lotstväng.

Det var bara en korrigerings av en felaktig sakupplysning. Vad jag ville framhålla i denna debatt är alltså önskvärdheten av att räddningstjänstutredningen möjligen påskyndar sitt arbete, så att vi får ett förslag som vi kan ta ställning till.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Vi är helt ense om angelägenheten av att snarast möjligt få mera definitiva lösningar på dessa frågor. Rättsläget är för närvarande oklart. Men räddningstjänstutredningen beräknar att vara färdig med sitt arbete om ett par månader, och mot bakgrund av den ansvarsfördelning som man där kommer fram till -- ansvarsfrågorna är trots allt inte så enkla som de kan synas -- och med hänsyn tagen till den organisation som vi då kan bygga upp blir det möjligt för oss diskutera kostnadsfördelningen och finansieringen av de insatser som skall göras för oljeskyddsberedskapen. Samtidigt måste vi följa vad som händer på det internationella planet, där man också arbetar på en skadereglering som blir av mera vittomfattande karaktär och där väl våra insatser får samordnas med och komplettera de åtgärder som man kan komma fram till i internationellt sammanhang.

I och för sig tyckte jag det var litet överflödigt av herr Norrby i Åkersberga att ta upp Otello-olyckan i detta sammanhang och anföra det som exempel på att vi inte har lyckats att med nuvarande praxis hantera frågorna på rätt sätt. Jag medger gärna att det på grund av det osäkra rättsläget ibland kan vara svårt att få handläggningen att klaffa precis så som vi önskar, men när det gäller Otello-katastrofen var det ändå så att beredskapsinsatserna sattes in med full styrka från tullverkets sida, där man har ledningen av denna typ av beredskapsinsatser. Jag känner själv

mycket väl till hur det arbetet bedrevs. Vidare har ersättningarna för bekämpningen i det fallet kunnat betalas förskottsvis, på det sätt jag föreställer mig att herr Norrby anser att de bör regleras för att undvika att kommunerna eller saneringsföretagen under lång tid skall behöva ligga ute med förskotterade medel.

Jag tror att jag kan stå för vad jag inledningsvis sade, att med den ordning vi hittills praktiserat i avvaktan på mera definitiva lösningar har inte några oskäligen kostnader behövt drabba kommunerna i sådana här sammanhang. Och vi tänker fortsätta med att praktisera den ordningen, till dess att vi får den definitiva lösningen klar.

Herr NORRBY i Akersberga (fp):

Herr talman! Låt mig först tacka herr Hugosson för att han korrigerade en oklar formulering från min sida.

När det gäller Otello-fallet var väl allting inte riktigt så bra som socialministern här framställde det. Sanningen är i stället den att ett av saneringsföretagen befann sig på konkursens brant därför att man inte fick betalt för sina fakturor. Man levde i det företaget ur hand i mun under ett halvårs tid i avvaktan på den reglering som generaltullstyrelsen enligt den träffade överenskommelsen hade förstahandsansvaret för. När den överenskommelsen träffades sades från de berörda kommunernas sida att vi tar inte på oss uppgiften att vara "bank" åt försäkringsbolagen, men då visste generaltullstyrelsen ännu inte vad man hade rätt att göra eller inte göra. Det fick man klart för sig först när det regleringsbrev kom som gällde fr. o. m. den 1 juli 1970. Efter dessa klarlägganden fann sig generaltullstyrelsen tvungen att dra sig undan det ansvar för att hantera de berörda fakturorna som man enligt kommunernas uppfattning hade tagit på sig.

Fakturor från september 1970 låg alltså obetalade till slutet av februari 1971 då konseljbeslutet kom. Vid London Harmony-olyckan 1969 handlades förskotteringen helt av statliga myndigheter. Jag anser det vara fullständigt självklart att så skulle ha skett även 1970, fastän ansvaret då hade flyttats över från länsstyrelsen till generaltullstyrelsen. Det får inte vara så att saneringsföretagen är beroende av om kommunerna över huvud taget har likvida medel att förskottera. Man måste ha en enklare ordning i sådana här fall.

Vi har också hela tiden frågan hängande över oss: Vad är rimliga ekonomiska insatser från kommunens sida? Statsrådet säger att inga oskäligen kostnader har drabbat kommuner. Jag anser att alla kostnader som drabbar kustkommuner för utsläpp av olja är oskäligen. Det är inte rimligt att kommunerna skall ta de kostnaderna. Det är helt riktigt att kostnaderna skall tas i första hand av oljeimportörerna och därmed i andra hand indirekt av konsumenterna. Man skall alltså ha ett rimligt kostnadsfördelningsansvar. Bekymret är att det tar så lång tid att komma fram till en vettig reglering av sådana här åtgärder. Det är också problematiskt att kostnaderna blir så oerhört stora.

Kan man inte få ett klart besked redan vid bekämpningsinsatsens början från statliga myndigheter att staten svarar för kostnaderna, är det risk att kommunerna tvingas att avstå från att ta sitt ansvar i sådana här sammanhang.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Till det sista vill jag säga att vi inte upplevt någon sådan situation där länsstyrelse och kommun i samverkan kommit fram till att läget är så oklart att kommunen har ansett sig tvingad att avstå från insatser mot den bakgrunden.

Sanningen när det gäller Otello-olyckan är ju den att vi inte fick någon framställning om ersättning för dessa kostnader förrän i år. Någon vecka efter det att den framställningen kom fattade vi ett konseljbeslut om att kostnaderna förskottsvis borde täckas av staten.

Vi måste ju ändå först ha en sådan framställning för att kunna fullgöra det ansvar som alla är överens om att staten i detta sammanhang skall ta på sig.

Herr NORRBY i Åkersberga (fp):

Herr talman! Ansvaret för att göra den framställningen borde enligt min uppfattning och den redovisning jag här har lämnat av ärendet ha åvilat generaltullstyrelsen, som åtog sig att ta emot och attestera fakturorna samt vidarebefordra dem till försäkringsbolagen. Fakturorna lägg alltså aldrig hos kommunerna. Det var en statlig myndighet som tog emot fakturorna och behöll dem tills de överlämnades till försäkringsgivarna.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Läget var ju det, att kommunerna hade anlitat detta företag för saneringsarbetet, medan tullverket hade åtagit sig att hjälpa kommunerna med kontroll av de insatser som serviceföretaget skulle göra.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. metoder för oljebekämpning till sjöss

Herr civilministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Torwalds* (c) den 17 februari framställda interpellation, nr 54, och anförde:

Herr talman! Herr Torwald har frågat mig om jag anser att den av tullverkets kustbevakning för närvarande använda metoden att med emulgeringsmedlet Corexit bekämpa olja till sjöss är ofarlig och lämplig ur miljövärdssynpunkt och, om så inte vore fallet, vilka åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas för att få fram miljövänligare bekämpningsmetoder.

Jag delar helt herr Torwalds uppfattning att det är synnerligen angeläget att olja som kommer lös till sjöss blir lokaliserad och bekämpad *innan* den flyter in till stränderna. Denna syn på bekämpningsmetodiken ligger till grund för pågående uppbyggnad av beredskapen för oljebekämpning till sjöss och i kustvattnen.

Frågan vilka medel och metoder som är lämpliga för oljebekämpning kan inte besvaras entydigt. Möjligheterna till effektiv och samtidigt från

miljövårdssynpunkt acceptabel bekämpning kan variera inom mycket vida gränser. Av betydelse vid val av bekämpningsmedel och metod är främst vilken typ av olja som kommit lös. Medlen för bekämpning av löskommen olja och sättet för medlens användning måste dessutom anpassas efter oljeutflödets mängd, tjocklek, utbredning, drift, flyktighet, giftighet m. m., faktorer som i sin tur i större eller mindre grad påverkas av vattentemperatur, salthalt, vind, sjöhävning, vattenomsättning m. m. Vid bedömning av bekämpningsinsatser kommer vidare sådana faktorer in som vattendjup, avstånd till kusten och dennas beskaffenhet. Allt detta innebär att varje oljeutsläpp måste behandlas individuellt med hänsyn till omständigheterna i det aktuella fallet.

Vid oljebekämpning bör i första hand tillämpas mekanisk upptagning. I öppna sjön är denna metod emellertid inte alltid möjlig att använda. Med hittills utvecklad teknik är möjligheterna begränsade att oskadliggöra löskommen olja exempelvis genom inringning med länsor åtföljd av uppsugning med mekaniska anordningar. Den tekniska utvecklingen på detta område innebär dock att det finns grundad anledning räkna med att det om några år kommer att föreligga helt nya förutsättningar för oljebekämpning till sjöss med mekaniska hjälpmedel.

Eftersom mekanisk upptagning förutsätter att oljan inte hunnit sprida sig alltför mycket över havsytan, måste man dock även i framtiden arbeta med alternativa bekämpningsmetoder. En sådan metod, som man internationellt räknar med och som ofta används i svenska farvatten, är absorbering som innebär att oljan binds med torvströ eller annat lämpligt medel. Metoden kräver normalt efterföljande mekanisk upptagning. Andra metoder är bränning, som har förekommit endast i enstaka fall, och sänkning som inte alls har använts.

Emulgering eller, som metoden kallas vid höggradig finfördelning av oljan, dispergering är den alternativmetod som tekniskt sett hittills kunnat utvecklas bäst. Metoden innebär att ett kemiskt medel sprutas över oljan som ligger på vattnet. Därefter sker en kraftig omröring av den oljebemängda vattenytan, så att oljan finfördelas i vattnet i mikroskopiskt små oljedroppar. Dessa oxideras eller bryts ned biologiskt av mikroorganismerna i vattnet. Att säga att oljan härigenom sänks eller, som interpellanten uttrycker sig, "sopas under mattan" är vilseledande. Påståendet att olja, som bekämpats på detta sätt, skulle lagras på havsbotten saknar vetenskapligt stöd. Tvärtom har man vid de forskningsinstitutioner på olika håll i världen där man ägnat särskilt intresse åt dessa frågor funnit att dispergeringsmetoden, rätt använd, är den i många fall enda rationella möjligheten att skydda kuster och stränder mot oljeskada.

Herr Torwald har vidare anfört att man i Canada helt har förbjudigt användningen av emulgeringsmedel. Enligt vad jag inhämtat är denna uppgift felaktig. Att myndigheterna i Canada liksom i USA utfärdat vissa restriktioner för användning av sådana medel är inget uppseendeväckande. Så har skett även i Sverige, där generaltullstyrelsen efter samråd med naturvårdsverket utfärdat anvisningar av liknande innebörd som de kanadensiska och amerikanska.

Som led i de ansvariga myndigheternas strävan att begränsa eventuella

skadliga bieffekter av olika bekämpningsmedel kan ses dels den kartläggning av särskilt känsliga fiskevatten som kustbevakningen tagit initiativ till, dels det samarbete som nyligen inletts mellan berörda myndigheter för kartläggning och samordning av svensk forskning på oljebekämpningsområdet.

I interpellationen sägs att tullverkets kustbevakning för närvarande så gott som undantagslöst använder emulgeringsmedel vid bekämpning av olja till sjöss. Denna uppgift är inte riktig. Av generaltullstyrelsens statistik för år 1970 framgår, att kustbevakningen detta år bekämpade 51 oljeutsläpp. Vid mer än två tredjedelar av dessa tillfällen användes mekaniska bekämpningsmedel eller absorberingsmedel, i vissa fall båda. Endast i 18 fall bekämpades till sjöss löskommen olja med dispergeringsmedel. Det medel som härvid mest kom till användning (Corexit 7664) har en extremt låg giftighet.

Vad jag i årets statsverksproposition har anfört om anslag till försök och utveckling av medel och metoder för oljebekämpning har herr Torwald tydligen missuppfattat. Jag har sålunda räknat med att av totalt 5,5 miljoner kronor för beredskap för oljebekämpning till sjöss en oförändrad anslagspost på 500 000 kronor skall användas för detta ändamål, bl. a. för framtagning och prov av mekaniska anordningar för oljebekämpning. Över huvud taget är målet för den pågående uppbyggnaden av beredskapen för oljebekämpning till sjöss att tillföra organisationen en *allsidig* utrustning så att den för varje bekämpningstillfälle lämpligaste metoden kan väljas.

Sammanfattningsvis anser jag att det på detta område är fråga om att vid varje tillfälle finna den lämpligaste avvägningen mellan den hotande oljeskadans och de eventuella olägenheter som kan följa av bekämpningsmetoden. Det gäller att här fortlöpande tillgodogöra sig inhemska och utländska erfarenheter, både av forskning och av inträffade oljeutflöden. Den ansvariga myndigheten får resurser härför och har hittills kunnat sköta bekämpningen på ett förtjänstfullt sätt.

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig först tacka för det utförliga och innehållsrika svaret, som ju vittnar om att civilministern är medveten om angelägenheten av att få fram så miljövänliga bekämpningsmetoder som möjligt för att eliminera oljeföroreningar till sjöss. Inledningsvis vill jag också gärna erkänna, att jag i hastigheten har feltolkat uppställningen över tullverkets anslag för oljebekämpning. Jag vill även gärna uttrycka min tillfredsställelse över att min på denna feltolkning grundade farhåga för ett bristande intresse för att lösa detta allvarliga problem dess bättre har visat sig omotiverad. Det väsentliga är emellertid inte själva förekomsten av detta anslag på 500 000 kronor utan vad tullverket har för målsättning när det gäller att komma till rätta med oljeskadorna.

Jag tänker inte här ta kammarens tid i anspråk för att upprepa vad jag redan har anfört i min skriftliga interpellation utan kommer att inskränka mig till att kommentera interpellationssvaret.

Civilministern anför att man vid mer än två tredjedelar av de under 1970 bekämpade oljeutsläppen har använt miljövänligare bekämpnings-

metoder än vad en användning av Corexit skulle ha inneburit. Detta låter ju ganska betryggande, men jag anser mig ändå ha anledning att ställa mig skeptisk till uppgiften. Möjligen är det så att man vid mycket små men talrika oljeförekomster har använt sig av mekaniska bekämpningsmedel eller absorberingsmedel, men vid de större utsläppen har man av allt att döma använt sig av Corexit, som ju har den nackdelen att det frigör vissa gifter hos oljeprodukterna, även om Corexit i sig självt inte är giftigt. Vad avses för övrigt med "mekaniska bekämpningsmedel"? Menar man därmed möjligen metoden att med propellrarnas hjälp få tunnare oljor att emulgera i havsvatten? Det kan ske sommartid när vattnet är förhållandevis varmt. Visserligen försvinner oljan från ytan och blir inte lika påtaglig, men den har ju därmed inte eliminerats.

För att belysa förekomsten av Corexit vid bekämpningen vill jag anföra två korta citat ur ett par intervjuer med tullpersonal, vilka fanns att läsa i Göteborgs-Posten den 1 december 1970. Intervjuaren frågar: "Använder ni huvudsakligen bekämpning med emulgeringsmedel?" Kusttullmästaren svarar: "Ja, i början använde vi absorptionsmetoden, dvs. man utnyttjade medel som flockade ihop oljan och höll den kvar på ytan för omhändertagande, men den metoden använder vi inte längre här på västkusten. Det blir oftast emulgering av utsläppen." Sedan säger kusttullmästaren litet längre fram i intervjun: "Vi har inga direkta regler att gå efter."

Kustdistriktschefen i Göteborg bekräftar att huvudsakligen Corexit används vid oljebekämpningen och säger även: "Vi har inga bestämda regler för hur medlet får användas."

Mot bakgrund av dessa och andra samstämmiga uttalanden har jag fortfarande den uppfattningen att tullverket – i varje fall på Västkusten – huvudsakligen använder sig av Corexit vid bekämpning av oljeföroreningar till sjöss samt att man saknar närmare anvisningar för hur medlet bör användas. Civilministern hävdar visserligen i svaret att generaltullstyrelsen efter samråd med naturvårdsverket utfärdat dylika anvisningar, men de måtte inte ha trängt ner till Västkusten. Eller är de möjligen så vagt formulerade att de berörda befattningshavarna inte finner dem vara till någon hjälp när de skall välja bekämpningsmedel?

Detta är kanske, när allt kommer omkring, inte så egendomligt, eftersom civilministern i svaret hävdar att det skulle vara vilseledande att som jag har gjort i interpellationen påstå, att användning av emulgeringsmedel närmast skulle vara ett sätt att "sopa oljan under mattan". Jag har emellertid inte funnit något stöd för civilministerns uppfattning, att bara man med emulgeringsmedel dispergerar oljan, dvs. finfördelar den, försvinner alla problem som genom ett trollslag. Tvärtom finns det många vetenskapsmän som hävdar att just finfördelningen av oljan ökar oljans naturliga giftverkan mycket kraftigt. Därtill kommer att vissa giftiga ämnen – framför allt kolväten – lagras i fettvävnaderna hos en del djur. Smådjur av olika slag absorberar dessa kolväten utan att ta någon egentlig skada. Men när sedan dessa djur används såsom föda för andra djur i näringskedjan, uppkommer en anrikning av de giftiga ämnena – på samma sätt som enligt vad man tidigare har påvisat inträffade då vi använde DDT. Nyligen ledde detta till att man tvingades införa förbud

mot att använda lever från torsk, som fångats i Östersjön, till föda. Detta berodde på att det hos torsken är just levern som är fettrik, under det att torsken i övrigt är synnerligen fettfattig och därför inte lagrar DDT någon annanstans än i levern.

På samma sätt kan alltså djur som befinner sig på toppen av näringspyramiden bli otjänliga såsom människoföda, om de i stor utsträckning förtär andra djurarter som har utsatts för dispergerad olja.

För att närmare belysa detta visar jag på TV-skärmen en skiss som anger hur DDT anrikas i vävnaderna. Man blev i USA mycket förvånad när man plötsligt upptäckte att i en sjö som heter Clear Lake vissa djur hade en orimligt hög koncentration av DDT i vävnaderna. Man visste nämligen att förekomsten av DDT i området var mycket liten. Så småningom kom man emellertid underfund med att det gick till på det viset att de lägst stående djurarterna i sammanhanget – de anges längst ned på skissen –, alltså växtplankton och alger, var utsatta för förhållandevis obetydliga kvantiteter koncentrationer av DDT. Men nästa art i näringskedjan, djurplankton, konsumerade bl. a. växtplankton i så stor utsträckning att det hos dem skedde en DDT-anrikning. Det är nämligen så att giftet DDT inte förbrukas – det kan inte omvandlas till några nyttiga produkter – utan det blir tiodubbling av koncentrationen. När sedan småfisken äter djurplankton, sker det ytterligare en tiodubbling av DDT-halten. När sedan större rovfiskar eller fåglar tar hand om småfisken, kan koncentrationerna bli tusen gånger större än de som ursprungligen funnits i vattnet.

Man befarar nu att liknande effekter kan uppkomma vid en alltför flitig användning av emulgeringsmedel vid bekämpning av olja.

Farhågor för en sådan utveckling när det gäller djur och växter som utsatts för kontakt med emulgerad olja har nyligen bl. a. framförts av den framstående forskaren fil. dr B. Lundholm.

Det finns också ett annat tecken på att oljan inte försvinner bara för att man dispergerar den, dvs. finfördelar den. Vid en oceanografisk undersökning i Canada helt nyligen återfanns dylik dispergerad olja på inte mindre än 80 meters djup och på 25 mils avstånd från föroreningsplatsen. Detta förfaringsätt medför att man kan finna olja bl. a. på havsbotten vid djup på låt oss säga 20 – 30 meter, som vi ofta har i kustområdena.

Av nyss angivna skäl har också bl. a. dr Blumer vid Woods Hole's oceanografiska institution i USA i en artikel den 3 september 1970 hävdad: "I stället för att ta bort oljan för dispergeringsmedlen ner den i den marina miljön. Detta medför att oljans egen giftverkan får en ökad effekt i havsvattnet mot om oljan fått vara obearbetad och utsatt för naturlig nedbrytning. Eventuellt kan vissa gifter föras vidare i livsmedelskedjan och till slut nå oss själva. Av detta skäl är användningen av emulgeringsmedel oacceptabel inomskärs och utomskärs, utom vid vissa tillfällen, t. ex. vid brandrisk från olika bensinspill." Detta visar klart att enligt dr Blumer bör emulgeringsmedel endast användas i nödfall!

Av samma skäl hävdade också fil. lic. Björn Ganning vid zoologiska institutionen här i Stockholm helt nyligen i en uppsats: "Mekanisk oljebekämpning med pumpning eller uppsugning med halm, bark, sågspån

eller dylikt är överlägset bäst ur biologisk synpunkt.”

Jag finner det för övrigt ganska belysande att man i interpellations-svaret skriver att ”dispergeringsmetoden, rätt använd,” – vad man nu menar med det - ”är den i många fall enda rationella möjligheten att skydda kuster och stränder mot oljeskada”. Detta kan nog vara rätt om man inskränker sig till att bedöma problemets lösning ur fritidslivets synpunkt i kort perspektiv. Men hur påverkar dispergeringsmetoden djurlivet i de förorenade vattnen, och vad kan detta få för konsekvenser på lång sikt? Jag anser mig ha grundad anledning att sälla mig till dem, som förordar, att bekämpning i första hand sker med hjälp av absorbering och efterföljande omhändertagande av olja.

Till sist, herr talman, skulle jag gärna vilja fråga civilministern om han har möjlighet att lämna kammaren en uppgift om vilka kvantiteter av olika bekämpningsmedel som tullverket för närvarande har i lager. Det vore också av värde att få veta, huruvida generella regler finns fastställda eller är under utarbetande när det gäller användningen av olika bekämpningsmedel.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det här problemet – hur man skall bekämpa olja till havs – blir allt viktigare för varje år som går. Därför är det bra att civilministern nu gett sin syn på de olika metoderna. Det är mindre bra att han ger intrycket av att vi har hunnit ganska långt beträffande tekniken och forskningen, när vi i själva verket står inför en rad olösta problem.

För det första: emulgeringsmetoden är populär bland många. Den innebär alltså att man finfördelar oljan och hoppas att den sedan bryts sönder i vattnet. Men nu varnar ju allt fler marinbiologer för den metoden. Man säger att det är långt ifrån säkert att oljan bryts ner i kalla vatten, och det tar åtminstone mycket lång tid innan så sker.

Man varnar dessutom för de faror för vattnet och växtligheten i vattnet som de här kemiska ämnena i sig själva innebär. Många har menat att både i Stockholms skärgård (när man bekämpade oljan efter ”London Harmony”) och på den engelska kusten (när man bekämpade oljan efter ”Torrey Canyon”) orsakade de kemiska bekämpningsmedlen ibland större skador på stränder och vatten än vad själva oljan gjorde.

Skälet till att de här varningarna haft så svårt att vinna gehör är att finfördelad olja inte *verkar* lika farlig som oljebälten och oljeklumpar. Olja med emulgeringsmedel dödar inte sjöfågel på samma sätt, klibbar inte ner båtar och människor. Men den stannar ofta kvar i vattnet och kan förstöra mycket av det marinbiologiska livet, som herr Torwald också visade. En del har sagt att man ”sopar oljan under mattan”, och herr Torwald har med rätta citerat de orden. De kan vara överdrivna som en allmän beskrivning av emulgeringsmedlen. Men allt fler forskare säger oss att i många fall när oljan inte bryts ner är det en inte orättvis beskrivning av emulgeringsmetodens verkningar.

Nu påstår civilministern att reglerna beträffande emulgering av olja är ungefär lika i USA, Canada och Sverige. Enligt uppgifter som jag har fått är det felaktigt. USA lär ha betydligt hårdare regler för användning av

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

---

*Ang. metoder för
oljebekämpning
till sjöss*

dispergeringsämnen. Man får inte sätta in dem på vatten som av ström och vind kan nå kusten inom 24 timmar, får inte använda dem om havsdjupet understiger drygt 30 meter, får inte nyttja de medlen där det finns ett rikt marinbiologiskt liv. Enligt andra uppgifter har chefen för Canadas vetenskapsakademi och oljeskyddsutredning ställt sig skarpt kritisk mot emulgeringsmedel i kalla vatten. Han förbjöd användning av dispergeringsämnen vid olyckan med tankern Arrow i februari förra året och har uttalat sig synnerligen kritiskt om emulgeringsmedlens allmänna verkningar. Jag tror därför, när vi får möjlighet att granska primärkällorna i detalj, att vi ska finna att civilministern har givit en oriktig bild av likheterna mellan Sverige och USA-Canada.

Metoden med emulgeringsmedel är alltså ofta diskutabel. Det har framgått bl. a. av en mycket intressant artikelserie av Bo Melander i Göteborgs-Posten de senaste veckorna.

Sedan har vi de andra metoderna att bekämpa oljan, som statsrådet Lundkvist nämnde.

Mekanisk upptagning har många fördelar om den lyckas. Men ännu har man inte konstruerat länsor som fungerar i hög sjö, i hard vind och i ström. Oljan förflyttar sig mycket snabbt på vatten. Hur förhindrar man ett oljeutsläpp att på kort tid breda ut sig och göra inringningen svår eller omöjlig?

Sänkning av oljan användes av fransmännen efter Torrey Canyon. Den är utomordentligt farlig för havsbotten, även om det kan dröja år och årtionden innan effekten avslöjas till fullo.

Absorption har den stora fördelen att oljan inte längre stannar kvar i vattnet. Men hur klarar man att med halm, torv, bark eller annat suga upp oljan när den har spritt sig över stora områden?

Bränning har man försökt ibland, och det engelska flygvapnet har ägnat sig åt att försöka sätta eld på olja vid haverier. Men hur tänder man eld på en oljefläck som brett ut sig och inte vill brinna? Hur mycket av antändningsmedel är det rimligt att hälla över oljan utan att man tillför havet ännu fler farliga gifter än dem man skulle bekämpa?

Vilken metod man än resonerar om, kan vi alltså ställa centrala frågor som är svåra eller omöjliga att besvara. Den nuvarande tekniken att bekämpa olja till havs är helt enkelt så outvecklad att det kommer att krävas många år till innan den, eventuellt, blir effektiv. Vi står nu inför faror och risker som vi inte kan möta.

Det intrycket ger inte interpellationssvaret, som därför är vilseledande. Det intrycket har de myndigheter, som leder oljebekämpningen, gjort allt för att dölja, och de får mycket riktigt beröm i dag av statsrådet Lundkvist. När chefen för oljebekämpningen i ett TV-program till och med låtsas att den svenska oljebekämpningen om ett par år skulle kunna klara utsläpp av katastroffallets omfattning – t. ex. en supertanker som bryts sönder i Östersjön eller Brofjorden, kanske 100 000 råolja som kommit lös – blir den propagandan ett sätt att dölja fakta och på ett osakligt sätt lugna en oroad opinion.

Jag drar av detta slutsatsen att vi inte har rätt att ta de väldiga risker med oljetransporter till sjöss som vi tar i dag och som vi ökar inför morgondagen. Så länge tekniken för oljebekämpning är så outforskad och

utvecklad som nu, får vi inte låta de växande oljetransporterna till Sverige ske i former som kan bli katastrofer för våra kuster.

Jag vet att civilministern, den främst ansvarige för beslutet om Brofjorden, inte delar min uppfattning. Däremot vet jag att en snabbt växande miljöopinion i vårt land vänder sig mot den lät-gå-politik som trots oljebekämpningens brister låter oljetransporterna över havet utvecklas utan de kontroller och de begränsningar som borde vara självklara.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skulle naturligtvis kunna använda praktiskt taget hela dagen till att diskutera med herr Ahlmark omkring dessa problem på det sätt som han vill diskutera dem och på det sätt som han vill dra in en rad andra perspektiv på denna fråga i bilden. Vi skulle då diskutera samhällsplanering över huvud taget och allt som kan höra hit.

Nu tycker jag nog det är rimligt att vi tar en diskussion i första hand om de frågeställningar som förekommer i interpellationen. På den punkten skall jag inte konkurrera med vare sig herr Torwald eller herr Ahlmark när det gäller att hålla vetenskapliga föreläsningar om hur vi bör agera när det gäller olika metoder för att bekämpa olja. Det är klart att det är lätt att använda den teknik som herr Ahlmark brukar använda och som han har använt också här i dag, nämligen att rada upp alla problem och så redovisa att det finns den och den forskaren som är skeptisk mot den och den lösningen och sedan med utgångspunkt i en sådan redovisning förkasta de åtgärder som vidtas i dag av svenska myndigheter för att komma till rätta med de problem som vi nu skall försöka bemästra. Men vi klarar oss inte med den enkla tekniken. Det skulle vara lätt för mig också att redovisa alla de problem som vi i och för sig möter. Jag har självfallet inte den uppfattningen att här står vi redan nu inför definitiva lösningar i alla avseenden utan det är tvärtom mycket riktigt så att dessa frågor sannerligen först på senare tid internationellt har blivit föremål för en sådan uppmärksamhet och en sådan forskning att vi börjar skymta bättre möjligheter att angripa de faror som vi här med rätta upplever som stora och som vi inte underskattar, vilket herr Ahlmark vill göra gällande.

Nu har både herr Ahlmark och herr Torwald sagt att de är skeptiska mot vissa påståenden som jag har gjort i interpellationssvaret. Jag har naturligtvis inte hittat på det alldeles själv utan jag har givetvis fått uppgifterna från berörda myndigheter och från den forskning som vi själva bedriver samt genom de kontakter som myndigheterna har med forskningen och arbetet på detta område internationellt. Det är ju inte på det sättet, vilket både interpellantens och herr Ahlmarks anförande - kanske mest herr Ahlmarks - kan ge intryck av, att vi här i landet till varje pris försöker undvika att hitta de bästa möjligheterna eller att vi med öppna ögon vill gå direkt in i svårigheterna, utan självfallet är det så att här pågår fortlöpande ett försök från myndigheternas sida, från generallullstyrelsens, naturvårdsverkets och den svenska forskningens sida att följa upp både vad som sker internationellt och vilka effekter vi får av de bekämpningsmetoder som vi använder här hemma. Det är de erfarenheterna som jag redovisar här och som jag underbygger mina

påstående med och därvidlag tycker jag att jag lika väl kan göra anspråk på att vinna respekt för mina påståenden som herrar Ahlmark och Torwald vill ha för de lösryckta meningar som de har plockat fram från diverse forskare, där vi ju ändå vet att vetenskapsmännen på detta område som på så många andra naturligtvis har delade meningar. Men det kanske inte kan begäras av vare sig herr Ahlmark, herr Torwald eller mig att vi i riksdagens talarstol skall förmå utvärdera dessa forskningsresultat på ett sådant sätt att vi kan lägga dem till grund för agerandet, utan här får vi arbeta genom de organ som vi har både nationellt och internationellt för att komma fram till bästa möjliga lösningar.

När det gäller frågan om mekanisk bekämpning så var herr Torwald inte riktigt klar över vad det innebar. Han trodde att det innebar att man bara rör om litet grand med något mekaniskt hjälpmedel i den oljeförorening som man har fått. Så är det ju inte, utan i den mån som man i öppen sjö med länsor kan begränsa det område där oljan flyter och få möjligheter att med mudderskopor eller på annat sätt ta upp oljan, så är det naturligtvis den mest effektiva bekämpningsformen. Man pumpar oljan ombord på fartyg som kan ta hand om och vidarebefordra den. Det är den bästa möjligheten, men den står inte alla gånger till buds -- av naturliga skäl -- på öppet vatten och därför får man också använda sig av andra metoder. Dessa metoder kan kritiseras, men vi får använda de metoder vi känner till i dag.

Som jag tidigare sade har man ständigt när man angriper oljeutsläpp att göra en avvägning mellan å ena sidan den skada som dessa i och för sig kan förorsaka längs kusterna och å andra sidan de risker som man löper vid användande av respektive metoder för förhindrande av skada. Dessa uppgifter är svåra, men det här är såvitt jag kan begripa enda sättet att angripa dem på.

Till slut ville herr Torwald få en upplysning från mig om hur stora kvantiteter av olika typer av bekämpningsmedel som tullverket har på lager. Jag kan inte så här omedelbart ge någon uppgift om hur stora kvantiteter som tullverket kan ha.

Med anledning av herr Torwalds påstående att man speciellt på Västkusten handskas oförsiktigt med dessa medel och att man alltså inte skulle ha tillräckligt goda bestämmelser för eller informationer om hur dessa bekämpningsmedel skall användas undrar jag, om inte detta påstående är lika dåligt underbyggt som herr Torwalds påståenden i andra i interpellationen upptagna frågor, som jag i det föregående har kunnat tillbakavisa.

Herr ABERG (fp):

Herr talman! Debatten om oljeföroreningarna kommer säkerligen att fortgå länge än, och det skulle vara av värde om detta spörsmål inte blev en politisk stridsfråga utan i stället vad den bör vara, nämligen en angelägenhet för hela vårt folk och i alldeles speciellt hög grad för dem som bor utmed kusterna och som i sitt arbete eller på annat sätt har kontakt med havet.

Jag har av lätt förklarliga skäl följt dessa frågor ganska ingående, och jag måste säga att det är mycket som man kan ställa sig undrande inför.

Det gäller inte minst de olika åsikter som vetenskapsmännen har. Man tar t. ex. vetenskapliga rön från oljeutsläpp i varmare trakter, i arabländerna eller längs Floridakusten, och omsätter dem utan vidare till de förhållanden som råder vid våra kuster. Detta går absolut inte för sig, eftersom nedbrytningen av oljan med dispergeringsmetoden eller på annat sätt i vårt kalla vatten - där under en stor del av året temperaturen kanske bara är 1 eller 2 plusgrader - ingalunda tillgår på samma sätt som i länder där vattentemperaturen genomsnittligt är 13-16 plusgrader. Det är bara ett litet exempel på hur svårt det kan vara att göra direkta jämförelser.

Men anledningen till att jag begärde ordet var närmast att civilministern i sitt svar sade, "att dispergeringsmetoden, rätt använd, är den i många fall enda rationella möjligheten att skydda kuster och stränder mot oljeskada". Ja, det är väl så som vi ser på detta i dag, men jag skulle vilja ställa frågan om vi gör allt vad som kan göras i vårt land för att undersöka om det finns andra och mycket bättre metoder.

Den kanske närmaste anledningen till att jag begärde ordet var att jag för ett par dagar sedan hade ett samtal med en av de tulltjänstemän som från början varit med om oljebekämpningen på Västkusten med just dispergeringsmetoden. Denne tulltjänsteman bor på en ö i Bohusläns skärgård. Han är född på ön och har växt upp på den. Han berättade att man gör allt vad som kan göras för att bekämpa oljan. Nu hade han varit och tittat på några av de platser där oljebekämpning utförts, och han hade blivit skrämmd när han fått se hur havsbotten såg ut. Han sade att där det förut varit ren och snygg tång och man kunnat se musslor, smärakor osv. låg nu en grå och klabbig hinna över alltihop. Han är inte politiskt engagerad eller på något sätt behärskad av en vilja att komma åt den ene eller den andre. Han sade till mig: Om vi fortsätter på det här viset, så är jag rädd att hela vår skärgård inom en nära framtid blir totalt förstörd. Det var av den anledningen han ringde upp mig.

Utöver frågan om vi gör allt vad som kan göras eller om man är beredd att ta ytterligare krafttag för att möta farorna vill jag ställa ytterligare en, som siktar framåt och mera handlar om förebyggande åtgärder. Jag tänker på de oljeborrningar som för närvarande pågår i Nordsjön. Våra yrkesfiskare, som ligger ute på fiske i dessa vatten, är oroade över hur en stor del av Nordsjön fördärvas som fiskevatten, men det är en sak som jag inte skall gå in på här just nu. De frågar emellertid ofta: Vad händer om oljan kommer lös vid ett av de borrhorn som har byggts på en del ställen? Vi vet att det på sina håll är svårt att bemästra oljan på land. Vad händer om olja kommer lös i Nordsjön och ett oljebälte av stora dimensioner driver med de västliga strömmar som oftast är rådande in mot danska kusten och sedan in mot Bohuskusten?

Jag vill ställa frågan så här: Gör vi någonting från svensk sida för att möta sådana katastrofer som kan inträffa? Där bör väl det internationella samarbetet komma in i bilden men kanske i första hand ett samarbete mellan Danmark och Sverige. Förekommer det eller har det förekommit direkta kontakter med Danmark i syfte att på ett riktigt och vettigt sätt möta de problem som uppstår vid en eventuell sådan katastrof som - jag är rädd för det - kan inträffa inom en relativt nära framtid?

Herr TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig inledningsvis deklarerera att jag inte har någon anledning att betvivla civilministerns goda vilja och ärliga ambition att försöka komma fram till miljövänligare bekämpningsmetoder. Jag vill också klart framhålla att mina motiv har varit desamma när jag har interPELLERAT, dvs. en önskan att vi gemensamt skall försöka bli klara över dels vilka vådor som finns, dels hur vi skall lösa problemen.

Anledningen till att jag tog upp frågan om vad som avsågs med mekaniska bekämpningsmedel var att en av tullverkets anställda förklarar vid en intervju att man sommartid med fördel använder metoden att med propellerarna finfördela oljan, när det rör sig om utsläpp av olja 1, 2 och 3.

Jag förstår att civilministern inte på rak arm kan svara på hur stora lagren är av olika medel. Jag är emellertid intresserad av att få veta om det utöver lager av emulgeringsmedel, som dels är ganska dyra, dels måste importeras och alltså kostar valuta, även finns lager av de svenska absorberingsmedel som med fördel kan användas, exempelvis torvströ, malen bark och sågspan. Det var närmast den frågan som jag velat ha belyst.

Det är en sak när det gäller emulgeringsmedlen som kanske inte så mycket har beaktats men som man från forskarhåll är rädd för, och det är det förhållandet att emulgeringsmedlen i regel minskar genomsiktligheten i vattnet. Detta i sin tur gör att den mängd av syre som algerna producerar genom fotosyntes minskar, vilket förändrar betingelserna för fisk och annat djurliv.

Vad gäller mina farhågor över att man på Västkusten så gott som uteslutande använder emulgeringsmedel vill jag säga att jag utgått från att det finns täckning för vad ansvariga tjänstemän i tullverket sagt i en intervju i en av våra största tidningar den 1 december 1970 och vilket sedan inte på något sätt bestridits. Där sade kustdistriktschefen i Göteborg och en kusttullmästare, att man i stort sett upphört att använda absorberingsmetoden och nu så gott som helt övergått till emulgeringsmetoden.

Detta är skälet för att jag var skeptisk och anledningen till att jag interPELLERAT. Till sist skulle jag vilja säga att ingen är väl gladare än jag, om det verkligen är som det sagts i interPELLATIONSSVARET, dvs. att man i största möjliga utsträckning använder och arbetar för att kunna använda absorberingsmetoden, ty det är endast genom att helt avlägsna oljan ur havsvattnet som man eliminerar alla risker.

Herr AILMARK (fp):

Herr talman! Herr Åberg gjorde en utomordentligt värdefull komplettering då han dels tog upp de risker som emulgeringsmetoden har framför allt i kalla vatten — sådana vatten som omger våra kuster — dels tog upp de ökande riskerna för oljeskador som oljehorningarna i Nordsjön medför.

Vad gäller frågan om oljehorningarna i Nordsjön och oljeskyddet, så finns i den frågan en utförlig motion av herr Rolf Wirtén m. fl. Vi kommer alltså senare under vårriksdagen att behandla frågan.

Statsrådet Lundkvist sade att vi börjar "skymta möjligheter" som kan bli effektiva för oljebekämpningen. Det var ett litet mera blygsamt tonfall än det som finns i interpellationssvaret. Ty om man "skymtar möjligheter" har man dem inte i dag och man kan inte bygga de risker som man tar på *förhoppningar* om framtiden i mitten eller i slutet av 1970-talet.

Men framför allt börjar vi skymta alltmer av ökande svårigheter. Flera problem som vi tidigare inte var medvetna om har nu kommit i centrum för debatten. Emulgeringsmetodernas farliga verkningar på vattnet och växtligheten i vattnet, särskilt i kalla vatten, hade man inte klart för sig för ett par år sedan. Nu kommer de synpunkterna fram. Därför tror jag att det vore mycket klokt av statsrådet att inte som i dag i interpellationssvaret ge intryck av att bekämpningsmetoderna har hunnit mycket långt.

Civilminister Lundkvist säger att han inte har hittat på interpellationssvaret själv utan det har myndigheterna hjälpt honom med. Jag förstår att han har rådgivare. Frågan är bara *vilka* rådgivare man har och hur man bedömer deras råd. En del av de svenska myndigheterna har systematiskt undervärderat riskerna med olika bekämpningsmedel och systematiskt övervärderat effekterna av den organisation som vi har i dag. När chefen för oljebekämpningen i Sverige säger att vår organisation 1973 blir avpassad att klara "katastroffall" är detta felaktigt och ägnat att invägga den svenska allmänheten i en falsk säkerhet.

Dessutom skulle jag vilja fråga statsrådet Lundkvist varifrån han fått sina uppgifter om Förenta staterna. Jag har fått rakt motsatta uppgifter, nämligen att man fr. o. m. april förra året har en mycket hårdare lagstiftning i Förenta staterna beträffande emulgeringsmedlens användning än vad man har i Sverige. Men statsrådet Lundkvist säger att det är ungefär samma lagstiftning. Vi får nu gå till primärkällorna för att se vem av oss som har rätt.

Vidare säger herr Lundkvist att om det är olika uppfattningar bland forskarna – en forskare säger att detta medel är bra, en annan säger att medlet inte är bra – kan vi inte i riksdagens talarstol stå och utvärdera en vetenskaplig diskussion. Men det är väl ändå så, att om forskare har olika mening och statsmakterna måste fatta ett beslut, har politikerna att *välja* mellan de olika ståndpunkter som forskarna intar och eventuellt lansera en tredje uppfattning.

Det är ju ofta politikernas uppgift att vara skiljedomare när experterna är oeniga. Och då är det oerhört viktigt från vilken grundsyn som man tar ställning. Jag menar att Svante Lundkvist nästan alltid har tagit ställning för den mest optimistiska, för att inte säga lättsinniga, rapporten. För min egen del har jag, det medger jag gärna, något av en tendens att ta ställning för mera "pessimistiska" rapporter, att varna för kommande faror. Jag tror att det är nödvändigt att varna i miljöpolitiken. Den opinion som vill varna för kommande oljerisker finns i alla partier, som herr Åberg antydde. Det är bra.

Detta att varna för faror som vi inte riktigt kan urskilja i dag men som blir stora och akuta i morgon har alltid varit miljödebattörernas villkor. Det var så när Rachel Carson startade debatten om den tysta våren som

kommer i takt med fågeldöden, när man började varna för Mälarens förstöring, när man började säga att luften i storstäderna skulle bli omöjlig att andas om man inte renade utsläppen bättre, när man började varna för att också oceanerna kan skadas med de väldiga utsläpp som i dag sker, när man började säga att Östersjön håller på att delvis förstöras, när man för tio tolv år sedan började varna för det civila överljudsflyget. Ständigt fick de som varnade då reda på av de ansvariga i olika länder att de överdrev, att det var "skrämselpropaganda" och att man från politiska talarstolar inte kunde göra en utvärdering av vetenskapliga diskussioner.

Men jag menar: att varna för växande miljöfaror – i det här fallet emulgeringsmedel i kalla vatten – är nödvändigt för att driva fram reformer. Att ansvariga och alltför passiva statsråd inte gillar det är naturligt – det ingår också i miljödebattörernas villkor.

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Till herr Åberg vill jag säga att jag tycker det är helt rätt att vi bör föra denna diskussion på ett mer nyanserat sätt än som ofta görs i den politiska debatten. Jag har ett intryck av att man trots allt vill försöka göra de svårigheter, de oklarheter som vi alla är överens om att vi möter, till både slagträn och kanske också instrument i diskussionerna för att bedriva en nära nog panikartad propaganda omkring frågorna.

Självklart råder det, herr Ahlmark, inga delade meningar om hur angelägna dessa uppgifter är för oss. Men det sätt på vilket herr Ahlmark ständigt försöker föra denna debatt kanske trots allt inte leder till de fruktbara resultat som vi väl båda, föreställer jag mig, önskar att vi skall få. Skillnaden mellan herr Ahlmarks och mina villkor är ju den att han säger att politikerna när vetenskapsmännen är oense måste ha förmågan att välja ståndpunkt.

Det är självklart politikernas uppgift att välja ståndpunkt, men herr Ahlmark har valt som sin uppgift att utan att ange några ståndpunkter bara redovisa problemen och så kritisera de ansvariga politikerna för de ståndpunkter som de intar. Jag har aldrig hört herr Ahlmark redovisa konkret vad han anser att man borde vidta för åtgärder för att lösa de problem som vi står inför. Herr Ahlmark har i många sammanhang redovisat att vi borde vara försiktiga när vi tar in olja, han har redovisat att vi borde vara försiktiga när vi på andra vägar skaffar oss en bättre energiförsörjning, vi skall inte bygga raffinaderier, vi skall vara försiktiga med utbyggnaden av våra vattenfall osv. Det är naturligtvis ett sätt att diskutera miljöproblemen att säga nej till allt som vi kanske på det ena eller andra sättet måste ha och att samtidigt som man säger nej hårt kritisera dem som har till uppgift att försöka ta en ståndpunkt, göra en avvägning mellan många i och för sig ganska besvärliga problem. På samma sätt agerar herr Ahlmark här i dag. Han redovisar hela raden av problem, han åberopar de många olika vetenskapsmännens inställningar, han säger att det borde vara politikernas uppgift att utvärdera och ta en ståndpunkt. Och när vi tar ståndpunkt på basis av det material som är tillgängligt i dag är det naturligt att herr Ahlmark talar om hur dåliga ståndpunkter vi egentligen tar. Men bristen hos herr Ahlmark är att han upplever sig endast som opinionspolitiker, icke antyder en vilja att

redovisa vilka ståndpunkter han själv har när det gäller problem av den här karaktären.

Jag är heller inte imponerad, det vill jag säga, av de angrepp som han av och till riktar mot de människor som vi har gett uppdraget att praktiskt hantera de här problemen. Jag läste en artikel av herr Ahlmark i Expressen häromkvällen, där han gick till angrepp mot den som i tullverket har ansvaret för att hantera de här frågorna, på ett sätt som gav uttryck för – det skulle jag nästan vilja säga – ett slags förakt som herr Ahlmark tycks känna för de människor, som med fötterna på jorden måste ge sig i kast med de praktiska problemen, men som inte har herr Ahlmarks böjelse för retorik och för att rada upp problemen, analysera dem på sätt som herr Ahlmark själv tycker är riktigt och sedan dra de slutsatser som skall passa hans politiska syften. Jag är inte imponerad av det sättet att göra politik.

Jag har ingen anledning att ge herr Ahlmark anvisningar om hur han skall agera, även om han brukar ge mig anvisningar om hur jag borde agera. Men jag har velat redovisa att det här sättet att diskutera denna typ av frågor skiljer sig väsentligt från den ton som t. ex. herr Åberg och interpellanten anslög. Vi borde i stället kunna försöka att i litet mera nyanserade former söka oss fram till de riktiga lösningarna och acceptera de villkor under vilka vi har att arbeta – så långt att regeringen exempelvis måste ta ståndpunkt på basis av det underlag som vi kan skaffa fram från de myndigheter, som vi tillsätter för att bevaka uppgifterna, och från den forskning som vi försöker att medverka till att åstadkomma för att lösa problemet. Vi bör också känna litet respekt inför de människors insatser som vi ger uppdraget att ute i den praktiska verkligheten hantera de här i och för sig mycket besvärliga problemen.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Den här interpellationen gällde ju oljeföreningar till sjöss, och civilministern har mycket utförligt redovisat det tillvägagångssätt som tillämpas här i Sverige för att komma till rätta med dessa problem. Utan tvekel är oljeföreningar till sjöss någonting som vi helt enkelt inte kommer ifrån. Sådana kommer att inträffa vad vi än vidtar för åtgärder. Det enda sättet att undvika oljeföreningar till sjöss vore att över huvud taget sluta upp med användandet av olja, men det torde inte folkhushållet tillåta.

Herr Ahlmark kommer här in på – det måste jag säga – ett mycket onyanserat sätt och angriper frågorna. Han tycks enbart vilja föra fram den åsikten att man från statsmakternas sida medvetet går in i de här stora problemen utan att ha klart för sig vad de innebär.

I pläderingen i en motion om vattenkraftens utbyggnad här i landet, som folkpartiet och bl. a. herr Ahlmark har lagt fram till 1971 års riksdag, skrivs det bl. a. att under 1970- och 1980-talen måste det ökade behovet av elkraft under alla förhållanden täckas genom oljeeldade eller atomdrivna kraftverk. Oljeeldade kraftverk -- det betyder ju att man måste ta in olja.

Herr Ahlmark pratade tidigare i debatten om supertankers i Östersjön. Enligt den rätta terminologin för supertankers kommer det väl över

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Ang. metoder för
oljebekämpning
till sjöss*

huvud taget inte in några sådana i Östersjön, eftersom Östersjöns inlopp inte är djupa nog.

Då återstår alltså alternativet att frakta oljan med andra fartyg. Vid ett oljeskyddssymposium, som hölls i Göteborg för knappt en månad sedan och ur vilket jag antar att en hel del av orsakerna till denna interpellation och denna debatt emanerar, gjordes ett uttalande av skeppsredare Helge Källson, chef för Tunrederierna i Lidköping – han torde vara en av de största tankredarna här i Sverige när det gäller småtonnage. Han sade följande: "Och det är kusttankers som förorenar vår kust, inte de stora oceangående tankfartygen." Jag tror att vi kan räkna Källson till experterna på detta område. Herr Ahlmark vill förbjuda supertankers och större tankbåtar. Källson säger att skadorna inträffar med mindre båtar. Då återstår alltså endast ett alternativ, och det är att vi slutar att använda olja. Men vad säger då folkhushållet?

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag antar att kammarens ledamöter uppfattade att statsrådet Lundkvist icke sade ett enda ord i sakfrågan i sitt senaste inlägg. Ingenting om de oljebekämpningsproblem och oljebekämpningsmedel vi tidigare har diskuterat utan hela tiden bara försök till lös polemik och allmänna recensioner av andra. Jag kommer inte att följa statsrådet Lundkvist ner till den nivån; jag håller mig till sakfrågan.

Han påstår att jag har "förakt" för dem som "med fötterna på jorden" tar itu med dessa problem. Det är ju tvärtom därför att jag anser att en del av dem som uttalat sig *inte* haft fötterna på jorden utan befunnit sig uppe i det blå som jag har kritiserat lättsinniga och överoptimistiska uttalanden. Om en ansvarig myndighet säger att vi 1973 kan klara "katastroffall" och detta är orimligt så är det min skyldighet att utveckla och utföra den kritiken. Det är naturligtvis inget förakt för oljebekämpningen. Tvärtom, det är en vilja att föra en realistisk debatt om oljebekämpningen, så att den kan utvecklas på ett bra sätt för framtiden.

Sedan efterlyser Svante Lundkvist – som han har gjort vid fyra fem debatter tidigare i både första och andra kammaren – mitt program. Jag har givit regeringen program gång på gång på gång, t. ex. den 25 maj och den 6 november 1970. Men herr Lundkvist har aldrig hört det, han påstår är efter år att jag inte har något program. Att jag har arbetat för en gemensam katastroforganisation för oljeskador i Östersjön har herr Lundkvist inte uppfattat. Att jag vill ha en samordning av skyddet administrativt vad gäller den svenska organisationen har herr Lundkvist inte hört. Att jag vill ha en långt mer ambitiös målsättning för samordningen mellan Östersjöländerna med t. ex. gemensamma larmövningar har civilministern aldrig uppfattat. Att jag vill säga nej till supertankers i svenska kustområden och i Östersjön så länge vi saknar en effektiv katastroforganisation tycks inte heller herr Lundkvist ha uppfattat fast vi har diskuterat det flera gånger.

Att jag vill att man skall utreda möjligheten till en omlastningsterminal någonstans vid Nordsjön, där oljan från supertankers från Mellersta Östern kan lastas om till mindre tankers som går in den sista, farliga biten i kustområdena – ett förslag som regeringen har avvisat i maj förra året –

har herr Lundkvist aldrig hört. Att jag vill att man skall utreda tanken på en havshamn av det slag som finns i en del områden i världen, så att de stora fartygen – och inte heller de mindre ibland – behöver gå in i de farliga områdena där grynnorna ligger nära och passagerna är mycket trånga, har herr Lundkvist inte heller uppfattat.

Att jag vill att man skall ha en riksplan för den fysiska riksplaneringen för framför allt känsliga kustområden innan man fattar delbeslut om oljeindustri och raffinaderier har herr Lundkvist inte märkt. Att jag vill att man skall ha *alternativa* planer och få en diskussion om olika möjligheter *innan* man fattar beslut om den fysiska riksplanen har herr Lundkvist inte heller förstätt. Att jag krävt en lokalisering av miljövänlig industri till områden, där vi inte kan lägga miljöfarlig industri – det gäller framför allt delar av Bohuslän, och det är förslag som herr Lundkvist avvisade i november förra året – har jag alltså tidigare aldrig sagt. Och att jag vill ha en departementsreform för att få en samordning av planeringen och skötseln av oljebereidskapen i kanslihuset (och därmed också i utskottsorganisationen i riksdagen) förnekar tydligen civilministern.

Det mesta av det här har jag fört fram gång på gång i den svenska riksdagen. Men herr Lundkvist påstår att jag aldrig sagt någonting om detta. Av det skälet kommer jag i nästa vecka att översända en bok, som jag skrivit om oljepolitiken, där sista kapitlet heter *Programmet*. I fortsättningen skall det väl då bli omöjligt för civilministern att låtsas att jag inte har ett program på det område där jag fört fram ett program under ett par års tid.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! I den något animerade debatt som förts här mellan civilministern och herr Ahlmark är det kanske rätt förklarligt om en del saker ramlar bort. Men jag måste i alla fall komma igen med den fråga som jag ställde angående oljeborrningarna i Nordsjön och de risker som är förknippade med dem. Om jag på något sätt har gått vid sidan om, så att frågan är fel ställd, får civilministern rätta mig. Men eftersom det är en fråga som tränger sig på med oerhörd kraft för dem som bygger och bor i dessa områden – kanske främst på Bohusläns kust – vill jag gärna ha ställt den.

Jag har haft tillfälle att följa med litet grand vad som händer på det internationella planet. Jag vet att man arbetar med dessa frågor – bl. a. har man dem under uppsikt i IMCO. Jag hade tillfälle att för ett par tre år sedan delta i en oljeskyddskonferens i Rom i FAO:s regi, och jag vet att det är frågor som berör hela den del av världen som har att göra med den internationella sjöfarten. Men jag tror inte att man från svensk sida bara kan vänta på att någonting verkligt radikalt händer på det internationella planet. Vi, som tidigare hade oljefälten långt, långt borta från oss, finner nämligen helt plötsligt att vi nu har oljefält inpå våra knutar – och därtill farligare oljefält än dem som finns i sandöknar. Det gäller oljefälten i Nordsjön, där vattnet kan transportera oljan till kusterna, och det är då mycket svårare att bemästra det hela. Det är därför jag är angelägen om att man från svensk sida tar kontakt med främst Danmark, som är närmast berört, och undersöker om det finns möjligheter att få till stånd

åtgärder i syfte att ha en verklig beredskap, om någonting katastrofalt skulle inträffa.

Jag upprepar alltså frågan till herr civilministern: Är man beredd att från svensk sida göra någonting på detta område eller är kanske redan någonting på gång?

Herr civilministern LUNDKVIST:

Herr talman! Till skillnad från vad herr Ahlmark kanske försökte göra gällande, när han skildrade Sverige som en passiv stat och som en stat som över huvud taget inte gjort några insatser i dessa sammanhang, vågar jag säga att Sverige här utomordentligt aktivt medverkat på det internationella planet för att försöka åstadkomma snabba och bättre lösningar. Det kommer vi att fortsätta med, och vi kommer självfallet att följa den fråga, som herr Aberg nu tog upp, med mycket stor uppmärksamhet. Det är en fråga som väcker oro -- det kan man förstå inte minst på Västkusten. Vi har ju ett Nordsjöavtal i och för sig när det gäller bekämpningen av oljekatastrofer, men det här är en fråga av annan räckvidd och den måste bedömas och behandlas därefter.

Sedan gjorde herr Ahlmark den sammanfattningen av mitt tidigare anförande att jag inte hade lyckats att i sak ta upp någon av de frågor som denna debatt berör, utan jag hade, sade han, uteslutande sysslat med att diskutera herr Ahlmarks sätt att diskutera. Därefter gjorde herr Ahlmark en redovisning av vad han kallar för sitt miljöpolitiska program, som jag emellertid inte kan se hör hemma i den interpellationsdebatt vi nu för i anledning av den fråga som herr Torwald ställt. Men jag kanske ändå får säga att herr Ahlmarks program ingalunda är särskilt märkligt i vad gäller en rad av de åtgärder han redovisar som sina programpunkter. Det är ju åtgärder som vi är i färd med att genomföra.

Vad herr Ahlmark däremot inte lyckades med i sitt senaste anförande var att anmäla någon ståndpunkt i de frågor som vi nu diskuterar i anledning av herr Torwalds interpellation. Och vi skall väl ändå hålla oss till den interpellationen, ty annars kan vi som sagt hålla på hela dagen att diskutera utifrån de många beröringspunkter som dessa frågor kan ha med andra områden av samhällsplaneringen.

Som vanligt fick jag inte veta vad herr Ahlmark har för ståndpunkt när det gäller de frågor som interpellationen berör. Det begär jag heller inte av honom, eftersom jag själv från denna talarstol har redovisat att här gäller det att utvärdera vetenskapliga undersökningar. Vi får nöja oss med att följa utvecklingen på forskningens område, redovisa vilka lösningar man kommer fram till och vilka erfarenheter man gör steg för steg samt välja de vägar som vi kan bli överens om är de bästa när det gäller de svåra avvägningsproblem vi möter vid bekämpningen av olja som släpps ut. Men jag kan ändå slutligen säga att det är glädjande och välgörande att det finns ett så stort allmänt intresse för dessa frågor.

Herr Aberg frågade sedan om vi inte nu skall ta krafttag på detta område. Jo, vi skall ta de krafttag som är möjliga att ta. Men det är inte så att vi löser dessa problem bara genom att så att säga ösa in resurser. Vi måste också veta på vilket sätt vi skall satsa resurserna. Och det är där vi möter problemen. Räddningstjänstutredningen kommer att ge oss under-

lag för vårt handlande när det gäller beredskapsorganisationens uppbyggnad. Vi har också en kontinuerlig uppföljning av vad som sker både på den vetenskapliga sidan och när det gäller de praktiska erfarenheterna. Vi skall satsa resurserna i anslutning till forskningens rön och de erfarenheter vi gör, och vi skall satsa dem på den bättre organisation som vi kanske snart har möjligheter att diskutera utformningen av.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades motionen nr 1221 till näringsutskottet.

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 71 och 72.

§ 7 Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt jämte motioner.

I proposition nr 11 hade Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1971 föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

I syfte att stimulera företagen att investera i maskiner och andra inventarier framlades i propositionen förslag om särskilt investeringsavdrag vid den statliga inkomsttaxeringen, motsvarande 10% av kostnaden för maskiner och inventarier som anskaffats under år 1971.

I detta betänkande behandlades

1. motionen nr 1208 av herr Hellström m. fl. vari hemställdes

a) att riksdagen beslutade att 4 § i förslaget till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt skulle ges av motionärerna angiven lydelse,

b) att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om särskilda villkor för företagen i vad avsåg rätten att erhålla avdrag på skatten för investeringar i inventarier och maskiner under 1971, samt

c) att riksdagen i övrigt biföll Kungl. Maj:ts proposition nr 11,

2. motionen nr 1209 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. vari hemställdes att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 11 med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt,

3. motionen nr 1210 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Utskottet hemställde, att riksdagen

A. skulle avslå motionen nr 1209,

B. med avslag på motionerna nr 1208 och 1210 skulle anta det vid propositionen nr 11 fogade förslaget till förordning om särskilt investe-

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

Onsdagen den
10 mars 1971

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

ringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Eriksson i Bäckmora (c), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c) och Hörberg (fp).

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! I motionen 1209 har vänsterpartiet kommunisterna yrkat avslag på proposition 1971:11 med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt. Skatteutskottet anser sig inte kunna biträda yrkandet i motionen utan förordar i sitt betänkande bifall till regeringens förslag.

Vi har i motionen påpekat, att det föreslagna investeringsavdraget på 10 procent utgör en skattelättnad för de privatkapitalistiska företagen. Skatteutskottets egen skrivning bekräftar detta påstående när utskottet konstaterar att ett investeringsavdrag "förbilligar investeringarna och därigenom tillför berörda företag en inte oväsentlig likviditetsförstärkning".

Vi hävdar att en sådan skattelättnad inte är berättigad. Skatteutskottet anser tydligen att den är berättigad.

Denna fråga kan enligt vår mening inte ses isolerad från den ekonomiska politiken och skattepolitiken i övrigt. De favörer som man vill ge företagen måste ses mot bakgrunden av höjningen av mervärdesskatten, som hårt drabbar låginkomsttagarna. Denna politik rimmar illa med talet om utjämning av klyftorna och ökad jämlikhet.

Det särskilda investeringsavdraget innebär också att företagen uppmuntras till investeringar, likgiltigt av vilket slag, likgiltigt i vilket syfte. Löntagarna har inget inflytande över användningen av dessa medel.

Denna skattepolitiska linje stämmer dock väl överens med de principer, som så tydligt kom till uttryck i förra veckans finansdebatt och som Aftonbladet med en suck kommenterade så här:

"Sällan har väl enigheten mellan regeringen och den borgerliga oppositionen demonstrerats tydligare än i gårdagens finansdebatt."

Tidningen fortsätter: "— — — det fanns ingen som tvivlade på att industrin ska gynnas och reformtaktan dämpas."

Men på den vägen kan man inte skapa ökad jämlikhet. Genom en sådan politik kommer i stället klyftan i fördelningen av inkomster och förmögenheter i samhället att vidgas!

Effekten av den höjda mervärdesskatten är märkbar för var och en vid de dagliga inköpen av nödvändiga livsfröknödenheter. Den sidan av skattepolitiken — som regeringen och de borgerliga partierna är överens om — är redan mycket kännbar för de många lågavlönade, barnfamiljerna och pensionärerna.

Effekten av det nu föreslagna 10-procentiga investeringsavdraget kommer säkert att kunna avläsas i ökade profitgivande investeringar liksom i ökade bolagsvinster.

Men, herr talman, detta har inget att göra med en utjämning av klyftorna. Detta är i stället en politik, som strider mot varje strävan att åstadkomma en utjämning. Jag vill med det anförda yrka bifall till

motionen 1209 om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 11 år 1971.

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! I fråga om den proposition vi nu diskuterar har såväl utskottet som regeringen i finansplanen — där man först tog upp förslaget om investeringsavdraget — en optimistisk syn på det privata näringslivets vilja att investera i miljöförbättringar. Man säger i finansplanen att den aktuella expansionen av industriinvesteringarna också skall ses som ett inslag i reformarbetet på arbetsmiljöns område. Men man ställer inte, i finansplanen eller i den berörda propositionen, några konkreta krav på hur en förbättring av arbetsmiljön skall gå till, utan man förutsätter att det kommer att ske en förbättring av arbetsmiljön genom de investeringar som företagen kommer att göra den närmaste tiden och att de initiativen då kommer att tas av företagen själva. Jag tror att det är en alltför optimistisk syn på hur det privata näringslivet ser på miljöförbättringar och också hur de ser på företagsdemokratien och dess roll.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen gjorde i somras studiebesök över hela landet, där man besökte industrier av olika slag för att studera främst tre frågor. Det gällde de äldres ställning, det gällde företagsdemokratien och det gällde arbetsmiljön. De socialdemokratiska riksdagsmännen kom i sin rapport från de här besöken till en betydligt mer pessimistisk bedömning av hur det privata näringslivet och för den delen också en del statliga företag bedriver investeringar och ser på företagsdemokratien, så sent som under 1970. Jag skall citera ett kort stycke ur denna rapport som visar en klart mer pessimistisk syn på företagets vilja i detta avseende än vad propositionen och utskottet gör. De socialdemokratiska riksdagsmännen säger i sin rapport att det finns undantag från en negativ bild men att huvudbilden är följande:

”Arbetsgivarpartier kan visserligen låta arbetstagarna fritt få utveckla sina synpunkter, men utnyttjar bordläggning och förhållningstaktik. Det kan gå månader och är innan väckta förslag åtgärdas. Ointresset tycks inte minst gälla förslag, som inte omedelbart leder till ökad produktivitet, men väl till förbättrade arbetsförhållanden och en hälsosammare arbetsmiljö. Tyvärr tycks alltför få ha insett, att sådana faktorer också kan vara effektivitetsbefrämjande på längre sikt.

Inte heller utnyttjas all den kunskap som de anställda har när man ska skaffa nya maskiner eller göra förändringar t. ex. i arbetsorganisationen. Här håller emellertid en viss attitydförändring på att ske bland arbetsgivarna. Så småningom kanske man också kan hoppas, att de anställda får möjligheter att i tid påverka planering av lokaler, maskiner och arbetsorganisation, så att dessa anpassas till människorna och inte tvärtom. Men än är det mycket långt dit. — — —

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga, att arbetsgivarna inte visar något större intresse för att ta vara på de anställdas erfarenheter och synpunkter, även om intresset för företagsdemokratifrågor har ökat under senare år.”

Motionärerna till motionen nr 1208 har mot den här bakgrunden föreslagit att det speciella investeringsavdrag som har föreslagits i propositionen skall åtnjutas ”endast om den skattskyldige kan styrka att

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

ifrågavarande investeringsbeslut underställts berörd lokal facklig organisation för samråd som lett till den fackliga organisationens tillstyrkan".

Motivet för att ge vårt förslag just den utformningen är att vi menar att arbetsmiljöfrågorna och frågorna om företagsdemokratin hänger mycket intimt ihop. Vissa frågor om arbetsmiljöförbättringar hänger klart samman med den arbetsmiljöutredning som väntas lägga betänkande om något eller några år. Det är framför allt en förebyggande lagstiftning som man kan tänka sig kan komma ut ur en sådan utredning. Men parallellt med en sådan framtida lagstiftning måste arbetsmiljöfrågorna bevakas från dag till dag på arbetsplatserna. Och det, menar vi, kan ske bara om man har en koppling mellan företagsdemokratin och arbetsmiljön på det sättet, att de anställda genom sina fackliga organisationer får utöva ett inflytande på arbetsmiljöns utformning. Någon annan väg att gå finns det inte i det dagliga arbetet på att förbättra arbetsmiljöerna än att de som bäst känner arbetsmiljöns brister också får inflytande över de beslut som direkt utformar de framtida arbetsmiljöerna.

Det är bakgrunden till vårt förslag.

Jag vill i sammanhanget säga att det kommunistiska förslaget om ett totalt avslag på propositionen är en demonstration av att kommunisterna gör det mycket lätt för sig och helt enkelt inte vill ta ställning i frågan.

Det är mycket lätt att avslå en proposition, men det finns ju inte något annat förslag från kommunisternas sida om hur man skall tackla dessa frågor. Skall industriinvesteringarna prioriteras? Ja, på den punkten menar jag att det bör man bestämt göra. Vårt land är beroende av att vi har en stark exportkapacitet. Har vi inte det, kommer vårt land oavsett ägandeformen inom industrin att klara sig mycket dåligt. En grundförutsättning för att det svenska samhället skall utvecklas är att vi har en stark exportindustri. Det gäller också om exportindustrin ägs på ett annat sätt än i dag. Det gäller även om besluten där fattats mera demokratiskt än de gör i dag. Kommunisterna törs inte ta ställning i denna fråga utan sade i finansplanedebatten och upprepar i dag att industriinvesteringarna inte skall prioriteras. I stället skall konsumtionen prioriteras.

Frågan är då: På vilka sektorer i landet är kommunisterna långsiktigt beredda att acceptera en vikande sysselsättning? Det går inte, menar jag, att koppla loss frågan om industriinvesteringarna i dag från den framtida sysselsättningen. Att såsom kommunisterna gör hänvisa till att det inte går att stimulera industrin utan att samtidigt stimulera konsumtionen, eftersom det annars inte finns något köpunderlag, som man säger, är en orimlig ståndpunkt om motivet för industristimulansen just är att det gäller en industristimulans för export. Kommunisternas alternativ är, som sagt, i och för sig ett traditionellt folkpartistiskt - borgerligt, om man så vill - alternativ. Man tar inte ställning. Man vill få alla fördelar men vill inte ta några kostnader för förslaget. Jag betraktar det inte såsom ett realistiskt förslag.

Däremot betraktar jag motion 1208 såsom ett realistiskt förslag för att på ett konstruktivt sätt se till att förbättringarna av industriinvesteringarna sker i demokratiska former, där de anställda får möjlighet att utöva inflytande, inte minst på arbetsmiljöns utformning. Det är särskilt viktigt, menar jag, att detta sker nu, ty en utredning om arbetsmiljölagen är

tillsatt och en remissbehandling av insynspropositionen pågår.

Den försöksverksamhet som i dag bedrivs kring de företagsdemokratiska frågorna är bra men är begränsad. Jag tror att arbetsmiljöutredningen för att kunna bedriva ett ordentligt arbete behöver väsentligt större underlag av försöksverksamhet på arbetsmiljöns område än som kan ges av de hittills startade experimenten i företagsdemokrati. Jag vill med den motiveringen, alltså att ge ytterligare underlag för bedömningen av företagsdemokratifrågorna och arbetsmiljöfrågorna genom en ökad försöksverksamhet och experimentverksamhet på detta område, yrka bifall till motion 1208.

I detta anförande instämde herrar Bergqvist, Nordberg, Alf Pettersson i Malmö och Jönsson i Arlöv, fru Theorin samt herr Häll (samtliga s).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Orsaken till den proposition som vi här behandlar är väl känd. Vi hade ju en diskussion om den ekonomiska politiken i förra veckan, där vi behandlade även detta problem. Därför finner jag det inte nödvändigt att gå in på någon närmare motivering för propositionen.

Jag vill närmast beröra motionen av herr Hellström m. fl. vari yrkas att investeringsavdraget skall bli beroende av ett samråd mellan fackföreningsrepresentanter och respektive företagare som vill utnyttja detta avdrag för investeringar. Det är ju ett mycket intressant uppslag, och utskottet har inte tagit någon principiell ståndpunkt till det. Personligen finner jag det givetvis angeläget att man kan få en ökad demokrati på arbetsplatsen. Jag håller helt med herr Hellström även när det gäller angelägenheten av att lösa miljöfrågorna på arbetsplatsen.

Utskottet anser det emellertid inte vara praktisk politik att försöka lösa den frågan i det här sammanhanget. Det är ju bara ett litet avsnitt av de investeringar som görs inom näringslivet; det gäller ett investeringsavdrag på 10 procent på inventarier och maskiner. Om exempelvis en industri skulle investera för hundratals miljoner kronor i en fabriksbyggnad eller någonting liknande vid företag där arbetarnas representanter har rätt att samråda om dylika investeringar, skulle vederbörande fackförening inte ha någonting att säga till om – åtminstone inte ha detta tvingande samråd som här skulle ske på ett litet avsnitt.

Vi anser att detta är en akut fråga, som alla vet, med hänsyn till den utrikesekonomiska balansen, då man inte kan lösa problemet i det sammanhanget och det inte kan vara riktigt att man bara gör det på detta lilla avsnitt. Det är väl egentligen den motivering som utskottet har när man inte har velat vara med om att bifalla motionen.

Därtill kommer – jag vill understryka det – att vi här har ett akut behov av satsning på dessa investeringar, en satsning som bör ske snabbt och i så stor skala som möjligt inom de sektorer där vi vill att det skall satsas. Vi tror inte att man genom att ställa kravet att investeringarna, när man anser att de är så angelägna, skulle bli beroende av om man kan lösa nog så angelägna miljöfrågor i samband med det här, skulle nå det syfte som avses.

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

---

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

Jag vill understryka – och jag tror herr Hellström också hade den uppfattningen – att departementschefen menar att man ändå i samband med detta vill tro att företagen skall visa ett större intresse än hittills för arbetsmiljön. Det är något som hela finansplanen andas och de åtgärder som där föreslås, att man förutsätter att företagen i framtiden samtidigt också skall få större intresse för arbetsmiljön och satsa på den.

Men, herr talman, det avgörande för utskottets ställningstagande är att det pågår utredningar i dessa ting och en försöksverksamhet, som också motionärerna har pekat på. Samarbetsutredningen, som vi kallar insyns-utredningen, har avlämnat sitt betänkande "Företag och samhälle". Detta remissbehandlas nu. Utredningen skulle utreda formerna för förbättrad information och vidgat samarbete mellan företag och samhälle. Arbetsmiljöutredningen har i uppdrag att företa en allmän översyn av arbetsskyddslagstiftningen. Den skall ägna stor uppmärksamhet åt de anställdas möjligheter att öva inflytande på utformningen av arbetsmiljön. Det pågår alltså en utredning, och motionärerna har själva framhållit den försöksverksamhet som pågår inom såväl den offentliga som den privata sektorn.

Nu är det ju inget säreget för skatteutskottet att, när det pågår utredningar i just den fråga som det föreligger motioner i, vederbörande utskott hänvisar till de pågående utredningarna och säger att man gärna vill avvakta betänkandena innan man tar ställning. Det är detta som sker här. Utskottet menar att man bör avvakta resultatet av dessa utredningar och denna försöksverksamhet innan man är beredd att ta ställning till motionsyrkandena.

Beträffande motionen om differentiering av avdraget kan sägas att ingen inom utskottet yrkat bifall till den, men det finns ett särskilt yttrande. Det förvånar mig bara att vad man säger i det yttrandet inte framfördes inom utskottet, men det finns ingen anledning att debattera det nu. Här hade bevillningsutskottet en principiell ståndpunkt att man inte skall lösa lokaliseringpolitiska frågor via skattepolitiken utan att det bör ske på annat sätt. Den principen vidhåller utskottet.

Men, herr talman, kanske jag kan få säga litet om herr Berndtson och kommunisterna. Det är som herr Hellström sade, att de är fullkomligt negativa och har ingenting positivt att komma med. Jag tillåter mig att återge vad man diskuterade på Sparbanksföreningens konferens, som jag fann mycket intressant. Det finns, sade man, fyra vägar att få balans i utrikestransaktionerna, såm det ju här är fråga om.

Den första vägen är vad som föreslås här: en utbyggnad av industriinvesteringarna för att öka exporten och stärka hemmainsidans konkurrensförmåga. Det är uppenbart att det tar tid innan verkningarna gör sig gällande och får ogynnsamma fördelningseffekter. Det bortser vi inte ifrån.

Den andra möjligheten är en devalvering, sade man, en nedskrivning av den svenska kronan. Resultatet då skulle bli att arbetarna och de lågavlönade drabbades värst; importvarorna skulle bli dyrare, och det vore ännu sämre ur fördelningssynpunkt än en investeringssatsning.

Den tredje vägen är en deflation: man stryper helt enkelt kraftigt den inhemska efterfrågan så att det blir balans i byteshandeln med resultat att

det uppstår arbetslöshet och dåligt utnyttjande av produktionsapparaten. Det blir långsam tillväxt. reformpolitiken drabbas med stora sociala vådor som följd. Det är också en väg som vi inte vill beträda.

Den fjärde vägen vore att överge frihandelspolitiken. Det finner vi också omöjligt. Inget land kan i dag göra så utan att andra länder vidtar motåtgärder på samma sätt, vilket skulle drabba vårt land med dess dominerande export ganska hårt. Det är troligt att det skulle få i gång hjulen inom textil-, konfektions- och skoindustrin, men det skulle ske till ett högt pris, och åter skulle de svaga grupperna i samhället drabbas, trots att regionalpolitiken självklart blev lättare att utöva.

Alltså leder inte, herr talman, alla vägar till Rom. Tvärtom! Det minst onda i dagens läge och ekonomiska verklighet är väl ändå en utbyggnad av industrins produktionsapparat som här föreslås för att få yttre balans i ekonomin. Jag kan inte finna att kommunisterna har föreslagit några av dessa vägar och inte heller något annat sätt att klara dessa problem, utan negativt inställda yrkar de avslag på propositionen, vilket är ganska andefattigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av vad herr Brandt sade beträffande det särskilda yttrande som finns fogat till skatteutskottets betänkande. Det är inte så som herr Brandt sade att vi i utskottet inte talade om detta, men jag anmälde i skatteutskottet att jag ville få komma med ett särskilt yttrande just på denna punkt i anslutning till motionen 1210, i vilken yrkats om åtgärder inom stödområdet, där man skulle få särskilda avskrivningsmöjligheter.

Vi menade nog i utskottet att propositionens förslag gällde en åtgärd i konjunkturpolitiskt syfte. Därför var kanske inte i dag möjligheterna till finnas att använda förslaget i propositionen till det ändamålet. Vi menar också att det är ett intressant uppslag som man kanske bör pröva i lokaliseringspolitiskt syfte att vidta sådana åtgärder inom stödområdena. Av denna anledning har vi fogat detta särskilda yttrande till utskottets betänkande, och det anmäldes i utskottet, herr Brandt.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Jag finner nog herr Hellströms sätt att behandla vpk:s linje vara icke helt sakligt. Den linje våra företrädare framförde i förra veckans finansdebatt, diskuterade just frågan om bytesbalansen. Där framfördes att vi självklart inte i och för sig är ointresserade av att man tar upp frågan om bytesbalansen, men vi menade att man har överskattat de aktuella och akuta svårigheterna och att de inte kan lösas med generella favörer till storföretagen för att förmå dem att öka sina investeringar.

När herr Hellström också tar upp frågan om arbetsmiljö och företagsdemokrati, har jag för min del svårt att förstå att denna extra favör för företagen skulle ha en avgörande betydelse och innebära något avgörande steg på den vägen. Det behövs säkert betydligt större åtgärder för att lösa de frågorna. Till det får vi väl tillfälle återkomma, bl. a. vid

Nr 39

Onsdagen den

10 mars 1971

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

Onsdagen den
10 mars 1971

*Förordning om
särskilt investerings-
avdrag vid taxering
till statlig inkomst-
skatt*

behandlingen av vpk-motioner till årets riksdag.

Även utskottets talesman vill göra gällande att vpk bara negativt säger nej. Men vi kan inte heller utan vidare säga ja till ett förslag som vi inte finner motiverat. I sammanfattningen av propositionens huvudsakliga innehåll – i de till fyra rader begränsade meningarna – sägs klart ut att syftet är att stimulera företagen att investera i maskiner och andra inventarier. Men det sägs ingenting om någon styrning till för samhället nödvändiga områden. Därför har vi i vår motion dragit slutsatsen att bakom förslaget uppenbarligen ligger tanken, att profitgivande verksamhet och ökning av bruttonationalprodukten är bra och skall uppmuntras oavsett verkningarna i övrigt och oavsett vilken typ av varor och s. k. service som präckas på konsumenterna.

Jag vill också påpeka att i den preliminära nationalbudgeten förutses en uppgång av bruttoinvesteringarna i maskiner m. m. inom hela näringslivet med 7,5 procent under 1971 mot 5 procent under 1970. Det finns därför inte ens formell täckning för det uttalade behovet av särskilda åtgärder för att stimulera investeringarna.

Jag menar nog också att man inte kan diskutera dessa favörer till de privata företagen med mindre än att man även tar med vinstutvecklingen i bilden. Den har som bekant varit ganska gynnsam under senare år. Varje jämförelse mellan vinstutvecklingen och de anställdas löneutveckling markerar de ökande klyftorna i samhället.

Jag tror också att man i hela detta resonemang måste ta med ytterligare områden, bl. a. den pågående kapitalflykten ur vårt land.

Det är ganska naturligt att allt fler ställer sig frågan: Skall inte snart det myckna talet om jämlikhet också följas av handling?

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Berndtson i Linköping menar att det bara är en skillnad i konjunkturbedömningen. Bytesbalansproblemet var inte så svårt, och därför behöver man inte stimulera industriinvesteringarna.

Nä, det är inte bara det som sägs i kommunisternas finansplanedebatt. I protokollet säger man också att om industrin verkligen investerar, så får den svårigheter att göra dessa investeringar bärande, om inte konsumtionen tillåts växa. Det är ju här som man går som katten kring het gröt. Investeringarna, som föreslås bli prioriterade i årets finansplan, föreslås bli det just för att stimulera exporten. Då är väl hemmakonsumtionen inte av så stor betydelse.

Men för att ett ögonblick återgå till herr Berndtsons konjunkturbedömning så kan man tämligen klart säga att de skatteförslag och de ekonomisk-politiska förslag som vänsterpartiet kommunisterna har lagt under det sista året är klart och kraftigt inflationsdrivande. Med vänsterpartiet kommunisternas politik hade alltså bytesbalansproblemet varit väsentligt svårare än det är i dag.

När jag alltså efterlyste alternativ från vänsterpartiet kommunisternas sida har jag fortfarande inte fått något sådant alternativ från herr Berndtson. Men var och en som läser vänsterpartiet kommunisternas skatteförslag kan därur utläsa att deras alternativ innebär ännu sämre bytesbalans, alltså ännu starkare behov av att prioritera industrin, såvida

vi inte vill acceptera att på lång sikt få sysselsättningssvårigheter.

Det går inte att bara ta fördelarna av alla förslag och aldrig se till kostnaderna. Det är en traditionell folkpartiargumentation, och det är betecknande att kommunisterna här uppträder som ett andra folkparti.

Sedan vill jag säga till herr Brandt att skälet till att motion 1208 har lagts -- även om det då kan sägas att alla investeringarna inte täcks in, menar herr Brandt -- är just att här går staten ut med en viss stimulans till industrin och då är det lämpligt och praktiskt att knyta villkor som har med företagsdemokratin och arbetsmiljön att göra just till de statliga åtgärderna. Det är heller inget ovanligt att man förfar på det sättet. I bostadslänekungörelserna anger man villkor om hur de som får bostadslån skall bete sig och vad de skall göra. Det täcker då inte allting, men det är en teknik som används i dylika sammanhang.

Jag menar fortfarande att det är väsentligt att arbetsmiljöutredningen får en ordentlig bas för sitt arbete och får en ordentlig försöksverksamhet bakom sig att ta ställning utifrån. Då är det naturligt att när samhället ger en stimulans direkt till företagen med samhällets pengar också se till att de beslut som fattas ute i företagen om fördelningen av dessa pengar sker i mera demokratiska former än i dag. Då är det min tro att med den kunskap som de som jobbar på verkstadsgolvet har om arbetsmiljöfrågorna så kommer såväl företagsdemokratin att tillgodoses bättre än i dag som arbetsmiljön att förbättras.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Får jag fråga herr Berndtson i Linköping om han inte är medveten om att det är svårigheter i handelsbalansen och bytesbalansen. Medger herr Berndtson att det är ett problem för svensk ekonomi, att här finns inte några svårigheter för avsättning trots att vi har ganska höga kostnader inom svensk industri? När man läser boksluten så finner man att företagen har god avsättning men att exporten hindras på grund av för låg kapacitet.

Hur skall man då eliminera denna för låga kapacitet -- kan herr Berndtson ge mig och kammaren någon upplysning om det -- på annat sätt än genom att bygga ut produktionsapparaten om den är för låg? Om exportindustrin inte kan exportera mera på grund av att dess kapacitet inte räcker till och om hemmamarknadsindustrin inte kan konkurrera med utlandet därför att den inte är tillräckligt rationell, vad har då herr Berndtson och kommunisterna för alternativ och förslag för att klara detta problem?

Har kommunisterna något annat alternativ för att stärka produktionsapparaten och möjliggöra för oss att klara bytesbalansen på ett hygglicare sätt? Det är uppenbart att det här erfordras åtgärder. Det är alla utom kommunisterna på det klara med. Varenda en som är något så när insatt i ekonomiska realiteter inser att det erfordras snabba åtgärder just i detta avseende. Av alla de förslag som har framförts för att nå snabbast möjliga resultat har man stannat vid ett investeringsavdrag på 10 procent. Både herr Hellström och jag har frågat, om kommunisterna har något annat alternativ, men det får vi inget besked om.

Till herr Hellström vill jag bara säga vad jag tidigare underströk,

nämligen att vi anser att denna fråga på detta lilla avsnitt är så brådskande och angelägen att man inte kan göra den beroende av huruvida man inom den eller den industrin skall kunna lösa den eller den miljöfrågan. Jag tror att det skulle bromsa våra möjligheter och att vi inte skulle uppnå det resultat, som vi i denna situation anser vara synnerligen angeläget. Den bedömningen bör ske i ett större sammanhang.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare framställda yrkande.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det är ju ett enhälligt utskottsbetänkande i denna fråga. Jag står antecknad för ett särskilt yttrande, som inte innehåller något annat än en passus där vi säger att man kan tänka sig att dessa avskrivningsregler kan användas även i lokaliseringspolitiskt syfte men att den frågan inte kan tas upp i detta sammanhang.

Vad som föranledde mig att begära ordet var närmast herr Hellströms högst besynnerliga inlägg. Jag skall inte gå in på herr Hellströms motion, som är avstyrkt av ett enhälligt utskott. Herr Hellström har inte ens fått sina egna partikamrater att stödja de synpunkter han framfört i motionen. Jag vill i stället ta upp hans angrepp på folkpartiet. Han gifter ihop folkpartiet och kommunisterna och säger att kommunisterna är lika oansvariga som folkpartiet när det gäller att ha täckning för kostnaderna för de krav på förbättringar inom olika områden av samhället som vi för fram i våra motioner.

Jag vill påpeka för herr Hellström att han måste vara ovanligt dåligt underrättad. Om herr Hellström hade följt med i debatten och hade studerat folkpartiets olika förslag med avseende på budgetavvägning, skulle han ha funnit att vi i samtliga fall visat ansvar och inte har försvagat budgeten. Vi har haft inkomsttäckning för de utgiftsökningar som vi har föreslagit. I detta fall finns det ingen anledning, som herr Hellström gör här, att försöka smutskasta folkpartiet och att säga att vi är oansvariga.

Jag tycker att herr Hellström skulle akta sig mycket noga för att gifta ihop folkpartiet med kommunisterna. Ett giftermål ligger närmare till hands mellan socialdemokraterna och kommunisterna — åtminstone pågår tydligen ett frieri dem emellan — än mellan kommunisterna och något annat parti.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Jag utgår ifrån att vi inte skall ha en ny finansdebatt av samma omfattning som den vi hade förra onsdagen. När nu herrar Brandt och Hellström efterlyser vad kommunisterna vill på det ena och det andra området, så vill jag fatta mig kort: Herrarna får väl fortsätta den tydligen påbörjade läsningen av protokollen från förra veckans debatt och sätta sig närmare in i de kommunistiska förslagen. Där upptogs flera frågeställningar både i fråga om den felaktiga ekonomiska politiken som förts och beträffande följder av vad som föreslagits i finansplanen.

Det är väl alldeles uppenbart att bytesbalansens problem inte kan lösas med okontrollerade favörer vid investeringar av varje slag, likgiltigt för vilket syfte och likgiltigt vilket slag av investeringar det än handlar om.

Låt mig till sist säga till herr Hellström att vem som än är överens med folkpartiet så är det i varje fall inte vänsterpartiet kommunisterna. Det framgick också vid förra veckans finansdebatt, och jag vill erinra om finansutskottets eget uttalande: "Enligt utskottets uppfattning råder i stort sett principiell enighet när det gäller de allmänna målen för den ekonomiska politiken i vårt land. Det man har olika meningar om är avvägningar på marginalen och framför allt vilka medel som skall användas för att nå de uppställda målen."

Det var inte mitt parti som skrev sig samman med folkpartiet och övriga borgerliga partier, utan det var herr Hellströms parti.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Berndtson sade att vi borde ha läst protokollet från förra onsdagen i stället för att ta en principdebatt i dag. Herr Berndtson är väl lika medveten som jag om att de ärenden vi i dag diskuterar var uppsatta att debatteras i sammanhang med finansplanen förra onsdagen men att man av tidskäl sköt upp behandlingen av bl. a. det här ärendet. Eftersom detta ärende hör direkt ihop med finansplanen och var avsett att diskuteras samma dag som den, är det inte så konstigt att man måste återkomma till de principiella synpunkterna på ekonomin, som också de här förslagen rör.

Sedan vill jag bara säga till herr Larsson i Umeå att även om folkpartiet i år har täckning för sina förslag, så är det fullt klart att det budgetförslag som folkpartiet lade fram 1970 innebar en budgetförsvagning som hade orsakat oss en väsentligt kraftigare inflation än den vi redan haft under 1970. På alla de områden där vi nu upplever svårigheter hade besvärigheterna blivit förvärrade, om de förslag hade antagits som folkpartiet liksom andra oppositionspartier framlade under år 1970. De hade fått effekt även i dag.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det är närmast genant för mig att vara tvungen att tala om för herr Hellström att vi hade balans i vårt budgetförslag 1970 och 1969 – herr Hellström kan gå tillbaka flera år. För de utgifter vi föreslog hade vi föreslagit motsvarande besparingar eller inkomstförstärkningar.

Skall man föra en meningsfylld debatt, herr Hellström, måste man hålla sig till fakta.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1209, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson i Linköping begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1209.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson i Linköping begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 15
Avstår - 2

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1208, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 8 Översyn av tullbestämmelserna för allmänflyget

Förklarogs skatteutskottets betänkande nr 12 i anledning av motion om översyn av tullbestämmelserna för allmänflyget.

Herr CLARKSON (r):

Herr talman! Allmänflyget skulle i vårt land kunna gå en mycket gynnsam och för landet positiv utveckling till mötes om det behandlades mindre rigoröst än som görs i dag. Allmänflyget skulle kunna ha stor betydelse för lokaleringspolitik och för kommunikationer av olika slag om man lättade på de hämmande bestämmelser som i dag håller allmänflyget tillbaka.

Jag har i några olika motioner försökt göra mig till talesman för en generösare behandling av allmänflyget här i landet, och den motion som skatteutskottet behandlar i sitt betänkande nr 12 är motionen nr 590 av herr Brundin och mig. I den syftar vi till att få riksdagens gillande av att de tullbestämmelser som för närvarande hindrar allmänflygets rörelser över gränserna skulle kunna lättas.

Tidigare har bevillningsutskottet förklarat sig förstå våra synpunkter och gilla att allmänflyget får en mindre krånglig behandling i detta avseende, och skatteutskottet i den nya riksdagen har uttalat sig på samma sätt. Likväl händer ingenting, och anledningen till det är att man fruktar att allmänflyget behandligt skulle kunna användas bl. a. för narkotikasmuggling.

Jag kan försäkra riksdagen att smuggling vid allmänflyg är mycket mer tillkrånglat och besvärligt än man föreställer sig. Det är synnerligen svårt att ta sig in över landets gränser och att landa på okontrollerad plats. Det finns betydligt enklare sätt att ta sig in olaga i landet med varor än via allmänflyget. Det är egentligen fruktan för att underlätta smuggling som gör att skatteutskottet håller igen: en sådan fruktan är ganska ogrundad när det gäller allmänflyget.

Jag vill för riksdagen understryka att Nordiska rådet redan 1963 rekommenderade regeringarna att undersöka möjligheten att lätta gränsformalitetserna i allmänhet i den internordiska flygtrafiken. Det är just

vad motionen egentligen syftar till: att man åtminstone inom det nordiska området skulle kunna få sådana lättnader att flygplansrörelser inom detsamma skulle kunna ske utan några som helst tillkrånglade formaliteter.

Jag har med detta korta anförande velat fästa riksdagens uppmärksamhet på detta faktum och kommer nästa år tillbaka med motionen med ett annat yrkande, nämligen att Nordiska rådet på nytt får behandla frågan för vidarebefordran till de nordiska regeringarna. I avvaktan på det har jag, herr talman, inget yrkande i dagens ärende.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Regler för rökning i riksdagshuset

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 14 i anledning av motion om regler för rökning i riksdagshuset.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Rökningen i riksdagshuset är inte bara en hälsofråga och trivselfråga för oss som arbetar här. En rökfri arbetsmiljö i riksdagen skulle kunna tjäna som exempel och argument för dem som på andra arbetsplatser vill verka för rätten till frisk luft. Det var i den förhoppningen vi väckte den motion som nu behandlats. Om vi hade betraktat det som en helt intern riksdagsfråga hade vi naturligtvis kunnat vända oss direkt till förvaltningsstyrelsen.

Utskottet instämmer med oss i denna bedömning — det är det viktigaste och det mest glädjande som sägs i betänkandet. Jag ber att få citera: "Utskottet delar motionärernas uppfattning att en kraftig begränsning av rökningen i riksdagshuset skulle få en god verkan för opinionsbildningen mot rökning på andra arbetsplatser. Från hälso- och trivselsynpunkt är en sådan begränsning givetvis av stor betydelse."

Det är glädjande att kunna konstatera att motionen redan innan den har behandlats har fått en sådan effekt. I många kommuner har man tagit liknande initiativ för en rökfri miljö, och även på andra arbetsplatser. Den här motionen har fått ett starkare gensvar från allmänheten än vad åtminstone jag har varit bortskämd med när det gäller tidigare riksdagsinitiativ, och det har varit enbart positiva reaktioner som har nått mig. Jag vill understryka att även från dem som själva är rökare och som har låtit höra av sig har det varit positiva reaktioner. Det bör väl också påpekas att åtskilliga av dem som har skrivit under den här motionen själva är rökare.

De uttalanden som har gjorts från alla partier om värdet av en bättre arbetsmiljö, är ju en god utgångspunkt för behandling av den här frågan. Det är därför onödigt att nu ta upp tid med att närmare utveckla rökningens skadeverkningar. Det har ju konstaterats att också den s. k. passiva medrökningen är hälsovadlig, alldeles bortsett från trivselsynpunkterna. Man börjar i vårt samhälle bli alltmer ense om att luftförorening bör undvikas i en modern arbetsmiljö, och utskottet bekänner sig

också till den principen, när man säger att motionens syfte att begränsa rökningen är angeläget.

Över huvud taget är det en slående skillnad mellan behandlingen av årets motion och behandlingen av liknande motioner förra året av bl. a. herr Nilsson i Agnäs. Då var det fråga om ett rent avstyrkande och en tämligen liknöjd attityd från det utskott som behandlade saken. Nu instämmer konstitutionsutskottet, som i år har fått ärendet, med motionens syfte och slutar med att säga att förvaltningsstyrelsen skall följa frågan och vidta lämpliga åtgärder, jag understryker orden *vidta åtgärder*.

Utskottet påpekar att en begränsning av rökningen redan har skett, framför allt i utskotten. Ja, det är positivt. Jag vill bara peka på en risk: just nu är intresset stort. Nu visar rökarna mer hänsyn än tidigare. Men om läget förblir oklart när det gäller var rökning är tillåten och var den inte är det, finns det stor risk att rökandet så småningom börjar tillta igen, när intresset för den här miljöfrågan har mattats i den allmänna diskussionen. Därför är det angeläget med åtgärder, som utskottet säger, i form av vissa klara regler.

Av de många tidningskommentarer som har förekommit i den här frågan ber jag bara att kort få citera en ur TCO-tidningen, som gäller just sammanträden och liknande verksamhet:

”Ett generellt rökförbud skulle lösa många trivselproblem. Men man skapar samtidigt nya. Det är säkert inte lätt för en inbiten rökare att hålla upp en timme eller mer.

Därför bör ett eventuellt förbud vara kopplat med kravet på pauser. Under dessa kan rökarna dra sig ut i angränsande lokaler och få sitt nikotinbehov mättat. De kan se fram mot en stund fylld av njutningens sötma – om det nu finns någon sådan i tobaken.

Ett viktigt problem på vägen mot mindre rökiga sammanträden är, vem som skall ta upp frågan om rökförbud. Man kan riskera den goda kamratandan, och kanske bli anedd som glädjedödare.

Bäst vore att under en tid framöver införa en obligatorisk punkt i alla dagordningar. Efter välkomsthälsningen bör frågan om hur man skall ha det med mötesatmosfären komma upp.” Så långt TCO-tidningen.

Självfallet hade vi motionärer gärna sett att utskottet helt hade tillstyrkt vår motion. Det hade varit värdefullt om riksdagen hade anslutit sig till principen att huvudregeln skall vara frisk luft, medan rökning bara får ske på därför avsedda platser. Nu får man i stället försöka göra det bästa möjliga av den motsatta linjen – att det skall anges i varje särskilt fall när rökning inte är tillåten. Utskottets betänkande – och dess bestämda uppdrag till förvaltningsstyrelsen – är ett gott stöd för en utveckling i rätt riktning.

Tillämpningen i detalj bör självfallet inte beslutas av kammaren utan av förvaltningsstyrelsen. Det har också vi motionärer förutsatt. Men låt mig ändå kort få ange några principer, som enligt min mening bör vara vägledande.

För det första: Sammanträden bör vara rökfria. Låt mig som argument för den ståndpunkten – om det behövs några sådana – citera vad hälsovårdsnämnden i Hagfors vars ordförande är ledamot av denna

kammare och undertecknare av motionen, har sagt på ett litet anslag som man distribuerar. Man säger: "I en sammanträdeslokal bör luften vara ren och fri från föroreningar, så att ledamöterna kan fatta beslut med klar hjärna." Man tillägger också: "OBS! Det är även oartigt mot ickerökare att röka under ett sammanträde. Tag gärna en rökpaus under sammanträdet gång, så att rökarna får sin stimulans. Vädra under tiden sammanträdeslokalen." Så långt hälsovårdsnämnden i Hagfors.

För det andra: Även andra lokaler där man av någon anledning måste vistas för att fullgöra sina uppgifter bör vara rökfria. Jag tänker på TV-rum, telefonhytter, justeringsrum osv.

För det tredje: I restaurangen bör finnas åtminstone något bord för oss som vill känna hur maten smakar och som inte vill att den skall smaka tobak.

Herr talman! Jag hoppas att förvaltningsstyrelsen verkligen kommer att vidta åtgärder efter sådana här principer. Om så inte sker vågar jag försäkra att frågan inte kommer att glömmas bort av oss som har tagit årets motionsinitiativ. Vi kommer också att följa frågan uppmärksam.

Som ett litet praktiskt uppslag till förvaltningsstyrelsen vill jag gärna vidarebefordra det som jag fått från en av de många som har skrivit till mig – Arne Stråby på Kooperativa förbundets ergonomi- och miljövärdslaboratorium. I en artikel i årets första nummer av KF:s personaltidning "Vår tidning" lanserar han dragskåpet, som många av oss känner till från kemilaborationerna i skolan, som en lösning på detta miljövärdproblem – världens minsta rökrum som jag här visar i bild på TV-skärmen. Han föreslår att riksdagshuset utrustas med sådana dragskåp. Han försäkras också att det går mycket bra att kommunicera med den person som sitter i skåpet. Man kan naturligtvis också tänka sig att införa dragskåp med plats för två personer i den s. k. korridorpolitikens intresse.

Jag skall be att samtidigt få göra reklam för den lilla rockslagsknapp som saluförs av Kiruna allmänna idrottsförening – föreningen är väl värd det stöd som en spridning av den här knappen kan ge. Det står alltså: "Vi rök int" – ett bra tema som kan varieras på många sätt.

Det här är ingen ny fråga, herr talman. I motionen åberopar vi Goethe. Det har påpekats för mig att även Jakob I av England var en klarsynt person när det gällde denna miljöfara. Hans kärnfulla kommentar är värd att återges även i den svenska riksdagen.

Så här beskriver han rökningen i sin 1604 utskrivna "A Counter-Blast to tobacco": "A custom loathsome to the eye, hateful to the nose, harmful to the brain, dangerous to the lungs, and in the black stinking fume thereof, nearest resembling the horrible Stygian smoke of the pit that is bottomless." Eller, i min icke auktoriserade översättning: "En sedvänja, avskräckande för ögat, förhatlig för näsan, skadlig för hjärnan, farlig för lungorna och – med sina svarta stinkande ångor – närmast påminnande om den förskräckliga röken från den underjordiska floden Styx' bottenlösa hålör."

Herr talman! Jag ber att få instämma med hans majestät Jakob I.

Herr tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Trots allt vad Gabriel Romanus har sagt kommer jag väl tyvärr att fortsätta att röka. Men jag har försökt låta bli, och det är därför jag vill tacka Gabriel Romanus för detta utomordentligt goda initiativ. Det är faktiskt mycket bra för oss rökare att vi får visa litet självdisciplin. På sammanträden förr drog man upp en cigarrett efter fem minuter, och sedan satt man och rökte mer eller mindre hela tiden, och så gick ett paket.

Det är ju synd om finansministern, men jag betalar betydligt mindre skatt på detta sätt – jag röker betydligt mindre. Jag tror att vi alla här i riksdagen, rökare och icke rökare, är mycket tacksamma för detta initiativ. Det var därför jag skrev på motionen, och jag är glad att man får en bättre atmosfär och att rökningen avtar. Men som sagt finansministern kanske tycker mindre bra om det.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Det framtida statsskicket

Fördrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 15 i anledning av motioner angående det framtida statsskicket.

I detta betänkande behandlades motionerna nr 1 av herr Hermansson i Stockholm m. fl. samt nr 117 av herr Sjöholm.

I motionen nr 1 hemställdes att riksdagen fattade ett principbeslut om övergång till republik så att detta kunde ikraftträda vid den nuvarande troninnehavarens frånträde.

I motionen nr 117 hemställdes att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära förslag till lag om rådgivande folkomröstning i fråga om det framtida statsskicket i vad det avsåg monarki eller republik.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna

- 1) nr 1 samt
- 2) nr 117.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Enligt den i år utkomna riksdagsberättelsen beräknas grundlagberedningens utredningsarbete pågå under hela år 1971. Den 30 april i år, alltså om endast någon månad, uppnår kronarvingen 25 år och därmed behörighetsålder enligt riksdagsbeslutet av år 1964. Ett statschefsbyte kan alltså mänskligt att döma bli aktuellt rätt snart.

Det är mot denna bakgrund motionen 1 till denna riksdag bör ses, där motionärerna menar att frågan om statschefens ställning bör brytas ut då det gäller grundlagberedningens arbete och ges en särskild behandling.

Vänsterpartiet kommunisterna anser – och det gör säkerligen samtliga republikaner i detta land – att den ärfylliga monarkin är en kvarleva – ja, en relik – från det gamla feodalväldets tid, då adelsmännen måste ha ett

samlade namn. Hur urusel som statschef denne person än var ur folkets synpunkt var han alltid och i alla situationer de besuttnas man, även då han själv var den främste att sko sig på allmogens bekostnad.

Även om borgarklassen kom till makten i hård kamp med adelsväldet behölls de maktsymboler som kunde tjäna den nya härskande klassen. Hit hörde framför allt kungahuset. Då skiftet vid makten endast innebar att en ny härskande klass uppstod blev kungahuset centrum för reaktionen. Åtskilliga exempel härpå skulle kunna anföras och även på vilka äventyrliga utspel med svenska folkets fred och frihet som kungahuset inspirerat till och varit inblandat i. Att äventyrligheterna inte lett till oöverskådliga svårigheter för folket och landet är dock inte kungahusets förtjänst.

Vad som i detta avseende har förekommit borde vara tillräckligt för att Sverige snarast övergick från ett monarkiskt till ett republikanskt statsskick.

I dag har vi i Sverige endast ett parti som fortfarande står enhetligt i stödet för en gammal reaktionär relik och är kungahusets säkraste drabant – det moderata samlingspartiet.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna menar att i ett republikanskt statsskick kunde mycket väl denna riksdags talman sköta de representativa plikterna. Vi slapp i så fall enligt vår mening ett onödigt presidentval vart tredje eller vart fjärde år.

Riksdagen är vald av folket. Talmannen är vald av riksdagen. Full demokratisk rättvisa skulle därmed vara uppfylld.

Då utskottet anför att hinder föreligger för ett instämmande i vår motions yrkande om ett principbeslut av denna riksdag för övergången till republik vill jag, herr talman, yrka bifall till det yrkande som utdelats till kammarens ledamöter och som har följande lydelse:

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att grundlagberedningen ges kompletterande direktiv att skyndsamt utarbeta förslag till ändrad lydelse av grundlagen innebärande övergång till republik.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas – om jag nu skall uttrycka mig välvilligt – en motion som jag väckt och som innebär att vi skulle föranställa om en folkomröstning innan beslut fattas om statsskicket när det gäller monarki eller republik. Jag är i den frågan av annan mening än den senaste talaren från kommunistiska partiet. Jag menar nämligen att riksdagen inte skall fatta något definitivt beslut i denna fråga förrän svenska folket har fått göra sin stämma hörd.

Jag kan egentligen inte tänka mig någon fråga som skulle lämpa sig bättre än denna för en folkomröstning. Det är mycket okomplicerat att svara på frågan vilket statsskick man vill ha. Som jag ser det är det dessutom nödvändigt – i synnerhet om vi skall ändra på statsskicket – att varje röstberättigad person i detta land får säga sin mening. Detta är det enkla syftet med min motion, en motion som har åstadkommit ganska mycket förtret på sina håll, speciellt i extremt monarkistiska kretsar. Den har också vållat en del misstolkningar, medvetna eller omedvetna, jag skulle tro mest det förstnämnda. Därför har jag velat

klarlägga att min motion är neutral och bara vill att inget definitivt beslut skall fattas förrän en rådgivande folkomröstning har förevarit.

Nu har jag fattat utskottets kläm på det sättet att grundlagberedningen skall syssla med denna fråga, och jag skulle gärna vilja att utskottets talesman bekräftar det. I så fall återkommer frågan till riksdagen, och då tänker jag bevaka den ur de aspekter som jag här har berört.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det centrala i detta sammanhang är vilken ställning statschefen skall ha i en modern parlamentarisk demokrati, och den frågan utreds för närvarande av grundlagberedningen. I förgrunden står då frågorna om regeringsbildningen och formerna för regeringsbesluten. Jag hoppas att beredningen inom en snar framtid skall lägga fram sina synpunkter på grundval av de omfattande studier och diskussioner som förekommit inom grundlagberedningen.

I den situationen kan det inte vara motiverat att anställa någon folkomröstning. Man behöver först klarlägga de befogenheter som statschefen skall ha. Herr Sjöholm sade att frågan var okomplicerad. För mig ter den sig mycket komplicerad. Man kan inte utan vidare ställa monarki och republik mot varandra. Det finns en rad typer av både monarki och republik. Låt mig som ett exempel bara ställa mot varandra de former av republik som förekommer i USA, Finland, Västtyskland och Schweiz. Kammarans ledamöter har säkert en mycket klar bild av att det är högst olika typer av republik man har i de länderna och att presidenterna där inte kan jämföras med varandra. I det läget är det naturligt att låta grundlagberedningen fortsätta sitt arbete, och det är också den ståndpunkt som konstitutionsutskottet har intagit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Till skillnad från föregående talare lägger jag stor vikt vid att grundlagberedningen verkligen försöker penetrera statschefens ställning även i en republik. Det står nämligen i direktiven till utredningen, som konstitutionsutskottet självfallet har hänvisat till i sitt förevarande betänkande.

År 1966 fick vi hela den socialdemokratiska gruppen med stöd av kommunisterna – jag tror inte att någon från de borgerliga partierna var med -- att bifalla en motion, som väckts av ganska många socialdemokrater. I den motionen krävdes, att grundlagberedningen skulle ta upp frågan om statschefens ställning även i en republik. Jag betraktade det som en mycket stor framgång för dem som verkligen ville tränga djupt i frågan och som ser republiken inte bara som ett hypotetiskt alternativ utan som ett realistiskt alternativ till monarki även i vårt land. Det hände att den sittande grundlagberedningen genom sin ordförande var ute och talade litet friskt i tidningarna. Han sade då att alla de som sitter i grundlagberedningen är monarkister, så det blir inte tal om att ge ett enda dugg till republiken. Då blev man kanske litet ängslig och tänkte:

Har de glömt vilket uppdrag de har? Jag ställde en fråga till dåvarande statsministern, Erlander, och han svarade mig klart och rakt på sak: De har i uppdrag att penetrera statschefens ställning även i en republik. I och med det får man väl förutsätta att grundlagberedningen gör detta.

Jag tycker det är helt omöjligt att som kommunisterna, nu litet heta på gröten, säga att vi skall gå in för en republik ögon Kubik utan att veta vad vi menar med det. Jag är litet förvånad över denna inställning. Jag får ständigt brev om republikfrågan, många vill ha republik, men väldigt många partivänner och människor som står ännu längre till vänster säger: Men vi vill hellre ha vår nuvarande kung än Nixon. Det är inte klart för människor vad detta med republik kan innebära, och vi vet det inte själva. De ser Nixon som det som skulle komma om vi inte hade monarki. Då är det väl ytterst viktigt att debatten om en eventuell republik i vårt land, som hittills har förts alldeles för ytligt, fördjupas och att man får ett bättre underlag, så att man vet innebörden i republikkravet.

Jag kan inte se att den som vill ta den här frågan allvarligt - jag är hårt engagerad i den - kan få ett bättre stöd för att utveckla en förståelse för en republik än genom en utredning. Genom att man får grundlagberedningen att inte springa ifrån sitt uppdrag utan fullfölja det kan man senare utveckla debatten om republik, hur den skall se ut, vilka befogenheter en president skall ha, om vi över huvud taget behöver en president etc. Det har egentligen inte förekommit någon riktig debatt i de frågorna. Förutsättningen är mer kunskap i ämnet. För mig är det helt obegripligt att nu ta avstånd från det som överläts åt grundlagberedningen att utreda och därmed tro sig påskynda utvecklingen. Det gör man inte! Kommunisterna bör lugna sig.

Herr Sjöholms förslag är ju inte avvisat med detta. Den saken kan vi ta upp senare när vi fått underlag för ett beslut. Själv anser jag inte tanken på en folkomröstning vara så lyckad. Men det finns ju möjlighet att företa en folkomröstning även sedan grundlagberedningen kommit med sin utredning. Så den saken avgöres inte definitivt i dag.

Jag är helt överens med utskottet i dess bedömning av motionerna, och det är jag som en mycket ivrig republikan.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill bara bekräfta en förmodan, här i talarstolen framförd av herr Lorentzon, att man inom moderata samlingspartiet icke hyser sympatier för republik, icke önskar en övergång till republik och att man inom detta parti ej heller skulle vilja se statschefen de facto avskaffad och ersatt av kammarens talman i sina nuvarande funktioner.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det var närmast fru Eriksson i Stockholm som inspirerade mig att ta ordet. Hon säger bl. a. att kommunisterna är litet heta på gröten och vill ha republik omgående. Hon refererar bl. a. till att den uppfattningen kanske inte är den gängse ute bland folket. Jag tror ändå att det är på det sättet att det är en rätt utbredd uppfattning bland folk och väl framför allt bland ungdomen. Om vi går till ungdomen i samtliga partier utom moderata samlingspartiet, vill man nog där att vi

skall ha republik omgående, utan några särskilda utredningar för övrigt.

Sedan, fru Eriksson, när Ni talar om att folk ställer frågan att man hellre vill ha vår nuvarande kung än Nixon, så vill jag helt understryka detta. Men det är väl ändå inte så frågan står. Vi för vår del ställer frågan om att talmannen i Sveriges riksdag mycket väl kunde vara representativ för vårt land i olika sammanhang men att makten ligger i riksdagens händer. Den skall inte ligga i Nixons, kungens eller någon annans händer, den skall ligga i riksdagens händer. Sedan må talmannen vara representant för landet i övrigt.

Den mycket utomordentliga tidskriften Republik innehåller i nr 1 i år en artikel i anslutning till före detta statsrådet Ulla Lindströms böcker. I artikeln skrivs bl. a. följande som jag gärna vill citera och få till riksdagens protokoll:

"I början av 1965 avled drottningen och efter begravningen gav kungen middag. Prinsessan Beatrix av Holland frågade där helt frankt en av de närvarande ministrarna. Vad gör Ni om kungen också skulle dö? Gör Ni republik då?

Denna fråga ventilerades senare i regeringskretsen och dåvarande justitieminister Kling svarade:

Vi är alltså helt oförberedda på en sådan situation. Vi vet helt enkelt inte vad vi skall göra eftersom frågan aldrig varit föremål för någon överläggning.

Det låter något detta. En regering som samtidigt är partistyrelse i ett parti som har republikens införande på sitt program sedan 1911 har inte ens brytt sig om att resonera om vad som eventuellt skall hända om den mycket gamla monarken skulle avgå med döden."

Jag tror att man skall tala tyst, när man säger att kommunisterna är heta på gröten, när faktum ligger till på det sättet.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är klart rätt som fru Eriksson i Stockholm sade att mitt förslag om en folkomröstning inte är borta ur bilden därför att det avvisats i dag. Det återkommer, och det sade jag också i mitt förra anförande.

Jag skulle emellertid vilja säga några ord till herr Johansson i Trollhättan om vilken ordning man bör gå fram i. Det är klart att man kan diskutera vilken som är den primära frågan och vilken man sedan skall rätta in efter den – om man först skall klargöra statsöverhuvudets ställning och vilka befogenheter vederbörande skall ha och sedan därefter överväga om man skall ha en kung eller en president. Jag tycker att det är fel ordning. Jag anser att den primära frågan är om vi skall ha monarki eller republik i detta land. Sedan får man inrätta vederbörandes ställning, befogenheter osv. därefter. Det kan man diskutera, men nog tycker jag att det skulle vara den riktiga ordningen. Och i den förmodan tror jag att jag har mycket starkt stöd i svenska folket, att det är den frågan man först vill ta ställning till och sedan får vi rätta återstoden efter det beslut som där fattas.

Sedan menade herr Johansson i Trollhättan att det inte alls var okomplicerat med en folkomröstning i denna fråga. Jo, det anser jag;

sedan man kommit så långt att man fixerat frågeställningen tror jag att det är en mycket klar och för allmänheten lättbegriplig frågeställning man då skulle komma fram till och som utan vidare skulle förstås av envar. Jag upprepar att jag tycker att det är en förutsättning, i synnerhet om man ändrar statsskicket, att svenska folket – varje röstberättigad – skall få säga vad man vill. Det är fråga om demokrati, och i denna fråga räcker det inte med den representativa demokratin, utan här får man gå vidare med en rådgivande folkomröstning.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Lorentzon påstod, att jag hade yttrat någonting om att människor inte vill ha republik. Nej, jag sade att när jag fick brev från sådana som var motståndare till republik, åberopade de sig ofta på den uppfattningen att vi, om vi hade avskaffat monarkin, hade haft Nixon i stället. Jag har inte yttrat mig om hur många som vill ha det ena eller andra styrelseskicket. Men jag vet, att många som inte vill ha republik har den omedelbara inställningen att vi i stället för monarkin skulle få en republik av det slag som finns i USA. På den punkten menar jag att vi inte har fört en klarläggande debatt om vad en republik skulle innebära. Vi måste därför ha upplysning och utredning av dessa författningsfrågor, innan vi kan förklara för människor vad en republik innebär, om de nu skall bli republikaner men dröjer litet med sitt beslut.

Jag är inte alls förvånad över att kommunisterna nu vill rusa fram ty det finns en ganska stark stämning för republik i dag. Hos oss i vårt parti har denna fråga varit uppe och diskuterats på praktiskt taget alla partikongresser. Åtminstone varje gång vi har reviderat programmet – jag har själv deltagit i dessa debatter – har det förts en diskussion. När vi senast hade frågan uppe på en partikongress var vi efter en lång debatt – många var dock ivriga och ville gå snabbare fram – helt överens om att frågan skulle utredas litet djupare, innan vi kunde ta ställning.

Det finns, menar jag, stora utsikter att hos många människor få en annan inställning till republik, om de vet litet bättre vad det skulle betyda. Därför skall denna fråga gå till utredning. Här vänder man inte inställningen på en dag. Människorna har så stora personliga sympatier för kungahuset, att de inte reflekterar över det ena eller det andra styrelseskicket. Det kan vi inte gå förbi. Det är folkpsykologi. Det kan hända, att frågan får gå till en folkomröstning så småningom innan vi kan få den allmänt avgjord.

Herr LARSSON i Luttra (c):

Herr talman! Den väsentliga frågan är ju statschefens ställning i en modern demokrati. Om en monark eller president är statschef är en andrahandsfråga. Den ställning som statschefen har i vårt land är nu allmänt accepterad. Det är väl inte heller någon hemlighet för oss här att den nuvarande statschefen också är allmänt accepterad. Att den svenske statschefens nuvarande befogenheter är allmänt godtagna bör, såvitt jag förstår, vara utgångspunkten för grundlagberedningens behandling av detta ärende.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Den föregående debatten har visat hur komplicerad frågan egentligen är. Det finns inte en enhetlig republiktyp. Om herr Sjöholm skulle få igenom sin vilja med en folkomröstning nu och det skulle stå de två orden monarki och republik, skulle medborgarna inte veta vilken typ av republik som det gällde. Det räcker att, såsom jag förut gjorde, ställa mot varandra olika typer av republiker.

Det exempel som fru Eriksson i Stockholm gav visar ju att många identifierar republik med den form av republik som man har i USA. Men man kan också tänka på den form som man har infört i Västtyskland. Det gör att frågan behöver en helt annan belysning. Det skulle vara intressant att se hur herr Sjöholm skulle skriva en voteringsproposition som skulle kunna vinna allmänt erkännande.

Sedan står det väl klart efter herr Lorentzons båda inlägg här, att vpk har gått ifrån sin motion och att man är beredd att följa den väg som grundlagen föreskriver för författningsrevisioner. Då betyder det yrkande han ställt ingenting alls.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tänker inte skriva någon voteringsproposition, utan min avsikt var att svenska folket först skulle uttala sig i den mera allmänna frågan om presidentskap eller kungadöme, dvs. republik eller monarki. Jag tror att både herr Johansson i Trollhättan och herr Larsson i Luttra talar litet för mycket från expertsynpunkt. Det är alldeles riktigt som herr Larsson säger, att för statsrättsliga experter är den huvudsakliga frågan statsöverhuvudets ställning, befogenheter osv. Men gå ut och säg det till svenska folket, herr Larsson! Bland svenska folket är den primära och allt överskuggande frågan: Skall vi ha en kung eller skall vi ha en president?

Det är från den utgångspunkten jag har framlagt detta förslag och yttrat mig i ärendet.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Lorentzon under överläggningen i anslutning till motionen nr 1 framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Lorentzon under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat: Ja - 293

Nej - 18

Avstår - 11

§ 11 Ersättare för riksdagsledamot i vissa fall

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 16 i anledning av motion om ersättare för riksdagsledamot i vissa fall.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Vi har inte bara vart speciella, för att inte säga säregna arbetssätt här i riksdagen. Det är ett säreget arbetssätt att t. ex. förlägga en interpellationsdebatt i början av ett arbetsplenum. När denna drar ut på tiden, får man bevittna att andra väl beredda frågor och angelägna ärenden får anstå eller kanske kommer upp till behandling under sena nattimmor. För att inte tala om att arbetsprogrammet blir förskjutet för 300 à 350 människor.

Vi har också vårt speciella, för att inte säga säregna, språk här i riksdagen. I alla andra församlingar innebär avslag på ett förslag ett nederlag; här kan det vara tvärtom. Så har t. ex. min och mina socialdemokratiska Sörmlandskamraters motion om att suppleant skall träda in i riksdagen i stället för ledamot som upphöjs till talman eller statsråd avstyrkts av utskottet under fast försäkran om att regeringen redan nästa vårriksdag med tillämpning från nästa mandatperiod skall lägga fram ett förslag, som går ännu längre än motionens förslag. Enligt vad som utlovats skall samtliga riksdagsmän vid längre frånvaro från riksdagsarbetet ersättas i detta av suppleanter.

Den lösning av problemet som anmäles överensstämmer helt med önskemålet i samma motionärs motion förra året. Vi begränsade oss i år till nyssnämnda begäran för att vara säkra på att vinna något. Vi har vunnit allt.

Var ligger de stora vinsterna med det utlovade ersättersystemet? Jo, det kan bli mera uträttat i det beredande riksdagsarbetet, när det kommer att finnas full uppsättning med folk, och statsrådets hårt ansträngda arbetstid kan för att använda grundlagberedningens formulering – reserveras för regeringsarbetet. Uppgifter med anknytning till och utgående från riksdagsengagemanget, som anförtros riksdagsmän, kan bli bättre och snabbare avklarat om riksdagsmän för en tid kan lämna sina platser i kammare och utskottslokaler för att t. ex. ägna sig åt koncentrerat utredningsarbete. Många flera fördelar kan nämnas men jag skall inte stjäla tid genom en uppräknig.

Herr talman, jag ber att få ansluta mig till konstitutionsutskottets avslagsyrkande på min och mina meningsfränders motion. Ett sådant här nederlag är lätt att lida.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 12 Samhällets rättshjälp

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 2 i anledning av motioner angående samhällets rättshjälp.

I motionen nr 241 av herr Winberg m. fl. hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t *dels* skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk beredning med uppgift att överarbeta det i stencil Ju 1970:14 upptagna förslaget till rättshjälpslag, *dels* skulle begära att förslag till ändring av 1 § lagen om fri rättegång i enlighet med vad som anförts i motionen skyndsamt förelades riksdagen.

I motionen nr 330 av herr Helén m. fl. yrkades, såvitt nu var i fråga, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att vid utformningen av förslaget om ökad rättshjälp skulle beaktas *dels* motionens krav på fri konkurrens mellan advokater i enskild tjänst och advokater vid allmänna advokatbyråer, *dels* kravet på inrättande av rättshjälpsmyndigheter som var fristående från de allmänna advokatbyråerna, *dels* ock vad i övrigt anförts i motionen i denna del.

Utskottet hemställde att motionerna nr 241 samt nr 330, såvitt nu var i fråga, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fru Kristensson (m) och herr Schött (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen nr 241 och i anledning av motionen nr 330, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk beredning med uppgift att överarbeta det i stencil Ju 1970:14 upptagna förslaget till rättshjälpslag, *dels* ock skulle anhålla att Kungl. Maj:t skyndsamt förelade riksdagen förslag till ändring av 1 § lagen om fri rättegång i enlighet med vad reservanterna anförde,

2) av herr Ernulf (fp) och Petersson i Röstånga (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionen nr 241 icke föranledde någon riksdagens åtgärd, samt att riksdagen, med bifall till motionen nr 330, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t begärde att vid utformningen av förslaget om ökad rättshjälp skulle beaktas *dels* motionens krav på fri konkurrens mellan advokater i enskild tjänst och advokater vid allmänna advokatbyråer, *dels* kravet på inrättande av rättshjälpsmyndigheter som var fristående från de allmänna advokatbyråerna, *dels* ock vad i övrigt anförts i motionen i förevarande del.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 2 behandlas en fråga som ur rättssäkerhetssynpunkt är väsentlig, nämligen frågan om hur samhällets rättshjälp skall vara utformad. Enligt min mening bör ingen av ekonomiska skäl vara utestängd från att kunna föra sin talan inför domstol, men så är tyvärr fallet för närvarande. De bestämmelser som gäller i dag innebär för det första att bara de som saknar medel att betala rättegångskostnaderna kan få fri rättegång och för det andra att också de som, sedan dessa kostnader har betalats, skulle sakna medel till eget uppehälle och underhållsskyldighet, kan få fri rättegång. Det framgår av detta att bestämmelserna är mycket restriktiva. Följden är att det bara är de mera välsituerade i detta samhälle som har möjlighet att föra sin talan

inför domstol, plus de som har fri rättegång, medan stora grupper i samhället saknar denna möjlighet. Det är därför angeläget att frågan om en vidgning av samhällets rättshjälp snart föreläggs riksdagen.

Frågan har varit föremål för utredningar under lang tid, både under 1950-talet och 1960-talet. Principerna för detta utredningsarbete har varit att ingen av ekonomiska skäl skall vara utestängd från möjligheten att ta till vara sina intressen inför domstol, men att den som har egna resurser skall kunna bidra till kostnaderna efter förmåga.

Dessa betänkanden har trots positiva remissyttranden inte föranlett någon riksdagens åtgärd, utan i stället har justitiedepartementet tillsatt en utredning som förra året lade fram ett förslag. I avvaktan på att detta förslag skall presenteras har emellertid frågan delvis lösts på privat väg genom de rättshjälpsförsäkringar som nu knyts till bil-, hem- och villaförsäkring. Men dessa rättshjälpsförsäkringar tillgodoser inte hela behovet, eftersom t. ex. administrativa mål och ärenden inte inkluderas i dem. För övrigt är det naturligtvis många människor som inte heller tecknar sådana här försäkringar.

Efter att ha tagit del av departementspromemorian har jag för min del blivit övertygad om att det skulle innebära allvarliga betänkligheter av grundläggande innebörd och en allvarlig risk för minskad rättssäkerhet i vårt land på detta område om förslaget skulle läggas till grund för lagstiftning.

Jag har därför med herr talmannens tillåtelse för avsikt att gå in närligen utförligt på de olika förslag, som inryms i promemorian, detta med hänsyn till frågans vikt.

För det första föreslås i promemorian att utseende av biträde och offentlig försvarare skall flyttas över från domstolarna till rättshjälpsmyndigheten. Det betyder att den rätt som har funnits för den som blir anklagad för en brottslig gärning att till sitt försvar erhålla biträde som han själv har utsett nu skulle inskränkas. Ändå är den rätten av grundläggande betydelse för rättssäkerheten. Jag kanske också kan nämna att den är inskriven som ett minimikrav i konventionen om de mänskliga rättigheterna — en konvention som Sverige har ratificerat.

Ett sådant förslag, att en statlig administrativ myndighet skulle utse offentlig försvarare, skulle innebära ett allvarligt åsidosättande av rättssäkerheten. Det kan också innebära särskilda risker i politiskt oroliga lägen.

Det är min förhoppning att departementschefen tar intryck av den kritik som remissinstanserna har fört fram på denna punkt och att departementschefen också tar intryck av ett enhälligt första lagutskotts utlåtande år 1968, i vilket utskottet framförde den uppfattningen att det är värdefullt att den tilltalade kan anförtro sig åt en offentlig försvarare med oberoende ställning i förhållande till myndigheterna.

Den andra punkten som jag skulle vilja trycka på i denna promemoria är att förslaget faktiskt i visst avseende kan innebära en minskad rätt till fri rättegång i förhållande till vad som nu gäller. Det finns nämligen ett stadgande som säger att myndigheten skall pröva om den sökande har ett befogat intresse av att få sin rätt prövad. I så fall skall fri rättegång kunna medges. Det förfarings sättet att en myndighet skall pröva om en person

har ett befogat intresse av att föra sin talan är en allvarlig inskränkning i den enskildes möjligheter att tillvarata sina intressen. Jag anser att en sådan begränsning inte kan accepteras.

Den tredje synpunkten är att det är viktigt att vi i detta land fortfarande kan få ha en kår av fritt yrkesutövande advokater. Det är väsentligt för rättsordningen i en demokratisk stat; det är viktigt att en advokat står obunden i förhållande till det allmänna och till enskilda institutioner. Nu föreslås en väsentlig utbyggnad av rättshjälpsmyndigheten och allmänna advokatbyråer. Syftet med denna utbyggnad är inte enbart att bereda rättshjälp åt dem som av ekonomiska skäl behöver det allmännas stöd, utan syftet är också att statliga organ skall administrera och kostnadskontrollera en rättshjälp som staten ändå inte till någon del skall bekosta. Det innebär alltså en helt onödig administrativ apparat och helt onödiga kostnader, som inte är motiverade av de sökandes behov av rättshjälp.

Dessutom skulle jag vilja framhålla att de befattningshavare som blir anställda hos dessa rättshjälpsmyndigheter och som då fungerar som statsanställda jurister kommer att få en egendomlig dubbelfunktion. En och samma befattningshavare kommer att uppträda både som myndighetsperson och som advokat. Om man tänker sig en situation där en person söker rättshjälp och hans ärende gäller en talan mot staten skulle alltså den person han vänder sig till för att få biträde av vid talans förande vara anställd av den part som han för sin talan emot.

Det blir således en underlig dubbelfunktion, vilket inte kan accepteras. Därför tycker jag för min personliga del att det vore en fördel om rättshjälpen fortfarande kan handhas av fria företagare. Skall man på något håll inrätta allmänna advokatbyråer, bör det enligt min mening endast vara motiverat av det lokala behovet, alltså av att det inte finns fristående advokater på den ort det gäller.

Ytterligare ett motiv för sådana byråer är att de skall få inta en prisledande ställning. Också det är ett motiv som jag inte kan acceptera. Jag tycker att vi även på det här området bör slå vakt om den fria konkurrensen, och den kan inte bibehållas om de statliga advokatbyråerna skulle ha en prisledande ställning, där de ensidigt dikterar marknaden. Det har mig veterligt inte framförts någon kritik mot domstolarnas sätt att pröva advokatarvodenas storlek, och jag tycker att domstolarna bör få behålla den funktionen i fortsättningen.

För övrigt vill jag säga att det inte heller är tilltalande att ersättningsfrågor prövas enbart av statens egna administrativa organ. Den vedertagna principen för bestämmande av löner och ersättningar åt anställda och uppdragstagare är annars att två parter skall vara med och säga sitt ord, men här skulle det bara bli staten som har funktionen att ensidigt besluta hur stora arvoden ska vara.

Det är alltså de här kritiska synpunkterna som jag givit uttryck åt – vilka gör att jag för min personliga del skulle önska att departementet i samråd med representanter för de politiska partierna tillsatte en ny utredning med uppgift att förutsättningslöst utarbeta ett förslag. Skulle nämligen de principer som nu finns i denna promemoria bli vägledande för de förslag som riksdagen har att emotse i höst, tycker jag att det

skulle vara ett allvarligt steg tillbaka.

Jag kanske får nämna en liten egendomlighet, herr talman, nämligen att man i denna promemoria säger att samråd har ägt rum med vissa angivna domstolar, enskilda ledamöter av advokatkåren osv., men deras inställning till frågan har inte angivits. Det har inte heller tillåtits att en ledamot av utredningen fått vid dess betänkande föga en avvikande mening.

Med hänsyn till den utomordentligt allvarliga remisskritik som har framkommit skulle jag med hemställan om bifall till reservationen I vilja föreslå att departementet tillsammans med representanter för de politiska partierna omarbetar förslaget och lägger fram ett nytt, som kan vara godtagbart ur rättssäkerhetssynpunkt. Jag förmodar att en sådan åtgärd kommer att ta sin tid. Därför föreslår vi i reservationen I att man nu bestämmer sig för att få till stånd en provisorisk lösning av frågan, nämligen att höja taket för inkomstgränsen så att fler människor än som nu är fallet kan få komma i åtnjutande av den fria rättegången. Det skulle enligt denna reservation kunna ske på det sättet att den sökandes ekonomi anknyts till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring multiplicerat med en lämplig koefficient.

Jag skulle med detta, herr talman, vilja yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen I.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Frågan om en ändring av de bestämmelser som gäller för samhällets rättshjälp har ju varit aktuell sedan länge. Vad som framstått som särskilt angeläget har varit kravet på en utvidgning på olika sätt av rättshjälpen. Fru Kristensson har alldeles nyss redogjort för de regler som finns för närvarande. Reglernas utformning har ju medfört att domstolarna måste vara ganska restriktiva när det gäller att i de enskilda fallen ta ställning till frågan om en part skall kunna beviljas fri rättegång eller inte. Vi saknar också för närvarande i stort sett regler om allmän rättshjälp i förvaltningsärenden. Den rättshjälp som lämnas vid sidan av lagen om fri rättegång jag tänker på rättshjälpsanstaltens verksamhet och på den rättshjälp som lämnas på grundval av avtal mellan vissa landsting och Advokatsamfundet; vad som brukar kallas Jämtlandssystemet – är också starkt begränsad i vad gäller den inkomst som den rättssökande får ha för att kunna få fri rättshjälp.

Med den utformning som nuvarande regler har är det nog så att det finns många människor, framför allt de som man brukar räkna till de s. k. mellangrupperna, som av ekonomiska skäl är hindrade eller har svårigheter att ta till vara sina intressen i rättsligt hänseende. Så bör det naturligtvis inte vara i dagens moderna samhälle. Det råder därför, som vi har konstaterat i motionen nr 241, ett starkt behov av vidgade möjligheter till rättshjälp.

Nu har den här frågan – och det var också fru Kristensson inne på – behandlats tidigare, bl. a. av 1951 års rättegångskommitté och av 1962 års utredning om rättshjälpen, men den har ännu inte nått sin lösning. När den åter aktualiserades i 1970 års statsverksproposition var det någonting i och för sig positivt som hände, men den departementsprome-

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

---

*Samhällets
rättshjälp*

moria som senare under 1970 avlämnades ger enligt min mening – och jag vet att den delas av många – ingen god lösning på den här komplicerade frågan. Remissinstanserna har också i många avseenden varit mycket kritiska. Fru Kristensson har närmare behandlat en del av innehållet i promemorian, och jag kan i den delen nöja mig med att instämma i den kritik hon har framfört.

Vår motion gäller närmast sättet för arbetet att utforma den framtida rättshjälpen och förslag till en tillfällig lösning i avbidan på en mer definitiv. Jag nöjer mig därför med att konstatera att åtskilliga remissinstanser anser att förslaget i promemorian inte utan en genomgripande omarbetning bör läggas till grund för lagstiftning och att man därvid ofta betonar rättssäkerhetssynpunkter. Man saknar också diskussioner om alternativa lösningar.

Låt mig bara, herr talman, nämna två remissyttranden. Högsta domstolens ledamöter säger bl. a.: "En allvarlig farhåga gäller om de rättssökande i en framtid skall äga tillgång till något för rättsordningen i en demokratisk stat så viktigt som en kår av fritt yrkesutövande advokater." Och i ett annat remissyttrande, avgivet av dåvarande Riksförbundet Landsbygdens folk, RLF, sägs bl. a. att förslaget inte tillgodoser kravet på rättssäkerhet och att det framstår som tungrott och byråkratiskt. RLF anser att förslaget inte utan väsentliga omarbetningar kan göras till föremål för lagstiftning och att en omarbetning bör ske förutsättningslöst.

Frågan om rättshjälpens utformning är viktig ur så många synpunkter och inte minst för den rättstrygghet den enskilde medborgaren skall kunna känna i vårt samhälle. Med hänsyn härtill bör den nödvändiga omarbetningen av departementspromemorian enligt vår mening ske i en parlamentariskt sammansatt beredning, där skilda meningsriktningar får tillfälle att framföra sina synpunkter.

Jag tillåter mig, herr talman, att erinra om att det väcktes motioner vid förra årets riksdag av ledamöter från moderata samlingspartiet med krav på en parlamentarisk kommitté för arbetet med utformningen av den framtida rättshjälpen. Första lagutskottet uttalade då att det uppenbarligen skulle vara ägnat att fördröja en reform om en sådan kommitté tillsattes, och riksdagen avslög motionerna. Men man kan väl i dag konstatera att om det nu pågående arbetet med rättshjälpsreformen redan från början hade skett i en parlamentarisk utredning i stället för i en arbetsgrupp inom justitiedepartementet så är det sannolikt att reformen hade kunnat förverkligas lika tidigt som vad nu under alla förhållanden kan bli fallet.

En parlamentariskt sammansatt beredning, som kan arbeta skyndsamt och göra den erforderliga överarbetningen av föreliggande material, liksom en ändring av lagen om fri rättegång, så att den personkrets som kan komma i fråga för fri rättegång vidgas i avbidan på den slutliga reformen, är i dagens läge den bästa lösningen. Riktpunkten för den mer tillfälliga ändring av 1 § lagen om fri rättegång som vi föreslår bör vara att ingen av ekonomiska skäl skall hindras från att tillvarata sina rättsliga intressen men att å andra sidan den allmänna rättshjälpen inte bör omfatta den som har ekonomisk möjlighet att själv bekosta erforderlig

rättshjälp. Givetvis bör de tröskeleffekter som kan uppkomma beaktas.

Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till den vid justitieutskottets betänkande nr 2 fogade reservationen 1 av fru Kristensson och herr Schött.

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Samhällets
rättshjälp*

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! I likhet med fru Kristensson och herr Winberg anser jag att departementspromemorians förslag till lagstiftning om rättshjälp inte är godtagbart. Det har också på en rad punkter mött stark kritik under remissbehandlingen.

Orsaken till att jag ändå inte har velat ansluta mig till reservationen 1, alltså till förslaget att en ny utredning skall tillsättas, är att en sådan ny utredning måste fördröja en reform som är angelägen. Min förhoppning är att regeringen när den utformar propositionen skall ta hänsyn till remisskritiken och lägga fram ett godtagbart förslag för riksdagen. Skulle detta i te bli fallet, förbehåller jag mig givetvis rätten att när propositionen kommer yrka avslag på den och att då begära en ny detta inte bli fallet, förbehåller jag mig givetvis rätten att när propositionen kommer yrka avslag på den och att då begära en ny utredning.

Syftet med reservationen 2, som jag tillsammans med en annan folktoppleddamot i utskottet har undertecknat, är att peka på ett par punkter där vi anser det särskilt angeläget att man ändrar på det förslag som departementspromemorian innehåller. Promemorian föreslår att de nuvarande kommunala rättshjälpsanstalterna skall förstärkas och i samband därmed kraftigt utvidgas. Mot detta har vi reserverat i och för sig ingenting att invända. Men departementspromemorians förslag är så utformat att det knappast blir någon reell valfrihet för en rättssökande, när han vill bestämma om han skall vända sig till en rättshjälpsanstalt eller söka en privatpraktiserande advokat.

Det är ju så att den myndighet som skall bestämma vilken advokat han får anlita och som också skall bestämma den advokatens arvode, är en s. k. rättshjälpsmyndighet, nära anknuten till den allmänna advokatbyrån. Om man då har en motpart som har gått till denna advokatbyrå och fått en advokat som är anställd där och man blir tvungen att vända sig till samma rättshjälpsmyndighet för att få en privatpraktiserande advokat till sitt biträde och vet att denna myndighet som är så nära anknuten till motpartens advokatbyrå skall bestämma inte bara arvodet för motpartens advokat utan även för ens egen advokat och även utvälja advokaten och bestämma om rättshjälp skall medges — då är den fria konkurrensen mellan allmänna advokatbyrån och den privatpraktiserande advokaten mycket begränsad. En annan sida av den saken är att allmänhetens valfrihet mellan advokater av olika slag blir mycket begränsad.

Orsaken till den otillfredsställande situation som skulle uppstå är framför allt att departementspromemorians förslag anknyter rättshjälpsmyndigheten, som ju har offentligrättsliga uppgifter, mycket nära till den allmänna advokatbyrån som ju skall företräda den ena parten i en process. Både för valfriheten och för den fria konkurrensen mellan privatpraktiserande advokater och advokater i allmänna advokatbyråer och för allmänhetens förtroende för rättshjälpsmyndigheten är det

nödvändigt att man skiljer mellan å ena sidan advokater anställda vid allmänna advokatbyråer och å andra sidan den myndighet som skall besluta om fri rättshjälp. Jag tror också att denna myndighet inte bör bestämma advokatarvodena — det har domstolen säkert bättre material att göra.

Ytterligare en punkt anser vi vara väsentlig, och önskemålet om en ändring av promemorians förslag förefaller oss där vara starkt motiverat. Det gäller den situation som man kan komma i om man inte själv har rättshjälp men motparten har det. Vinner man processen mot denna motpart är det mycket ovisst om man kan få ersättning för sina rättegångskostnader. Motparten har ju rättshjälp och saknar kanske då möjlighet att själv betala rättegångskostnaderna. Rättshjälpen täcker inte en sådan skyldighet. Om jag får rättshjälp täcker denna bara mina egna kostnader för rättegången men inte min eventuella skyldighet att betala motpartens rättegångskostnader. Det innebär alltså att den som inte får fri rättshjälp kan komma i ett underläge som naturligtvis inte är avsett. Även på den punkten menar vi att det är angeläget att propositionen ger en annan och mer tillfredsställande lösning än departementspromemorian.

Jag ber alltså, herr talman, att få återropa de önskemål om ändringar som framförts i reservationen 2 och yrka bifall till densamma.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! I årets statsverksproposition omtalades att en proposition med förslag till lag om samhällets rättshjälp skall föreläggas årets riksdag. Ett gammalt önskemål från riksdagens sida tillgodoses i och med denna proposition, som inte kommer att begränsas till en bättre fri rättegång utan avser rättshjälp i långt vidare omfattning.

I utskottets betänkande redovisas den nuvarande ordningen, och därför kan jag här avstå från att gå in på någon historieskrivning. Jag vill i stället säga några ord om de motioner som är bakgrunden till utskottets betänkande.

I motionen 241 av herr Winberg m. fl. föreslås att en parlamentarisk beredning tillsätts med uppgift att överarbeta det i departementsstencilen redovisade förslaget till rättshjälpslag. Jag vill då nämna att frågan om samhällets rättshjälp redan utretts av två parlamentariska utredningar men att inget av förslagen sedan de i vanlig ordning remissbehandlats ansetts lämpligt att ligga till grund för ett lagförslag.

När frågan hamnade i detta läge har man inom justitiedepartementet, för att få fram ärendet inom en rimlig tid, utarbetat en promemoria med förslag till rättshjälpslag. Det har skett, som fru Kristensson redan framhållit, efter samråd med bl. a. domstolar, advokatkåren och de nuvarande rättshjälpsanstalterna. Naturligtvis har man dessutom använt material från de tidigare utredningarna. Man har givetvis också skickat ut den här promemorian på remiss, och därmed har frågan om samhällets rättshjälp remissbehandlats inte mindre än tre gånger.

Mot den bakgrunden kan man verkligen fråga sig om det är nödvändigt eller klokt att, som föreslås i motionen 241, tillsätta en ny parlamentarisk beredning för överarbetande av förslaget — om man nu vill komma

fram till en lösning och inte skjuta en reform av samhällets rättshjälp långt fram i tiden. Motionärerna synes också räkna med att den fänkta parlamentariska beredningen skulle ta god tid på sig, eftersom de i ett tilläggsyrkande föreslår en provisorisk ändring i lagen om fri rättegång i syfte att ge ett ökat antal personer möjlighet till fri rättegång. Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl att biträda yrkandet om en ny parlamentarisk beredning och kan följaktligen inte heller ansluta sig till förslaget om ändringar i lagen om fri rättegång.

I reservationen 2 av herrar Ernulf och Petersson i Röstånga finns också en del kritiska synpunkter redovisade. Herrar Ernulf och Petersson följer utskottsmajoriteten i vad gäller förslaget som sådant, men ansluter sig i övrigt till de synpunkter som har redovisats i en motion av Herr Helén m. fl.

I sin reservation hemställer herrar Ernulf och Petersson att motionen 241 inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd, och så långt är vi överens. Men sedan yrkar de i stort sett bifall till motionen 330 av herr Helén m. fl. Det är enligt mitt eget och utskottsmajoritetens sätt att se på frågan litet besynnerligt. Vi vet i dag inte hur den kommande propositionen blir utformad och därför inte heller om och i vilken utsträckning remisskritiken kommer att påverka utformningen. Innan propositionen är framlagd och vi fått del av det materiella underlaget för den kan riksdagen inte rikta någon saklig kritik mot förslaget. Skulle kritik ändå framföras, vilar den på antaganden om vad propositionen kommer att innehålla. Herr Ernulf har i sitt inlägg i dag också klart ut sagt att vad han har baserat sina synpunkter på är departementspromemorian.

Förra årets riksdag behandlade motionsyrkanden av liknande art som de som i år upptagits i motionerna 241 och 330. Det dåvarande första lagutskottet anförde i sitt utlåtande att då man väntade ett lagförslag om samhällets rättshjälp i en nära framtid skulle tillsättandet av en parlamentarisk utredning, vilket då yrkades, bara innebära ytterligare dröjsmål med reformens genomförande. Det ansågs inte heller lämpligt att vidtaga några ändringar i den nuvarande lagen om fri rättegång med hänsyn till den begränsade tid som återstod tills en genomgripande reform av samhällets rättshjälp var genomförd. Riksdagen biföll år 1970 utskottets förslag om att de då föreliggande motionerna inte skulle föranleda någon åtgärd. Nu vet vi att en proposition om samhällets rättshjälp kommer under året. Därför finns det än mindre anledning nu än under 1970 att bifalla motionärernas och reservanternas yrkanden.

När propositionen är framlagd finns rätten att motionera om ändring av förslaget. Då har också riksdagen fått underlaget för en sakdebatt om samhällets rättshjälp. I avsaknad av detta underlag har utskottet nu i stort sett avstått från sakdebatt i frågan, och det skall också jag göra här, trots att fru Kristensson i viss mån gjort kritiska anmärkningar mot det föreliggande materialet.

Utöver vad jag här anfört vill jag hänvisa till utskottets betänkande i ärendet och avsluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larfors nämnde att det finns två parlamentariska

utredningar som har visat sig inte vara lämpliga att läggas till grund för en lagstiftning. Det belyser, tycker jag, hur svårt detta problem är. Man ställer därför frågan: Finns det större möjligheter med en departementspromemoria? Den kritik som har riktats mot promemorian visar att så inte har varit fallet.

Nu har vi här ett relativt stort material, och det finns väl därför desto större anledning att få en förutsättningslös bearbetning av det genom en parlamentariskt sammansatt beredning.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle också vilja knyta an till vad herr Larfors sade om att det är två utredningar som har prövat frågan och att det inte har ansetts lämpligt att lägga fram något förslag på grundval av dessa utredningar. Men min minnesbild är att remissinstanserna har varit utomordentligt positiva – i varje fall när det gäller den senast avlämnade utredningen. Såvitt jag förstår var anledningen till att man inte har lagt fram något förslag att man inte ansåg sig ha ekonomiska möjligheter att presentera ett förslag med utgångspunkt från dessa utredningar.

Jag tycker alltså att frågan har förhalats betänkligt. Promemorian tyder ju inte på att vi kommer att få en vettig lösning nu heller.

Herr Larfors säger att man inte syftar till att få en bättre fri rättegång utan till att få rättshjälp i vidare mening. Men som jag tidigare sagt innebär det förslag som vi har att emotse, om man följer promemorian, begränsningar på viktiga punkter. För det första är det den begränsning som ligger i att rättshjälpsmyndigheten skall pröva om den sökande har ett befogat intresse av att få sin sak bedömd. För det andra är det begränsningen i rätten att välja biträde, vilket också är en mycket väsentlig inskränkning i förhållande till nuläget. För det tredje vill jag säga att med den administrativa apparat som man här avser att bygga upp, kommer en mycket stor del av kostnaderna för rättshjälpsreformen att falla på administrationen och kommer icke de rättssökande till godo, vilket får anses vara en allvarlig inskränkning.

Jag vill understryka för herr Larfors att utskottsmajoriteten också säger att det förslag vi har att emotse får betraktas som en provisorisk lösning. Därför vill jag fråga herr Larfors: När nu också utskottsmajoriteten uppfattar det kommande förslaget som ett provisorium, är det då inte skäl i att man tillsätter en utredning som skall pröva hur ett kommande definitivt förslag skall se ut?

Slutligen beklagar jag att herr Larfors vill avstå från en sakdebatt. Jag har den uppfattningen att vi alla i kammaren, vare sig vi tillhör opposition eller regeringsparti, har anledning att verkligen ingå i debatt i sakfrågor och klargöra vår ställning. Det tycker jag skulle vara positivt, och jag beklagar alltså herr Larfors' inställning härvidlag.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larfors tyckte att det var, som han uttryckte sig, litet besynnerligt att, som man gjort i reservationen 2, gå in på en diskussion i sakfrågan innan propositionen har kommit. Ja, det är något ovanligt – det skall jag gärna medge. Anledningen till denna något

ovanliga åtgärd är att vi har funnit departementspromemorian så betänklig ur rättssäkerhetssynpunkt att vi redan på detta stadium ville göra ett försök att påverka regeringen, innan propositionen läggs fram. När propositionen väl kommit är det för sent, som vi vet.

Nödvändigheten av en advokatkår som står fri i förhållande till det allmänna och nödvändigheten av att den rättshjälpsmyndighet som betros med uppgiften att utse advokater och pröva en hel del andra frågor är fristående, inte bara från de privata advokaterna utan också från de offentligt anställda, är även så viktiga frågor att vi tyckte det var angeläget att redan nu säga ifrån.

Reservationen 2 grundar sig på en partimotion från folkpartiet, och den kan alltså ses som en opinionsyttring från partiets sida i dessa frågor - en opinionsyttring som vi hoppas skall leda till att man tar sig en extra tankeställare, när man nu utformar propositionen.

Herr LARFORS (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson och herr Winberg har påpekat att det har skett utredningar förut och att det underlag man då fick fram kanske var bättre, enligt deras uppfattning, men att det icke blev någonting av det hela. Det är klart att det även då fanns kritiska synpunkter - det vet vi - och det var därför som man inte lyckades komma fram till en proposition.

Vad som är besynnerligt här i dag har herr Ernulf själv talat om för er i kammaren. Han har sagt att det är något ovanligt att man har en sådan här debatt på grundval av en departementspromemoria. Det har jag också tyckt, och det är därför som jag har avstått från att ta den sakdebatt som fru Kristensson beklagar att jag inte har tagit. Jag tycker nog att man skall spara den tills man har fått fram propositionen och vet vad som står där.

Vi vet ännu i dag inte i vad mån man vid utarbetandet av propositionen kommer att beakta den kritik som promemorian har varit utsatt för. Jag har fattat dessa motioner så, att motionärerna velat framföra kritiska synpunkter på promemorian. Det har man gjort, och dessa är ju allmänt kända genom att motionerna har blivit lagda här i riksdagen.

Sedan tror jag att det skulle vara att ta ett litet för långt steg om man på grundval av dessa motioner skulle besluta vad som skall stå i den blivande propositionen. Då skulle man ju åtminstone i några delar av propositionen vara bunden av ett förhandsbeslut i riksdagen, men alltsammans i propositionen måste bedömas vid ett och samma tillfälle.

Det är därför som jag tycker att det är mindre klokt att ta upp en sakdebatt om dessa frågor nu. Jag är fullt införstådd med att man kanske ändock vill redovisa sina synpunkter från talarstolen. Det är en sak - en sakdebatt om dessa synpunkter är en annan sak.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Frågan om rättshjälpen är ju en synnerligen allvarlig och för många människor betydelsefull fråga. Rättssäkerheten är också för oss alla dyrbar och värd att värna.

Jag beklagar att kammaren är ganska glest besatt, när vi diskuterar en sådan här viktig fråga, men det kanske beror på den underliga debatt som vi för här i dag. Förra året var jag med bland de reservanter som önskade att denna fråga skulle ses över, men det ville inte riksdagen vara med om. Det skulle fördröja hela ärendet, sade man. Och frågan var så viktig att man på grundval av redan gjorda utredningar skulle företa en undersökning och skicka ut resultatet av den som en departementspromemoria. Den promemorian har nu fru Kristensson och herr Ernulf här redovisat, och den skall leda till en proposition, som så småningom kommer att läggas på riksdagens bord. Men den propositionen har vi ju inte sett än. Vi vet bara att promemorian har utsatts för stark kritik under remissbehandlingen. Herr Ernulf och fru Kristensson säger att de inte kan godta den departementspromemorian, och herr Ernulf sade t. o. m. att han med anledning av den reservation han avgivit förbehåller sig rätten att yrka avslag när ärendet kommer till riksdagen. Ja, vi har alla rätt att vara hur kritiska som helst den dagen då departementschefens förslag ligger på riksdagens bord. Men, som herr Larfors underströk, vi har ännu inte sett huruvida departementschefen har tagit intryck av den kritik som riktats mot departementsförslaget som varit ute på remiss. Vi som var reservanter i fjol är nu splittrade på många håll, men om vi skulle följa förslaget och tillsätta en ny utredning – och om det nu hade funnits parlamentariskt underlag för ett sådant beslut – så tror jag att vi allvarligt hade försinkat frågan.

Centerpartiets ledamöter i utskottet har sagt att här har vi nu ett besked från departementschefen om att det under innevarande år kommer att framläggas ett förslag, och när vi fått det förslaget har vi också möjligheter att göra en saklig granskning av frågan. Jag tycker att det är ganska meningslöst att i dag gå in i en detaljdiskussion.

Herr talman! Med hänvisning till det förslag som finns i utskottets betänkande ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Ja, vore det fråga om detaljer skulle jag ge herr Dockered rätt: då kunde vi vänta till dess propositionen läggs fram. Men om departementschefen verkligen tar intryck av den kritik som riktats mot promemorian från de sakkunniga remissinstanserna, så blir det inte något kvar av den. Det är ju det läget vi nu befinner oss i, och det är därför som jag har intagit den ståndpunkt som framgår av reservationen nr 1.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Fru Kristensson och jag har haft ett mycket gott samarbete, och jag respekterar hennes åsikter i olika sammanhang. Nu säger hon emellertid att det kanske inte blir någonting kvar av denna departementspromemoria, när propositionen skall läggas på riksdagens bord. Ja, vi får ju se hur det blir med den saken. Jag vill understryka, att om vi här i riksdagen börjar diskutera och fatta beslut om det som sänds ut på remiss och så att säga tar frågan under riksdagens behandling innan departementschefen har avgivit sitt yttrande, då vet jag inte om det

överensstämmer med grundlagarna att lag skall stiftas gemensamt med regeringen.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Med anledning av fru Kristenssons senaste inlägg, som inte gärna kan få stå oemotsagt, vill jag säga att alla remissyttrandena inte är dödande för promemorian. Man är dock överens om att det är en god sak om vi kan få en lag om rättshjälp införd. Sedan råder det kanske delade meningar om vissa delar av förslaget, som kan bli föremål för diskussion. Men det finns också de som är positiva till förslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av fru Kristensson och herr Schött samt 3:o) reservationen nr 2 av herrar Ernulf och Petersson i Röstänga, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Kristensson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Ernulf begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 2 antar reservationen nr 1 av fru Kristensson och herr Schött röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herrar Ernulf och Petersson i Röstänga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Då fru Kristensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 44
Nej – 60
Avstår – 219

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Ernulf och Petersson i Röstänga.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ernulf begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Samhällets
rättshjälp*

Onsdagen den
10 mars 1971

*Avgiften till tilläggs-
pensioneringen för
äldre arbetskraft*

röstning gav följande resultat:

Ja — 228

Nej — 96

Avstår — 1

§ 13 Avgiften till tilläggs-pensioneringen för äldre arbetskraft

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 1 i anledning av motion angående avgiften till tilläggs-pensioneringen för äldre arbetskraft.

I motionen nr 475 av herr Hedlund m. fl. hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning av möjligheterna att befria äldre arbetskraft från avgift till tilläggs-pensioneringen, innebärande att avgift för äldre icke behövde erläggas under visst utökat antal år före vederbörandes pensionsålder.

Utskottet hemställde att motionen nr 475 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Wikner (s) och Takman (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen nr 79 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående årligt anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 1 behandlas en motion från centerpartiet, nr 475, angående avgiften till tilläggs-pensionering för äldre arbetskraft. I motionen hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om prövning av möjligheterna att befria äldre arbetskraft från avgift till tilläggs-pensioneringen, innebärande att avgift för äldre icke behöver erläggas under visst utökat antal år före vederbörandes pensionsålder.

Förslaget är ju inte nytt; det har behandlats i riksdagen vid flera tillfällen, senast förra året.

Situationen för den äldre arbetskraften blir dock sämre och sämre. Det är inte bara så att den totala arbetslösheten stiger, utan det är också så att den äldre arbetskraftens andel av den totala arbetslösheten stiger i väsentlig grad, för att nu överstiga de 50 procenten.

Det är denna orsak som gjort att centern återkommer med motionen även till årets riksdag. Vi anser att man här måste finna ytterligare åtgärder för att hjälpa den äldre arbetskraften som nu drabbas hårdare av arbetslösheten. Det visar sig också att de äldre arbetslösa får gå längre utan jobb än de yngre. Det är alltså svårare att skaffa arbete åt dessa. Det är en sak som också inrikesministern har observerat och på flera ställen i statsverkspropositionen, bilaga 13, betonar han svårigheterna för den äldre arbetskraften.

Sedan vi behandlade denna fråga i utskottet har det förresten kommit till vår kännedom att en tvångslagstiftning på detta område förbereds. Av långtidsutredningen framgår att vi i framtiden får en ålderspyramid, som är ännu mera ogynnsam än den vi har i dag. Vi vet också att anspråken

från industrin på arbetskraft minskar. Det innebär att den äldre arbetskraften, som ofta är hänvisad till industriarbete, får svårare att klara sin arbetssituation. Detta säger också departementschefen, som jag vill åberopa i detta avseende för att styrka motiveringen för motionen. I detta läge är det nödvändigt för samhället och näringslivet att genom effektiva åtgärder garantera den äldre arbetskraften en god trygghet till arbete och inkomst.

I detta sammanhang har naturligtvis en allmän arbetslöshetsförsäkring mycket stor betydelse för stora grupper av äldre, och därför anser vi inom centerpartiet att denna angelägna reform inte får fördröjas längre. Men i avvaktan på förslag i denna fråga om ett särskilt omställningsstöd kan man tänka sig att en av vägarna att lösa den äldre arbetskraftens problem vore att bifalla det förslag som vi har framlagt i vår motion.

Man måste naturligtvis även tillmäta pensionsförhållandena, särskilt frågan om pensionsåldern, stor vikt i detta sammanhang. Vi skall senare här i dag diskutera den frågan. Vi betraktar en sänkning av den allmänna pensionsåldern som en angelägen jämlikhetsreform, som för de arbetslösa som befinner sig i de högsta åldersgrupperna skulle vara en lösning av arbetslöshetsproblemen, under förutsättning att de önskar upphöra med fullt förvärvsarbete om försörjningen ordnas genom pensionering. Många äldre personer vill dock kvarstå i arbetslivet, och det är naturligtvis bäst om de får möjlighet härtill. För många äldre kan det vara ett livsvillkor att få stanna kvar även efter pensionsåldern. Mot denna bakgrund är det angeläget att samhället medverkar till att skapa sysselsättningsmöjligheter för den äldre arbetskraften. Här, menar vi, skulle det underlätta för denna arbetskraft om riksdagen följde de riktlinjer som har dragits upp i centerpartimotionen. Då skulle kanske många arbetsgivare bli positiva till anställandet av äldre arbetskraft och t. o. m. hälsa dem välkomna, eftersom arbetsgivarna därigenom blir befriade från avgiften för tilläggs-pensionering.

Det måste vara mycket mera positivt för den äldre arbetskraften att bli mottagen på en ny arbetsplats på detta sätt än att eventuellt gå den väg som vi kanske får ta ställning till relativt snart här i riksdagen, nämligen att arbetsgivarna genom tvångsåtgärder skall tvingas att ta emot en viss procent äldre arbetskraft, och som bakgrund — om en arbetsgivare inte skulle vilja göra detta — ha tvångsåtgärder, hot om böter och t. o. m. fängelsestraff.

Med utgångspunkt i de äldres egen situation måste den lösning som vi rekommenderar för dessa arbetssökande vara betydligt bättre. Man får också ett betydligt bättre förhållande under arbetstiden mellan arbetstagare och arbetsgivare med detta system.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 1.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Den här frågan är mycket riktigt, såsom herr Magnusson i Nennesholm påtalade, en repris från behandlingen av samma ärende föregående år. Det är inte mer än tre månader sedan frågan var föremål för behandling av riksdagen.

Onsdagen den
10 mars 1971

*Avgiften till tilläggs-
pensioneringen för
äldre arbetskraft*

I det förberedelsearbetet var det andra lagutskottet som behandlade motionen, och andra lagutskottet yrkade avslag på motionen. Riksdagen biträdde också det förslaget och avvisade följaktligen centerpartiets motionsyrkande.

I år är det alltså socialförsäkringsutskottet som har haft att behandla samma motionsyrkande. Inom utskottet har vi inte funnit att några som helst nya sakliga skäl har tillkommit för att utskottet skulle ha anledning att inta någon annan ståndpunkt än den som andra lagutskottet och riksdagen intog så sent som i december månad förra året. Följaktligen yrkar utskottet återigen avslag på motionen.

Skälet till avslagsyrkandet, både förra året och i år, kan delas upp i två punkter. Motionsyrkandet är ett yrkande som gör starka ingrepp rent försäkringstekniskt i ATP-systemet, och motionens syfte är egentligen en vad man skulle kunna kalla bisak i förhållande till de verkningar som förslaget skulle få på hela ATP-systemet som sådant. Vi anser inte att denna motions innehåll utgör ett sådant underlag att det kan vara motiverat att i grunden ompröva ATP-systemets finansieringsformer eller att förändra formerna för erhållande av förmånerna från ATP-systemet.

Denna motion var förra året ute på en mycket omfattande remissbehandling. Från riksförsäkringsverkets sida, som ägnade sitt remissvar till största delen åt de försäkringstekniska frågorna, tar man också upp alla de problemställningar som ett bifall till motionsyrkandet skulle innebära och som vi sedermera skulle ställas inför här i riksdagen. Motionsyrkandet innebär inte bara att det leder fram till en höjning av ATP-avgiften upp emot och kanske t. o. m. över 20 procent för de grupper, som är under de 55 åren, om man skulle stanna vid det åldersstrecket, utan det innebär ju också en total omvärdering av sambandet mellan betalda avgifter och förmåner. För de fria företagen uppstår också ytterst svåröverskådliga problem när det gäller deras anknytning över huvud taget till ATP-systemet som sådant.

Det finns inte anledning att i detalj gå in på de olika problemen. Vi har i utskottets betänkande hänvisat till remissvaren, som ingående redovisades i andra lagutskottets utlåtande förra året. Men låt mig bara slå fast att riksförsäkringsverkets yttrande redovisar sådana konsekvenser att man måste avvisa det här yrkandet med bestämdhet, därför att det innebär en total omprövning av hela ATP-systemets funktion över huvud taget.

Om vi därefter går på de huvudmotiv som ligger bakom det här motionsyrkandet, nämligen att en befrielse från ATP-avgift för kategorin 55 år och däröver skulle utgöra någon form av stimulans effekt, innebärande att arbetskraften över de 55 åren skulle bli attraktivare för arbetsgivarna, kan sägas att de flesta remissinstanser som tagit ställning till sakfrågan betraktar detta som mycket betänkligt. Man ifrågasätter starkt om det över huvud taget kan få någon som helst positiv effekt i det här sammanhanget.

Från utskottets sida delar vi de meningar som kommit fram i dessa remissyttranden; vi tror icke på att det här skulle leda fram till någon förbättrad situation för den äldre arbetskraften. Den skulle inte bli mera attraktiv för arbetsgivarna. Detta uttalande kan man göra utan att det här

systemet varit i funktion och bara med hänvisning till att det i dag inte föreligger någon gynnsammare ställning för den arbetskraft som är 66 eller 67 år och som är befriad från ATP-avgift i förhållande till de grupper som ligger under det åldersstrecket. De grupperna har exakt samma eller kanske t. o. m. svårare problem än de som ligger under den ålderskategorin.

Jag vill också i det här sammanhanget starkt ifrågasätta riktigheten av den principiella innebörd som det här förslaget har. Motionens yrkande går ju ut på att man här skall göra en viss grupp av arbetskraft prisbilligare för arbetsgivarparten. Man har anledning att ställa den frågan: Vad kommer nästa steg att bli när centerpartiet kommer underfund med att det här inte ger den effekt som man har räknat med? Är det möjligen någon form av rekommendation att direkt sänka lönen ytterligare för den äldre arbetskraften så att den blir än mera prisbillig och därmed än mer attraktiv för arbetsgivarna? Vill man verkligen få en större effekt, måste man vara beredd att gå ytterligare ett steg på vägen i det här sammanhanget. Den princip som centerpartiet lanserar tycker jag är mycket allvarlig.

Låt mig avslutningsvis understryka att vi från utskottsmajoritetens sida hyser samma inställning som reservanterna i fråga om nödvändigheten av att åtgärder vidtas för att trygga den äldre arbetskraftens situation på arbetsmarknaden.

Men vad centerpartiet i realiteten föreslår är generella subventioner till företagen. Ett sådant generellt krav slår väldigt olika dels mellan olika företag inom samma bransch, dels mellan företag i olika branscher. Vi bedömer det i stället lämpligare att i första hand effektivisera och vidareutveckla vårt nuvarande system med selektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag vill personligen deklarerera den uppfattningen – eftersom frågan inte kunde bli föremål för diskussion i utskottet – att jag i motsats till herr Magnusson med mycket stor tillfredsställelse tagit del av det nya lagförslag som är ute på remiss för närvarande. Det lagförslaget innebär en utbyggd uppsägningstid för den äldre arbetskraften och inrymmer därjämte ytterligare åtgärder för att trygga anställningen för dessa.

Jag uppfattade herr Magnusson som om han ville ställa det förslaget mot centerpartiets motionsyrkande i denna aktuella fråga, och att han förordar centerpartiets motionsyrkande i detta sammanhang. Om jag kunde tolka honom rätt tog han nära nog avstånd från det nya lagförslaget som kommer att bli föremål för behandling här senare. Jag tolkar honom på det sättet av det skälet att han använde begreppet tvångsåtgärder, som jag uppfattade det, i mycket negativ mening.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Principen i centerpartiets motion är ju inte ny, då man redan nu har vissa årsklasser befriade ifrån avgifter, nämligen emellan 65 och 67 år. Man har inte fått någon negativ reaktion för detta.

I motionen har vi sagt att vi är villiga att gå med på den förhöjning av kostnaderna för övriga grupper som måste bli följden. Är höjningen 20

Onsdagen den
10 mars 1971

Avgiften till tilläggs-
pensioneringen för
äldre arbetskraft

procent innebär det en ökning från 10,25 till 12,30. Sammantaget kommer det ju inte att bli någon merutgift för företagarna, och det blir samma inkomst för ATP-fonderna. Men det kan medföra att äldre arbetskraft kanske får ett mera positivt mottagande när den är ute och söker jobb.

Jag vet inte varifrån herr Nordberg har fått det där om sänkning av löner. Det har inte varit tal om några löner för arbetskraften. Vad vi är ute efter är att skaffa dem lön genom att underlätta möjligheten för vederbörande att få ett jobb. Detta måste väl ändå vara det väsentligaste ur deras synpunkt i en situation som i dag, när allt fler och fler av denna äldre arbetskraft saknar jobb och det är en stigande tendens till arbetslöshet ibland dem.

Beträffande den andra delen i den promemoria som nu är utsänd på remiss och där man talar om uppsägningskydd, säger vi i vår motion – som herr Nordberg kan se om han läser den – att vi också är positiva till den tanken. Detta säger vi alltså i en motion som skrevs innan promemorian sändes ut.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnusson i Nennesholm vill, med hänvisning till att ingen avgift behöver betalas in för den arbetskraft som är över 65 år, göra gällande att det inte är någon ny princip som föreslås från centerpartiets sida. Det nya är emellertid att erläggande eller uttagande av avgifter skall upphöra från i princip 55 års ålder, men att förmånen skall kunna inarbetas och ATP-poäng kunna intjänas även under perioden mellan 55 och 60 år. Man bryter, enligt min uppfattning, sambandet mellan avgifter och utgående förmåner i fel riktning. Jag tror säkert att herr Magnusson har tagit del av vilka konsekvenser detta skulle medföra vad avser de fria företagarna, om han har läst riksförsäkringsverkets remissvar i detta sammanhang.

När det sedan gäller frågan i mitt tidigare inlägg om vad nästa steg för att göra arbetskraften billigare eventuellt skulle bli har jag inte påstått att det stått i motioner eller ens har sagts av herr Magnusson eller någon annan centerpartist att nästa steg skulle bli en lönesänkning. Jag har pekat på att centerpartiets representanter går in på en helt ny princip när de vill vidtaga åtgärder för att göra en viss kategori arbetare billigare för arbetsgivaren – och på så sätt tror sig göra den mer attraktiv. Mot den bakgrunden ställer jag frågan: Om de åtgärder som centerpartiet föreslår vidtages, men visar sig inte ge den effekt man räknat med, vad blir då nästa steg? Jag frågade vad vi har att välja på i det sammanhanget. Jag ställde också frågan: Vill centerpartiet rekommendera att nästa steg när det gäller att göra den äldre arbetskraften billigare skall vara att sänka lönerna? Jag är tacksam om vi får ett klart uttalande från centerpartiets sida att ni inte är beredda att gå in på den linjen.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle endast vilja ställa en motfråga till herr Nordberg: Hur vet herr Nordberg att centerns förslag, om det genomfördes, inte kunde få positiva effekter? Det kan han omöjligen säga i dag.

Han har inte belägg för ett sådant ställningstagande. Först om vi finge se hur det föreslagna systemet skulle utfalla – och det utföll negativt – kunde detta anföras, men i dagens läge är ett sådant påstående helt orimligt.

Herr NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns två skäl till att jag kan göra det påståendet. Det ena skälet är att vi i dag har arbetskraft som är befriad från avgift från 65 års ålder och därefter. Men den arbetskraften har det sannerligen inte lättare på arbetsmarknaden än den arbetskraft som är 65 år och därunder. Snarare tvärtom! Jag anser att det är ett tillräckligt bevis.

Det andra skälet är att centerpartiets förslag icke på något sätt skapar en enda ny arbetsplats, inte något nytt arbetstillfälle över huvud taget. Det är närmast där insatserna måste göras. Vi måste, förutom att skapa en ökad trygghet för äldre arbetskraft, skapa nya och fler arbetstillfällen både för den äldre arbetskraften och för andra kategorier på arbetsmarknaden.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! När jag har lyssnat till herr Nordbergs argumentering har jag närmast fått den uppfattningen att detta förslag är suspekt. Jag tillhör inte utskottet, men jag förmodar att behandlingen denna gång – om bedömningen har varit sådan – har blivit den kortaste möjliga. Utskottets ledamöter har tydligen, som ofta sker, anfört: "Så gjorde vi i fjol."

Herr Nordberg konstaterar inte bara att vårt förslag inte kommer att leda till någonting utan frågar också: Vad blir nästa steg? Skall ni då sänka lönerna? Ja, herr Nordberg, om detta inte är ett påstående är det i varje fall en insinuation, som jag tycker att det vore rimligt att herr Nordberg bad centern om ursäkt för. Det finns inget som talar för att vi skulle vilja gå den vägen.

Sedan säger herr Nordberg att detta innebär starka ingrepp i ATP-systemet. Jag skulle vilja säga tvärtom. Vad blir det för förändringar över huvud taget för försäkringstagarna? Jag förmenar: Inga alls. De får sin pension i samma utsträckning, och de får också tillgodoräkna sig – så är förslaget tänkt – pensionspoäng på de år under vilka avgiftsbefrielse är stadgad.

Jag vill i detta sammanhang säga, att det kan ju ändå vara rätt likgiltigt för oss såsom medborgare under vilken tid vi betalar in våra pensionsavgifter. Jag tycker också att ganska mycket talar för, om man ser rent rationellt och ekonomiskt på denna fråga, att det är bäst om vi betalar in de här avgifterna under den tid då vi har de bästa möjligheterna att göra det, dvs. under den tid då vi har lättast att tjäna pengar och lättast att få arbete. Rent praktiskt är det många saker som talar för detta. Man behöver inte fördjupa sig så värst mycket i frågan för att kunna säga att det ligger något rätt väsentligt i detta förslag.

Sedan vet jag inte om påståendet att avgiftsbefrielsen inte har lett till så värst stora resultat för dem som är 66 och 67 år, men om det är så vill jag säga att det är ändå ingenting man kan ta såsom intäkt för att det icke skulle ha någon effekt i lägre åldrar. Har man kommit upp i den åldern

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Avgiften till tilläggs-
pensioneringen för
äldre arbetskraft*

Onsdagen den
10 mars 1971

*Avgiften till tilläggs-
pensioneringen för
äldre arbetskraft*

och till äventyrs är utan arbete, förmodar jag att det är ganska svårt att få arbete i alla fall. Men det måste bli en väsentlig skillnad längre ned i åldrarna, där man har ett antal år kvar till pensioneringen.

Jag vill, herr talman, återgå till utskottsbehandlingen av frågan. Det gäller inte årets behandling, eftersom utskottet inte har redovisat någon sådan utan har hänvisat till vad som sades föregående år. Då menade man att om denna ordning genomfördes, skulle det innebära att man gav pensionssystemet en helt ny uppgift. Det skulle nämligen fungera som arbetsmarknadspolitiskt instrument. Det är klart att är man alldeles uppfylld av en lidelse att avdela varje funktion för sig och att ha stängda luckor däremellan, är detta resonemang riktigt. Men om man inte är det utan ser till helheten, skulle det väl vara en fördel om man kunde med ett system som ATP om inte lösa - för det vill jag inte påstå - så i någon mån hjälpa till att förbättra förhållandena på arbetsmarknaden. Det är ju heller inte så att vi har ATP-systemet enbart för att skapa trygghet under ålderdomen utan jag tror att vi är rätt ense om att det med sin fondbildning också har en stor betydelse på andra områden, alltså rent ekonomiska. Det är något som man också accepterar.

Man säger vidare om ATP-systemet att det måste präglas av kontinuitet och fasthet och lämpar sig mindre väl som ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. Sådana bör nämligen ha en viss flexibilitet, och användningen bör vara beroende av konjunkturläget och av speciella förhållanden på arbetsmarknaden eller del av denna. Jag delar naturligtvis den uppfattningen att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna till mycket stor del måste vara flexibla och att de måste vara sådana att man kan anpassa dem med hänsyn till konjunkturerna, men jag vågar ändå påstå att vi framöver också kommer att behöva något som jag vill kalla ett permanent system. De bekymmer som finns för den äldre arbetskraften kommer att vara till finnandes oavsett konjunkturen. Det finns alltså inte skäl att med denna motivering avslå det här förslaget.

Som jag redan har sagt, ligger det många väsentliga saker i det här förslaget. Jag har redan varit inne på - och det har också herr Magnusson - att det ökar den äldre arbetskraftens möjligheter att hävda sig på arbetsmarknaden, och jag tror att det är väldigt väsentligt. Men man får också en del andra effekter, som jag tror är samhällsekonomiskt viktiga. Ett genomförande av förslaget skulle i viss mån motverka överhettningen på arbetsmarknaden. Jag har kommit till den slutsatsen med utgångspunkt från att inom de näringar och inom de områden av vårt land där det råder goda konjukturer finns sannolikt också - jag vågar påstå det utan att ha siffror på det - en större procent av den unga arbetskraften. Det är inte uteslutet att man inom de exklusiva delarna av näringslivet till 81ldeles övervägande del har yngre arbetskraft med en utbildning som har kostat staten mycket pengar. Där har man naturligtvis råd att betala, och det är detta som gör löneglidningseffekterna. Jag anser att det i någon mån skulle hålla tillbaka löneglidningen, om arbetsgivarna för den arbetskraften betalade en något högre avgift till ATP. Det är rättvist därför att dessa företag har gjort ett urval och plockat till sig människor som man anser ger större effekt. Förslaget skapar rättvisa mellan de företag som har plockat till sig den unga, effektiva och välutbildade

arbetskraften och de företag som fått släppa till sådan arbetskraft och behålla den äldre. Jag vågar påstå att det också skulle kunna skapas någonting av en regional rättvisa, eftersom det är helt klart att den äldre arbetskraften huvudsakligen finns i de områden som ungdomen har flyttat ifrån. Där finns också det svagare näringslivet och en lägre lönebetalningsförmåga.

Eftersom det här förslaget inte på något sätt förändrar förhållandet för arbetstagarna visavi deras möjligheter att få pension – ty så är det inte från vår sida upplagt och så behöver det inte läggas upp – så kan jag inte förstå anledningen till motståndet. Förslaget har, anser jag, så många positiva effekter. Jag vill inte ställa olika åtgärder mot varandra, men jag undrar om man inte bör ställa dem jämsides: när man ändå har ansett att situationen är så allvarlig att man vill ha till stånd lagstiftningsåtgärder på det här området, bör man väl i första hand pröva om det är möjligt att komma till rätta med problemen på den väg motionärerna anvisat – naturligtvis vid sidan av andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Gernandt, Carlsson i Vikmanshyttan, Andreasson, Antonsson och Mattsson i Lane-Herrestad, fröken Pehrsson, herr Pettersson i Örebro, fru Olsson i Helsingborg samt herrar Olsson i Sundsvall och Bengtsson i Göteborg (samtliga c).

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Jag tänkte säga att den senaste talaren hyste en stark övertro på detta förslag. Nu kan man väl utvidga det till att säga att hela centerpartiet hyser en stark övertro på förslaget. Centern står rätt ensam. Alla de övriga partiernas representanter i utskottet har ställt sig helt avvisande till förslaget. Alla de remissinstanser som avgett yttrande i denna fråga har ställt sig avvisande – utom en remissinstans, nämligen RLF, och det är möjligt att man där har den starka anknytningen mellan RLF och centerpartiet markerad. Men samtliga arbetsmarknadsparter organisationer har ställt sig ytterst tveksamma till detta förslag, inte minst ur effektivitetssynpunkt när det gäller att förbättra villkoren för den äldre arbetskraften. Därtill kommer riksförsäkringsverkets yttrande i fråga om den försäkringstekniska sidan.

Jag har ingen anledning att förlänga debatten när det gäller de försäkringstekniska frågorna även om det skulle vara frestande att citera vissa delar från riksförsäkringsverkets yttrande. Jag utgår ifrån att kammarens ledamöter kan ta del av detta från det utskottsutlåtande som låg på bordet så sent som för tre månader sedan.

Herr KRISTIANSSON i Harplinge (c):

Herr talman! Herr Nordberg menar att jag och – som han nu är medveten om – centerpartiet har en övertro på detta förslag. Han har tydligen en misstro mot förslaget. Jag vet inte vilket som är den bästa utgångspunkten. Övertron, om det nu är en sådan, kan modifieras ner, men misstro är kanske det allra värsta att ha, ty då vågar man över huvud taget inte sakligt diskutera frågan. Det är det sämsta utgångsläget.

Det är klart att om man skall se på remissinstanserna är denna fråga naturligtvis dödförklarad från början, och det är naturligtvis starkt och bekvämt att ha ett sådant utgångsläge. Men jag tror ändå att det är något farligt att omgående dödförklara en fråga därför att remissinstanser har sagt si och sagt så. Det är inte enbart RLF som uttalat sig för förslaget. Jag vill minnas att Landstingsförbundet och även något annat organ uttalat sig positivt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Nennesholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Nennesholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Nennesholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Nennesholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 249
Nej - 70
Avstår - 7

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

§ 14 Höjt sjukpenningtillägg inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 2 i anledning av motioner om höjt sjukpenningtillägg inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

I motionen nr 42 av herrar Petersson i Röstånga och Sjöholm yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag till nästa års riksdag om högre frivilligt sjukpenningstillägg inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen hos allmän försäkringskassa samt att nu frivilligt försäkrad skulle äga övergå till det nya högre sjukpenningtillägget.

I motionen nr 707 av herr Hedin m. fl. yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag syftande till att hemarbetande make mot gängse premie skulle kunna komplettera sin obligatoriska sjukförsäkring med tilläggsförsäkring upp till ett högre dagpenningbelopp än vad för närvarande var möjligt.

Utskottet hemställde att motionen nr 42 och motionen nr 707 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar Jonsson i Mora (fp) och Mundebo (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen nr 42 och med avslag på motionen nr 707 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning, i enlighet med vad reservanterna anfört, av frågan om höjning av nuvarande maximibelopp inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen,

2) av herr Adolfsson (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionen nr 707 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning, i enlighet med vad reservanten anfört, av frågan om höjning av maximibeloppet för hemarbetande make som tillhörde den frivilliga sjukpenningförsäkringen, och

B. att motionen nr 42, i den mån det inte kunde anses besvarad med vad sålunda hemställts, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 2 behandlar bl. a. motionen 42. I denna hemställs om förslag till nästa års riksdag om högre frivilligt sjukpenningtillägg inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen hos allmän försäkringskassa. Det hemställs därjämte att nu frivilligt försäkrad äger övergå till det nya högre sjukpenningtillägget.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen står öppen dels för försäkrad, som tillhör den s. k. hemmamakeförsäkringen eller som skulle ha tillhört denna om hans ärliga arbetsinkomst understigit 1 800 kronor, dels för vissa studerande. Enligt lagen om allmän försäkring kan den frivilliga sjukpenningen få uppgå till högst 9 kronor och tillsammans med grundsjukpenningen till 15 kronor per dag. Dessa belopp gäller fr. o. m. den 1 januari 1967 sedan riksdagen 1966 fattat beslut om en höjning av den högsta beloppsgränsen med 2 kronor. Den var tidigare alltså 13 kronor.

Antalet frivilligt försäkrade uppgick den 1 januari 1970 till ca 195 000, och av dem var drygt 40 procent försäkrade för det högsta sjukpenningtillägget. Samtidigt omfattade den frivilliga studerandeförsäkringen ca 47 000 personer, av vilka 60 procent hade den högsta sjukpenningen.

Motionärerna framhåller att det sedan 1967 har inträffat väsentliga kostnadsförändringar. Det framstår därför som väl motiverat och klart att här har skett en betydande urholkning av det skydd som försäkringen avser att ge. Det bör därför ske en uppräknig av det högsta sjukpenningbeloppet inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Liksom fallet har varit när det tidigare har motionerats i den här frågan – senast vid fjolårets riksdag – har utskottet i år avstyrkt motionen. Man hänvisar nu till att frågan om en höjning av sjukpenningbeloppet måste prövas i samband med utredningen om sjukpenningens inordnande i beskattningssystemet. Ett sådant inordnande medför givetvis en uppräknig med hänsyn till beskattningen, men det är

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

*Höjt sjukpenning-
tillägg inom den
frivilliga sjukpen-
ningförsäkringen*

Onsdagen den
10 mars 1971

*Höjt sjukpenning-
tillägg inom den
frivilliga sjukpen-
ningförsäkringen*

uppenbart – som motionärerna framhåller – att det därutöver behövs en uppjustering för att återställa realvärdet jämfört med 1967. Det kan här pekas på de indexhöjningar som gjorts i andra försäkringssammanhang och de förändringar som basbeloppet har undergått under de gångna fyra åren. Vi kan också, när det gäller utnyttjandet av försäkringen, peka på att kostnaderna för hemhjälp vid bl. a. sjukdom har blivit väsentligt högre än de var 1967.

I reservationen 1 till utskottets betänkande framhåller vi reserverter att det är "angeläget att det nuvarande maximibeloppet höjs". Vi säger vidare: "Denna åtgärd bör lämpligen övervägas i samband med sjukpenningutredningens pagaende arbete rörande frågan om sjukpenningens inordnande i beskattningssystemet. Detta utredningsarbete bör således i fråga om den frivilliga sjukpenningförsäkringen inte enbart ta sikte på en höjning av sjukpenningbeloppen som en konsekvens av en beskattningsreform utan även på att återställa sjukpenningens belopp till dess nivå den 1 januari 1967." Självfallet bör man också i utredningen beakta "de förslag beträffande sjukpenningförsäkringen för studerande, som kan bli resultatet av det utredningsarbete på området, som pågår inom riksrevisionsverket i samråd med centrala studiehjälpsnämnden, riks-försäkringsverket och socialstyrelsen".

Herr talman! Jag ber med dessa få ord att få yrka bifall till reservationen 1 vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 2.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Motionen 707 och reservationen 2 tar upp frågan om hemmavarande makes frivilliga sjukpenningförsäkring. Nuvarande regler medger en ersättning av 15 kronor per dag, vilket självfallet inte räcker till som skydd mot de ekonomiska påfrestningar som kan uppstå i samband med sjukdom.

Reservationen syftar till åtgärder som skulle ge möjlighet att på frivillig väg teckna försäkring som ger verklig täckning för de merutgifter en familj råkar ut för då den hemmavarande maken drabbas av sjukdom. Jag ber, herr talman, att från den utgångspunkten få yrka bifall till reservationen 2 vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 2.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Låt mig först få vända mig till herr Jonsson i Mora. Han påpekade mycket riktigt att sjukpenningen inom den frivilliga försäkringen räknades upp med 2 kronor den 1 januari 1967. Men det är inte hela sanningen; samtidigt räknades alla sjukpenningklasser upp. Det gjordes en uppräknig inom ramen för oförändrad inkomst, och dessutom skedde en utvidgning av antalet sjukpenningklasser. Just när det gäller den frivilliga sjukpenningen brukar detta sjukpenningtillägg följa ändring av sjukpenningklasserna.

Herr Jonsson talar här om att sjukpenningen är urholkad inom den frivilliga sjukpenningförsäkringen beroende på penningvärdeförsämring.

Det hade kanske, med tanke på löntagarna som skall ha kompensation för förlorad arbetsinkomst i samband med sjukdom, varit mera konsekvent om man hade motionerat om en höjning av hela sjukpenningsskalan.

Enligt den utredning som nu arbetar skall man göra sjukpenningen beskattningsbar, inte minst med tanke på konsekvenserna för dessa människor, som på grund av långvarig sjukdom får nollår i ATP-systemet och därför kommer i ett sämre läge, speciellt de som inte har möjligheter att få full ATP-pension. I det sammanhanget vill jag bara hänvisa till utredningen. Det är ju sagt i utskottsbetänkandet att sjukpenningen kommer att räknas upp minst till en nivå som efter skatt ger samma kompensationsgrad som för närvarande.

Beträffande motionen 707, som herr Adolfsson pläderade för, har jag mycket svårt att förstå syftet. Det låter så bestickande att det är dyrt med hemhjälp. Men å andra sidan: Har man råd att teckna en frivillig försäkring upp till 46 kronor om dagen utöver grundsjukpenningen på 6 kronor och dessutom vill tillgodogöra sig det 20-procentiga statsbidraget, så undrar jag ändå om det är rimligt att man skall kunna teckna en frivillig sjukpenning som ligger vida över vad många människor som står i förvärvslivet har i sjukpenning såsom kompensation när de är hemma på grund av sjukdom. Jag skall inte förlänga debatten. Motionen 707 bedömer utskottet som helt orealistisk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 2.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Såvitt jag förstår har fru Håvik och jag samma uppfattning, nämligen att – som vi har konstaterat båda två – den frivilliga sjukpenningen inte har höjts något sedan 1967. Om man ser den i relation till de förändringar som har ägt rum på kostnadssidan, är det väl ovedersägligt att här har skett en urholkning.

Det är riktigt att sjukpenningklasserna räknades upp. Men den obligatoriska sjukpenningförsäkringen är ju knuten till inkomsterna, och i och med att inkomsterna stiger kommer man automatiskt upp i en högre sjukpenningklass. Så är inte förhållandet när det gäller den här försäkringen, utan den är låst vid ett maximibelopp på 15 kronor. Det är ur den synpunkten vi har ansett att man kanske bör företa en justering i fråga om detta belopp.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Fru Håvik förstår inte syftet med motionen. Eftersom jag är en av undertecknarna av motionen hade jag verkligen hoppats att den var så tydligt skriven att dess syfte borde framgå.

Det är väl kort och gott så att den försäkrade på detta sätt skall ges en möjlighet att själv klara av sin egen situation, som han eller hon kan bli försatt i vid sjukdom. Dessutom betalar ju försäkringstagaren själv sin premie så när som på de 20 procenten som utgår av statsmedel. Jag finner inget orättfärdigt eller omöjligt i att vi ger människor den chansen och den valfriheten.

Onsdagen den
10 mars 1971

*Höjt sjukpenning-
tillägg inom den
frivilliga sjukpen-
ningsförsäkringen*

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Till herr Adolfsson vill jag säga att detta att förstå syftet med motionen är kanske inte så helt lätt. Herr Adolfsson hade väl ganska svårt att få sina egna partivänner att förstå syftet med motionen.

Men det om detta. Vi har i dagens läge ungefär 195 000 som har utnyttjat möjligheten att teckna frivillig försäkring. Av dessa är det 83 000, eller drygt 40 procent, som har använt sig av möjligheten att teckna nuvarande högsta sjukpenningtillägg på 9 kronor om dagen. Jag undrar hur många som skulle använda sig av den nu föreslagna möjligheten med tanke på avgifterna som dels är graderade efter vilken ålder man tecknar försäkringen, dels är graderade efter vilken karenstid man väljer inom försäkringen. Hur många tror herr Adolfsson skulle vara intresserade av och ha möjligheter att ekonomisera en försäkring på 46 kronor om dagen utöver grundsjukpenningen, när man nu inte tillvaratar möjligheterna – kanske av ekonomiska skäl – att teckna det högsta sjukpenningtillägget som finns i dag, på 9 kronor?

Jag skall inte ta till för starka ord, men jag tycker nog att det är litet övermaga att komma med denna motion och begära att den som har möjlighet att teckna en försäkring på 46 kronor om dagen samtidigt skall ha statsbidraget på 20 procent. Då kan nog medlen användas bättre och sättas in på områden där människorna kan ha mera nytta av en försäkring än de skulle få av just denna, som jag vill kalla en form av lyxförsäkring.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ADOLFSSON (m):

Herr talman! Det är väl ändå så att den möjlighet, som jag tidigare talat om att vi skulle ge den försäkrade, är i dag inte tillräckligt stor; här måste man stanna vid 15 kronor. Vi bör åstadkomma ett system där vederbörande har möjlighet att själv avgöra hur pass långt upp i skalan vederbörande vill gå.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Det finns möjligheter för de kategorier som herr Adolfsson ömmar så för genom denna motion. Möjligheterna finns i vilket försäkringsbolag som helst, och jag tycker nog det skulle vara hederligare att teckna försäkringen där och stå helt för kostnaderna utan att vilja tillgodogöra sig 20 procent i statsbidrag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herrar Jonsson i Mora och Mundebo samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Adolfsson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Jonsson i Mora begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Adolfsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 2 antar reservationen nr 1 av herrar Jonsson i Mora och Mundebo röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Adolfsson

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Adolfsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 63
Nej - 38
Avstår - 221

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Jonsson i Mora och Mundebo.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Mora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 67
Avstår - 22

§ 15 Sjukpenningförsäkringen för vissa ensamstående

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 3 i anledning av motion angående sjukpenningförsäkringen för vissa ensamstående.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! I en motion har jag tagit upp det problem som stora grupper av människor, som står utanför det allmänna försäkringskyddet, har på grund av utformningen av nuvarande bestämmelser.

Riksdagsledamöterna känner säkert genom tidigare behandling av liknande motioner väl till denna fråga. Jag skall därför inte uppta någon tid med att i detalj redovisa skälen för motionen.

Det är helt enkelt så att de personer som inte längre uppfyller villkoren för tillhörighet till hemmakeförsäkringen de avförs från sjukpenningförsäkringen. Det gäller änkor utan hemmavarande barn under 16 år, och det gäller t. ex. ensamstående som har barn över 16 år.

Jag har i motionen sagt att jag anser det vara socialt otillfredsställande att det allmänna försäkringskyddet upphör i sådana fall.

Jag skulle inte tro att det finns några delade meningar om detta. Skälet till att inte felet blivit tillrättat är att ärendet ligger hos familjepolitiska kommittén för utredning. Kommittén erhöll detta uppdrag 1968. År 1969 behandlade vi liknande motioner i riksdagen, och då hänvisade utskottet till att det inte fanns anledning att ta något initiativ med anledning just av att ärendet var hänskjutet till familjepolitiska kommittén.

Samma skäl anförs nu för att inte ta några initiativ med anledning av min motion.

Nu säger utskottet att det har inhämtat uppgifter om att familjepolitiska kommittén kommer att lägga fram sitt slutbetänkande under senare delen av 1971. Tittar man i riksdagsberättelsen finner man dock att det där på s. 124 deklarerats att familjepolitiska kommittén kommer att arbeta under hela 1971.

Jag vill säga att det hör till sällsyntheterna att en utredning blir färdig snabbare än vad som anges i riksdagsberättelsen. Jag befarar att så blir sannolikt inte fallet när det gäller familjepolitiska kommittén heller, utan jag befarar att ärendet kommer att utredas ännu längre.

Jag skall, herr talman, avstå från att ställa något yrkande. Men jag vill kraftigt stryka under att det nuvarande otillfredsställande förhållandet måste snarast rättas till.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Bäckmora (c), Westberg i Ljusdal (fp), Ångström (fp), Henmark (fp) och Karl Bengtsson i Varberg (fp).

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Att detta är en synnerligen angelägen fråga, därom råder väl inga delade meningar. Herr Erikssons i Arvika farhågor att inte någonting skall hända på detta område är alldeles obefogade.

Denna fråga är nu föremål för en grundlig utredning, och vi har ett gemensamt intresse av att lösa problemet så att denna kategori människor som, såsom herr Eriksson just skisserat från denna talarstol, står utanför försäkringskyddet skall komma i åtnjutande av det. Inte löser vi frågan bättre om vi nu plötsligt skulle bryta ut den ur sitt sammanhang. Det tror jag inte heller är herr Erikssons mening.

Det må vara att herr Eriksson är rädd att slutbetänkandet inte skall framläggas i slutet av år 1971. Men ändå, herr Eriksson, det påskyndar inte ärendet på något sätt att inte avvakta slutbetänkandet från familjepolitiska kommittén, som redan tidigare av utskottet har fått i uppdrag att se över dessa problem. Riksdagen begärde ju 1968 att man skulle ta upp denna fråga till seriös behandling. Det är en ganska stor omändring i systemet som krävs – även om det verkar bestickande enkelt att införa en sådan ändring – eftersom hela sjukpenningssystemet är byggt på principen om inkomstbortfall. Men jag skall inte fördjupa mig vidare i detta resonemang – det kanske blir litet tekniskt krångligt.

Herr Eriksson hade icke något yrkande. Jag ber ändå att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande nr 3.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för fru Håviks deklARATION att denna fråga kommer att lösas positivt, och jag inregistrerar det som en mycket god tillgång i denna debatt.

Sedan vill jag säga att det inte är nyligen som kommittén fått detta uppdrag, kommittén fick det 1968. Här är det en stor grupp människor som står utanför det allmänna försäkringsskyddet, och då tycker jag att kommittén verkligen bör ta sig samman och komma med ett förslag i ärendet så snart som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16 Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 4 i anledning av motion om anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

I motionen nr 79 av herr Wikner m. fl. hade hemställts att riksdagen skulle besluta att uttala sig för att ett årligt anslag ur jaktvårdsfonden om 250 000 kronor borde tillerkännas Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Utskottet hemställde att riksdagen lämnade motionen nr 79 utan bifall.

Reservation hade avgivits av herrar Wikner (s) och Takman (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 79 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående årligt anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Med avslag under flera år på den motion som vi nu kommer att behandla, så skulle jag naturligtvis vid det här tillfället ha klätt mig i mörka färger. Jag har genomlidit motståndet och som ni ser har jag valt mera glada färger. Jag är trots allt optimist och kommer att kämpa vidare för anslag till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Den motion som vi nu behandlar känner de flesta till — det är ju en gammal bekant, men därför är den inte mindre angelägen. Jag anser för min personliga del att den här motionen behandlar en mycket angelägen fråga, och det gäller i högsta grad ett rättvisekrav. Vi talar så mycket om orättvisorerna i samhället, men i en del sammanhang tycks det vara svårt att inse vad som är rätt eller orätt.

Vi har i vårt land två jägarförbund — Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Det första förbundet — det stora förbundet, som vi kallar det — får anslag från jaktvårdsfonden, och det lilla förbundet, om vi får kalla det så, får inget anslag. De här båda förbunden har en sak gemensamt, nämligen att arbeta för och bedriva en

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägar-
nas riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

god jakt- och viltvård i vårt land. Så långt är man överens, men i vissa andra frågor går uppfattningarna isär. Den stora tvistefrågan är framför allt införandet av obligatoriskt reglerad älgjakt. Svenska jägareförbundet vill genomföra denna jaktreform, medan Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare gått emot denna. Som alla känner till tillhör jag det senare förbundet, och vi menar att man kan reglera älgstammen genom andra metoder. Jag skall, herr talman, be att få återkomma kortfattat till det litet längre fram.

Många ställer sig frågan: Varför har vi då två jägarförbund och varför är det nödvändigt? Vi vet att Svenska jägareförbundet bildades så tidigt som 1830, och det bestod från början av medlemmar som kom från storgodsägare och adel och som hävdade en för denna krets lämplig inriktning på jaktens område. Svenska jägareförbundet blev med andra ord en exklusiv förening med intressen som icke omfattades av den breda massan jägare. Det gjordes ideliga påtryckningar hos myndigheterna för att få till stånd en jaktlag. En sådan kom också med 1912 års jaktlag som fungerade en tid, om än icke tillfredsställande. Sedermera tillsattes en utredning, som skulle arbeta med att få fram en ny jaktlag, och då har vi närmot oss år 1938. Enligt uppgifter hade Svenska jägareförbundet då en hedersledamot vid namn Hermann Göring, och ett preussiskt förslag med i huvudsak feodalväldet såsom förebild bearbetades såsom modell för en ny jaktlag.

När utredningen började presentera sitt förslag uppstod motsättningar bland jägarna i vårt land. Några jägare sammankallade samma år jägarna till ett stort möte i Stockholm och vid detta möte bildades Jägarnas riksförbund. Nu har detta förbund gått samman med Landsbygdens jägare till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare.

Jägarnas riksförbund tog till sin uppgift att tillvarata de små markägarnas och de marklösa jägarnas intressen. Förbundet ansåg att det förslag som lades fram 1938 var orättvist, framför allt mot de marklösa jägarna och mot dem som hade små marker. Förslaget till 1938 års jaktlag kom — mycket på grund av den kritik som det utsattes för från dessa jägare — att mildras på olika punkter men inte tillräckligt.

Man kan då onekligen ställa sig frågan: Hur skulle jaktlagen sett ut, om vi inte hade haft denna opposition från småfolkets jägare? Svenska jägareförbundets förslag till jaktlag som lades fram 1938 skulle med all säkerhet ha beskurit rätten för många, många jägare i vårt land att jaga. Jag vill påstå att det är det outtröttliga arbetet för att skapa rättvisa som har medfört en seger, framför allt för arbetarklassen. Därför kommer jag att försöka arbeta för en mera rättvis och demokratisk jakt i vårt land även i fortsättningen.

Jag vill trots allt ta några minuter till i anspråk för att tala om vad vårt förbund arbetar för. Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare vill

organisera landets jägare i ett opolitiskt och från andra organisationer fristående förbund, som för jägarnas talan, företräder jägarna och jägarintressena,

åstadkomma större rättvisa i jakträttsliga hänseenden och främja en demokratisk utveckling på det jaktliga området,

att kronans och bolagens marker, som tillsammans upptar en stor del

av landets skogsareal, i större utsträckning än nu öppnas för de icke markägande jägarna, småbrukarna och jordbruksarrendatorerna.

främja humana jaktmetoder och fostra jägarna till förståelse och ansvar för viltet och naturvärden, med uppmärksamhet följa utvecklingen i fråga om den intensiva skogsvårdens verkningar på viltet och följa den vetenskapliga forskningen samt verka för åtgärder mot massdöd bland djur på grund av utspridning av gifter och andra föroreningar.

eftersträva en decentralisering av beslutanderätten i jaktliga frågor samt verka för ett ökat lokalt inflytande på beslut om jakttider, fridlysning och viltvård i syfte att stärka det lokala ansvaret för jakt och viltvård och

verka för att jaktvårdskonsulenter och jaktvårdare får ett anställningsförhållande som frigör dem från förenings- och organisationsbildningar, så att de kan ägna sig åt jakt och viltvårdsarbete med möjlighet att betjäna samtliga jägare.

Såsom jag tidigare nämnde vänder vi oss emot den obligatoriskt reglerade älgjakten, som innebär ett allvarligt intrång i den privata äganderätten och en urholkning av jaktlagens andra paragraf och som framför allt kommer att frånta tusentals mindre jordägare och jakträttsinnehavare deras möjlighet att utöva jakt.

Vi motionärer hemställer att riksdagen uttalar sig för ett anslag till organisationen Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare. Vi har ansett att vi borde få åtminstone 250 000 kronor från jaktvårdsfonden. Vi vill understryka det faktum att jaktvårdsfondens medel är särskilda avgifter, inbetalda av landets jägare, för att användas till det allmänna jaktvårdsarbetet.

Bifalles motionen innebär detta att de jägare som är organiserade i vårt förbund återfår av inbetalda jaktvårdsavgifter per aktiv medlem räknat ca 50 procent av vad Svenska jägareförbundet får för var och en av sina medlemmar. Således anser vi detta vara ett rent rättvisekrav.

Längre kanske man inte kan sträcka sig. Att märka är att alla jägare är ålagda att betala samma jaktvårdsavgift.

Jag kan också till sist nämna att ett anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare av den storleksordning som vi motionärer föreslår ej kommer att inkräkta på det anslag som årligen utgår till Svenska jägareförbundets verksamhet. Det kommer heller inte att inkräkta på anslagen i statsverkspropositionen. Dessa pengar finns redan. Jaktvårdsfonden innehöll enligt uppgifter jag fått den 31 december 1969 3 miljarder 10 870 kronor i odisponerade medel. Därtill kommer att jaktvårdsavgifterna den 1 juli 1970 höjdes från 17 till 22 kronor. Härigenom tillfördes jaktvårdsfonden ytterligare 1.5 miljoner kronor årligen.

Dessa pengar finns alltså, och då vore det väl rätt och riktigt att också utdela dem till ett jägarförbund som har samma syfte som Svenska jägareförbundet - nämligen jakt- och viltvård. Jag har redan talat om varför de båda förbundens åsikter går isär och behöver inte upprepa detta.

Till sist, herr talman, skall jag be att få återkomma till jordbruksutskottets betänkande nr 4, där det sägs att "ledningen av jaktvårdsarbetet i

Nr 39

Onsdagen den
10 mars 1971

Anslag ur jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund-Landsbygdens jägare

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägar-
nas riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

landet enligt riksdagens beslut åren 1938 och 1951 anförtrotts åt Svenska jägareförbundet och dess lokalavdelningar". Ja, när man bygger på så gamla beslut — år 1938 hade vi bara ett jägarförbund — är det väl på tiden att man inser det orättvisa i att endast ett förbund skall få del av jaktvårdsfondens medel.

I utskottets betänkande står att det bl. a. skulle medföra "administrativ oklarhet" att tilldela annan jaktorganisation bidrag. Jag efterlyser en förklaring. Vad betyder detta? Att överflytta ett anslag om 250 000 kronor från jaktvårdsfonden till Jägarnas riksförbund Landsbygdens jägare behöver väl inte vara så ansträngande, och det behöver inte heller medföra någon oklarhet. Vi kommer, i likhet med Svenska jägareförbundet, att redovisa vad vi använt pengarna till.

Vidare tror jag att vad som sägs, också i slutet på betänkandet, är fullständigt felaktigt. Jag skall läsa högt. Där står: "Det kan nämnas att den år 1967 tillsatta jaktmarksutredningen, bland vilkens uppgifter ingår att — därest utredningen finner detta motiverat — framlägga förslag i fråga om administrationen på jaktens område, enligt årets riksdagsberättelse beräknas slutföra sitt arbete under innevarande år."

Jag har talat med en av dem som sitter i den här jaktutredningen, men han säger att de inte har någonting att göra med fördelningen av pengarna i jaktvårdsfonden. Det är klart att det kan vara svårt att skilja på dessa uppgifter, men de har åtminstone inte uppgiften att fördela pengarna.

Vi bedriver också kursverksamhet för våra jägare, men det kanske kan bli tillfälle för mig att återkomma till detta litet längre fram.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 4.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Jag är väl mera natur- och viltvårdsintresserad än jaktintresserad. Västmanlands län är ett av de s. k. försökslänerna för reglerad älgjakt och vi har därmed fått till stånd en mycket livlig jägardebatt. Den som deltagit i några jaktmöten vet att det är många människor som är engagerade. Det finns naturligtvis även i vårt län delade meningar. En sak är jag övertygad om, nämligen att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare har en stark ställning i länet.

Nu gäller inte dagens debatt den reglerade älgjakten. Jag hoppas att 1967 års jaktmarksutredning skall komma med förslag så att den frågan kan föras ut ur diskussionen. Men den ökade fritiden och den ekonomiska och sociala utvecklingen har medfört att allt flera människor har råd att söka sin rekreation via fritidsliv, där jakt och fiske är ett av de viktigaste inslagen.

Det ökade utbudet av antalet jägare ställer naturligtvis sina krav på vilt- och naturvården. I dag gäller det en anslagsfråga. Anslaget skall som herr Wikner sade tas ur jaktvårdsfonden. Denna tillföres medel genom en särskild avgift som inbetalas av alla landets jägare, oavsett organisations-tillhörighet. Fonden har också till uppgift att stödja det allmänna jaktvårdsarbetet.

Nu finns det två jägarorganisationer — det har t. o. m. funnits tider då vi haft tre. Den stora organisationen har av gammal hävd erhållit stöd

sedan många år, och några krav om att den inte skall få sina anslag har heller inte rests från något håll. Det är kanske därför till viss del förvånande att organisationen i fråga i ett särskilt brev till oss ledamöter har framhållit sin stora betydelse i sammanhanget.

Motionen rör inte de här frågorna. Jag är övertygad om Svenska jägareförbundets stora insatser i frågor som berör jakt, viltvård och naturskydd m. m. Den motion som herr Wikner väckt med bl. a. mig som medmotionär gäller enbart att också den andra fungerande jaktorganisationen skall få ett anslag för det arbete den utför. Om någon med fog kunde hävda att den lilla organisationen och dess medlemmars insatser, dess kurser osv. inte betyder någonting i jaktvårdsarbetet i vårt land och inte uppfyller de krav man har rätt att ställa från anslagsbeviljande myndigheters sida, då skulle debatten vara betydligt klarare och renare, men så är ju inte fallet. I utskottets skrivning framhålles enbart att det skulle medföra "administrativ oklarhet och vara ägnat att öka administrationskostnaderna för jaktvårdsarbetet" om även den mindre organisationen skulle få bidrag. Kanske utskottets talesman är vänlig att mera ingående motivera detta än med de fyra rader som finns i utskottsberäkningen. Det är väsentligt för min del att få veta hur man bedömer organisationens kraft att sköta den uppgift den tagit som sin. Jag vill för min del påstå att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare med sin mindre organisation och utan egentligt statsbidrag har utfört ett mycket gott och värdefullt arbete inom viltvården och naturvårdsarbetet. Skulle ett stöd från samhället försämra organisationens insatser? Det är en fråga som jag ställt mig. Jag har kommit fram till att ett sådant stöd tvärtom skulle betyda en förstärkning för viltvården och naturvården. Vilka administrativa oklarheter skulle det medföra? Den frågan har herr Wikner redan ställt.

Jag har tidigare lyssnat till dessa jaktdebatter och varit medmotionär i dessa frågor. Många av oss har kanske inte sin ställning så väldigt klar. Vi tycker kanske efter dessa debatter, som varit riksdagens roliga heltimmar, att det vore rimligare med en enda jägarorganisation. Det vore utan tvekan det mest rationella. Men nu engageras många människor i det förebyggande viltvårdsarbetet tack vare att det finns två organisationer, och det är kanske viktigare.

En sak står ändå klar för mig, och det är det oriktiga i att riksdagen via vissa ekonomiska styrningsmedel medverkar till någon form av styrning av organisationstillhörigheten. Jaktvårdsfonden tillförs medel av alla jägare — då borde medlen också utgå till de två olika organisationerna, naturligtvis efter beräkning av förmågan att utföra ålagda uppgifter.

Jag tror personligen att det på sikt skulle vara bättre att medverka till att båda två fick samhällsstöd. På så sätt skulle också ett bättre samförstånd mellan de två organisationerna kunna uppstå, och de kanske till sist också skulle kunna enas. Sedan må den ena organisationen ha 175 000 medlemmar och den andra endast 14 000. Det kan inte vara medlemsantalet som varit avgörande för utskottet i detta fall. Jag är övertygad om att det skulle vara bäst för viltvården och naturvården med ett bidrag ur jaktvårdsfonden även till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägar-
nas riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

I detta anförande instämde herrar Karlsson i Malung och Westberg i Hofors (båda s).

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inte förvilla utskottets majoritet är det bäst att påpeka att jag gjorde en felsägning. Jag menade inte 3 miljarder, utan 3 miljoner.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt förlänga denna debatt med många ord. Denna fråga är ju, som vi hörde av herr Wikners anförande, inte ny. Den har diskuterats i riksdagen i flera år. Ingenting nytt har heller framkommit som gör att man behöver en lång debatt för att upprepa alla de argument som vi tidigare har diskuterat här och som nu återigen förs fram.

Jag kan i all korthet hänvisa till de debatter som förts under tidigare år och då speciellt debatten i fjol. Dessa debatter har varit mycket uttömmande, och de har vid varje tillfälle lett till att utskottets förslag antagits av riksdagen. Det hoppas jag må bli fallet även denna gång.

Det är ändå så, herr talman, att riksdagen och Kungl. Maj:t har uppdragit åt Svenska jägareförbundet att handha ledningen av jaktvårdsarbetet här i landet. Så länge vi har detta förhållande, är det väl rimligt att begära att vi rättar oss därefter. Det är därför enligt utskottets mening helt orimligt att börja splittra upp verksamheten bara därför att en del jägare inte vill godkänna Svenska jägareförbundets stadgar och det beslut som riksdagen och Kungl. Maj:t fattat, nämligen att det är Svenska jägareförbundet som anförtratts ledningen av jaktvårdsarbetet i detta land. Den saken skall vi ha klar för oss. Jag skulle också kunna tillägga, vilket även herr Wikner var inne på, att den år 1967 tillsatta jaktmarksutredningen har — därest utredningen så finner lämpligt — att framlägga förslag i fråga om administrationen på jaktens område. Utredningen räknar med att slutföra sitt arbete under innevarande år.

Herr Wikner började sitt anförande med att säga att han hade tänkt klä sig i mörka kläder. Det är ledsamt om han har sådana tankar och tar detta så hårt. Givetvis har man rätt att kamouflera sig, men jag vill gärna påpeka att han har klätt sig i relativt ljusa kläder. Herr Wikner talar om rättvisekrav, men jag skulle vilja fråga: Är detta ett rättvisekrav att ställa sig utanför den jägarorganisation som har ledningen för jakten och viltvården? Jag kan säga till herr Wikner att jag har varit fackligt organiserad i snart 50 år. Jag har lärt mig att man, om man skall vinna gehör för sina synpunkter och få bukt med eventuella obehagligheter, då skall man stanna kvar eller gå in i den organisation som har ledningen för en viss verksamhet. Man skall inte ställa sig utanför och kritisera. Då kommer man säkert inte långt i dylika frågor.

Jag bör väl också upplysa kammarens ledamöter — speciellt de nya ledamöterna, som kanske inte känner till de debatter som förts tidigare år — om att det härvidlag är på det sättet att Kungl. Maj:t utser ordförande, en ledamot och dessutom en revisor i Svenska jägareförbundet. Herr Wikner anför att han vill ha en jägarorganisation som arbetar på

demokratiska villkor. Jag skulle då vilja ställa en fråga. Vår – eller jag kanske skulle säga min – partivän herr Boo, som tidigare har tillhört första kammaren, sitter som ordförande i Svenska jägareförbundet. Vill herr Wikner påstå att herr Boo, genom sitt ordförandeskap i Svenska jägareförbundet, skulle föra odemokratiska synpunkter till torgs där? Jag kan inte finna ett sådant påstående riktigt.

Vidare är det på det sättet att de medel som Svenska jägareförbundet erhåller från jaktvårdsfonden och älgskadefonden användes för att täcka kostnader för nödvändig personal. Dessa medel täcker också alla kostnader för utbildning, en stor del av viltforskningen, statistik och, inte minst, propaganda för bättre viltvård. Jag kan också nämna att naturvårdsverket är tillsynsmyndighet för denna verksamhet. Vid sidan av de medel som Svenska jägareförbundet erhåller betalar förbundet sin egen verksamhet genom sina egna medlemsavgifter. Det förhåller sig på samma sätt i länen, där länsjaktvårdsföreningarna genom sina egna medlemsavgifter täcker sina kostnader.

Vi kan alltså konstatera att de medel som Svenska jägareförbundet erhåller ur jaktvårdsfonden och älgskadefonden användes uteslutande för den administration av jakten och viltvården som riksdagen genom upprepade beslut har ålagt förbundet att sköta. Det kontrolleras också årligen av den statlige revisorn – som jag nämnde – att dessa beslut fullföljs. Sådant kontroll utövas även av statens naturvårdsverk och jordbruksdepartementet. Jag kan tillägga att Svenska jägareförbundets personal står till alla jägares förfogande – således även de jägare som finns inom Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare.

Av de skrivelser vi fått från Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare framgår att den organisationen driver verksamhet som i stort sett ser ut på samma sätt som den verksamhet Jägareförbundet bedriver. Det skulle därför enligt mitt förmenande bli en dubbelorganisation och ett dubbelarbete som är helt onödigt om man skulle ha två jaktorganisationer som har samma uppgift.

Jag återkommer till vad jag sagt tidigare, nämligen att riksdagen har uppdragit åt Svenska jägareförbundet att handha ledningen för jaktvården. Då skall man inte splittra upp den på flera organisationer. Hur skulle det då för övrigt förfaras om ytterligare några mindre jägarorganisationer bildades, som även de skulle begära anslag? Det måste enligt mitt förmenande finnas en huvudorganisation, och det har vi. Vill man ha del av de förmåner som den erbjuder, ja då får man rätta sig därefter och ansluta sig till det förbundet.

Herr Jadestig önskade att det skulle bli en enda jägarorganisation, och det är egentligen just vad vi alla önskar. Det har också pågått förhandlingar om detta. Men då inte den ena parten vill komma överens med den andra parten och inte kan godkänna de stadgar och de beslut som säger att det är Svenska jägareförbundet som har Konungens och riksdagens uppdrag att handha dessa frågor, har vi inte lyckats få igenom det. Men det vore säkert önskvärt om så kunde bli.

Jag förstår fortfarande inte varför Jägarnas riksförbund–Landsbygdens jägare skall stå utanför när vi har en huvudorganisation, där man kan få del av de anslag som finns, om man går in som medlem och där man

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägar-
nas riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

kan påverka så gott som alla beslut.

Jag minns inte om det var herr Jadestig eller herr Wikner som sade att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare består av småarrendatorer och småbrukare. Jag vill inte bestrida det, men jag vill säga att det är just vad Svenska jägareförbundet också gör. Det består av arrendatorer, småbrukare och industriarbetare. Jag tror därför inte att man behöver säga att Svenska jägareförbundet är en sådan där översittarorganisation.

Herr talman! Även om jag blev litet för mångordig vill jag med detta yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi kanske inte mera skall blanda in klädseln i detta, men med tanke på de motgångar jag mött i riksdagen under många år borde jag kanske ha uppträtt i mörka kläder. Nu är jag mera optimistisk, och jag har därför valt en annan färg. Det var det jag menade.

Sedan säger herr Mossberger att det är orimligt att vår organisation skall få ett anslag. Jag har nyss talat om att vi arbetar för samma sak — jakt- och viltvård — och därför tycker jag inte att det är orimligt. Vi har också en skola — Karl-Ersgården utanför Hällefors — där vi faktiskt hjälper till så gott vi kan för att verkligen föra dessa angelägenheter till togs, och då tycker vi att det vore rimligt att vi finge ett anslag.

Det kan inte vara riktigt att en enda jägarorganisation skall ha monopol på jaktvårdsfonderna, som alla jägare bidrar till. Det är inte orimligt att fordra att vi skall få ett litet anslag ur dessa medel.

Herr Mossberger framhåller också att jag säger att jag vill sträva för en mera demokratisk jakt. Det är så rätt och riktigt. Jag tycker att det är odemokratiskt att t. ex. föra den uppfattningen till togs att den obligatoriskt reglerade älgjakten skall få leda till att många tusen jägare inte får tillfälle att jaga, bl. a. de som har små marker och de marklösa. Det måste väl vara odemokratiskt att man för att få skjuta en älg om året är tvungen att incha 1 000 hektar mark — det är vad som stipulerats i Norrland. Den som har 300 hektar får skjuta en älg på tre år. Vad är en älgjakt värd, om det skall förfaras på det sättet? Det finns möjligheter att reglera på annat sätt: genom ökning eller minskning av antalet allmänna jaktlov dagar, koförbud, totalförbud osv. Möjligheter finns, men här är det likadant som tidigare — det råder herremansvälde, de stora skall bestämma. Det tycker vi är odemokratiskt.

Jag vill inte ge mig in i diskussion med herr Mossberger om ordföranden i Svenska jägareförbundet; jag har ingenting emot ordföranden där. Jag har heller inte tagit upp någon diskussion om Svenska jägareförbundet, utan jag har bara ställt organisationerna mot varandra och redogjort för vad som skiljer.

En sak för sig är att vi andra inte oreserverat kan gå tillsammans med Svenska jägareförbundet med tanke på de stadgar detta förbund nu har.

I detta anförande instämde herr Takman (vpk).

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt irritera kammaren med att förlänga

den här debatten, men eftersom herr Wikner i sin argumentering har tagit in just den bygd som jag kommer ifrån, så har jag inte kunnat underlåta att ta kammarens tid i anspråk. Just i de trakterna har jag under de senaste månaderna fått se de mest kusliga bevis på hur en s. k. jägarorganisation arbetar när den, som den säger, skall se till att alla markägare får rättighet till jakt. Jag återkommer till den saken senare.

Jag har inte någonting emot den ena eller andra typen av jaktorganisation – om det är Svenska jägareförbundet, Jägarnas riksförbund eller Landsbygdens jägare är för mig tämligen egalt. Däremot är det alldeles självklart, tycker jag, att man inte, som herr Wikner gjorde gällande vid utskottsbehandlingen, kan jämställa jägarorganisationerna med studieorganisationerna och säga att om det lämnas statsbidrag till fyra å fem studieorganisationer så skall vi kunna förfara på samma sätt när det gäller jägarorganisationerna. För mig synes det fullständigt omöjligt.

Om man över huvud taget skall bedriva ett jaktvårdsarbete under rimliga former, så kan man inte spalta upp jägarintressena på en massa organisationer. Jakt, jaktvård och viltvård är ändå något som är knutet till markerna, till djuren som finns där. Jag skulle tro att det är svårt att dela upp djuren på marker där det finns olika jägarintressen. Enligt mitt bedömande måste man försöka bedriva en viltvård som är anpassad till våra marker, en viltvård som vi allesammans kan ha nytta av, både jägare och naturintresserade i övrigt.

Herr Wikner började sitt inlägg med att säga att Jägareförbundet hade tillkommit på 1800-talet, och enligt vad man kunde få fram av hans anförande består förbundet ännu i denna dag av adel och storgodsägare. Det verkar som om herr Wikner över huvud taget inte förmärkt den utveckling som skett under de senaste femtio åren. Det är väl riktigt att när Jägareförbundet startade leddes verksamheten av andra människor än den typ förbundet numera består av, ty då hade inte allmogejägarna vare sig råd eller intresse att sluta upp kring en sådan här verksamhet. I dag har de möjlighet att göra det. Tack vare den verksamhet som Jägareförbundet har inriktat sig på har man en anslutning av 175 000 människor, och ingen kan försöka göra gällande att dessa 175 000 är adelsmän och storgodsägare.

Jag sade inledningsvis att det var förhållandena uppe i Norrbotten som gjorde att jag fann anledning gå upp i debatten, och det gäller då främst älgjaktens organisation och utveckling. Vi vet att det har gjorts utredningar på denna punkt i vårt land, utredningar som samfällt kommit fram till att vi måste ha en form av reglerad älgjakt. Det har rätt enhällighet kring den saken, och det har då gällt att finna de rätta formerna för en sådan reglering av älgjakten. Fördenskull har Kungl. Maj:ts uppdragit åt länsjaktvårdsföreningarna i ett antal län – numera, om jag inte är fel underrättad, tre, sedan Norrbotten tillkommit – att utföra försöksverksamhet för att man skall få se hur en älgjakt, som är reglerad så att ingen allmän jakttid förekommer, verkar. I den situationen ansåg vi från Norrbotten, att det var utomordentligt angeläget att också ett Norrlandslän fick pröva detta, ty vi är i allmänhet vana vid att en lagstiftning praktiskt taget uteslutande tillkommer efter erfarenheter som man vunnit på annat håll inom landet.

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägarna
riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

Detta gäller inte bara i fråga om jakt och jaktvård utan även andra förhållanden. Sedan slinker vi i Norrland med, oavsett om systemet passar våra bygder och vidder eller inte. Vi ville nu pröva den reglerade älgjakten för att på det sättet komma fram till något som var lämpligt för oss, där vi skulle kunna anvisa vägar som var riktiga för en reglering av älgjakten. Vi fick också Kungl. Maj:ts tillstånd till detta.

I den situationen rycker bl. a. Jägarnas riksförbund in och talar om vilken otrolig orättvisa detta skulle innebära och vilken mängd jägare som skulle ställas utanför möjligheterna att utöva jakt. Först och främst är detta ett fullständigt felaktigt påstående, men hela det resonemang som herr Wikner för om att Jägareförbundets verksamhet skulle leda till att massor med människor ställs utan möjlighet till jaktutövning är långt ifrån riktigt. Självfallet måste man erkänna, att när det gäller älgjakten kan det inte vara möjligt att den som äger 5–10 eller 20–30 ha mark har en älgstam som han själv kan skatta praktiskt taget hur som helst. Det är väl därför som man rent allmänt och även viltbiologiskt ansett det riktigt med en lagstiftning på denna punkt och med den reglering av älgjakten, som vi nu skall pröva.

Det har emellertid nu uppstått en opinion som gått så långt att det t. o. m. nyligen inträffat att en s. k. jaktvårdsförening beslutat att inte söka licens på någon älg. Man skall jaga älg precis som förut, oavsett lagstiftningen. Om det är för att Jägarnas riksförbund kommit på platsen eller inte kan jag inte avgöra, men det är klart att den propaganda som Jägarnas riksförbund har medverkat till under dessa senaste år har haft en viss betydelse.

Jag vill följaktligen, herr talman, säga att när man gör gällande att det är försök till någon sorts utpressning av en minoritet, när det inte lämnats statsbidrag till Jägarnas riksförbund, är det en fullständigt felaktig tolkning. Den riktiga tolkningen har givits av vice ordföranden i utskottet. Han redovisade klart att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare utför ett arbete och bedriver en verksamhet som Svenska jägareförbundet inte har något som helst bidrag för. Om man prompt, mot all hyfs och ordning, skall ha en speciell jägarorganisation vid sidan om Svenska jägareförbundet, så må man ha det, men man kan inte rimligen begära att få statsbidrag för sin verksamhet — i så fall borde Svenska jägareförbundets anslag höjas väsentligt utöver vad förbundet för närvarande får.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten; jag tänkte inte att vi skulle få någon diskussion om den reglerade älgjakten. Jag avstod själv från det och talade bara om vad som skilde oss åt, men jag nämnde då faktiskt obligatorisk, reglerad älgjakt. Den kritik som herr Johansson i Holmgården framförde mot vissa jägare skickar jag vidare till jägarna i hans hembygd. Framför kritiken till de jägarna i stället! De frågorna behöver vi inte diskutera här i riksdagen.

Vidare kan jag tala om för herr Johansson i Holmgården, att det är först på senare tid som Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare har

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägar-
nas riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

fått medlemmar i Norrbotten; i fjol, om jag minns rätt, hade vi inte en medlem där. Jag tycker att herr Johanssons anmärkning var oberättigad.

Herr Johansson sade att det inte har riktats någon kritik mot de nuvarande förhållandena. Det var en person som nyligen meddelade mig att 15 000 människor har skrivit på listor och skickat till Kungl. Maj:t som protest. Om detta är riktigt finns det ju en kritik.

Jag har aldrig sagt att Svenska jägareförbundet består av adel och storgodsägare. Jag sade att i början var det de som skötte om den här förnämliga jägareföreningen där Hermann Göring faktiskt var hedersledamot.

Jag tycker nog att vi skall hålla oss till sakfrågan och inte föra in ovidkommande frågor i debatten — det är anslaget det gäller.

Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Debatten om anslaget till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare återkommer med jämna mellanrum en och ibland två gånger om året. Hittills har resultatet blivit detsamma — man har inte lyckats få något anslag. Min bedömning i dag är att jag tycker att debatten nu förs på en något mer hyfsad nivå än tidigare, då representanter för de båda organisationerna gått till häftiga angrepp mot varandra.

Det är riktigt att Svenska jägareförbundet fått riksdagens uppdrag att sköta om viltvården och jaktvården. Jag har redan i den gamla riksdagen sagt att jag för min del finner att Svenska jägareförbundet har skött den uppgiften utomordentligt bra. Men sedan förbundet fick uppdraget har det gått många år, och tiderna har förändrats och vi med dem. Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare har vuxit sig litet starkare och fått någonting att säga till om i jaktliga sammanhang.

Om man skulle bifalla yrkandet om bidrag till Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare innebär det inte att man skulle försämra möjligheterna för Svenska jägareförbundet. Det förbundet har fortfarande riksdagens uppdrag att sköta jaktvårdsarbetet och naturvårdsarbetet i landet, numera närmast under naturvårdsverket. Men nog tycker jag att det är riktigt att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare får ett anslag i förhållande till den verksamhet organisationen bedriver för naturvård och viltvård. Man kan inte komma ifrån att Svenska jägareförbundet har anslag för detta ändamål, även om det går in i det stora sammanhanget och är väldigt svårt att skilja ut. Ingen kan väl heller förneka att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare gör en utomordentlig insats i de områden där den kanske är den största organisationen eller i varje fall har en betydande medlemskader att arbeta med.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, herr talman, jag vill bara yrka bifall till reservationen som är fogad till utskottets betänkande.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Jag hade kunnat avstå från att yttra mig och helt instämma med herr Mossberger och herr Johansson i Holmgården, men jag begärde ordet för att rätta till ett missförstånd som jag vet

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägarnas
riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

förekommer i kammaren. Det är många som tror att här är det fråga om ett minoritetsförtryck, och då tycker de synd om den lilla parten.

Jag finner det angeläget att liksom herr Johansson i Holmgården understryka vad herr Mossberger tidigare har sagt: det är på det sättet att Svenska jägareförbundet år 1938 fick i uppdrag att så att säga sköta statens andel i jaktvården, och det uppdraget förnyades 1951. Svenska jägareförbundet får arligen lämna ett förslag till hur denna verksamhet skall finansieras, och denna finansieringsplan nagelfars av naturvårdsverket och jordbruksdepartementet.

För att kammarens ledamöter skall förstå vad det är fråga om skulle jag vilja likna det hela vid den gamla organisationen som fanns hos hushållningssällskapen före lantbruksnämndernas tid, då hushållningssällskapen skötte om den andel av jordbruksutbildning m. m. som sedermera övergick till en annan, direkt statlig organisation. Nu har vi inom Svenska jägareförbundet i uppdrag att sköta om statens andel. Dessutom har Svenska jägareförbundet en egen verksamhet, givetvis finansierad endast av egna medel. Det har både herr Mossberger och herr Johansson i Holmgården sagt, och även den senaste talaren underströk det. Det är viktigt att komma ihåg detta. Det går inga statsbidrag till den verksamheten, utan den — liknande den som Jägarnas riksförbund — Landsbygdens jägare bedriver — finansierar Svenska jägareförbundet genom egna medlemsavgifter. Medan utgifterna för den statliga verksamheten inom Svenska jägareförbundet för kommande budgetår uppgår till 4,2 miljoner, representerar den egna verksamheten kostnader på 2,1 miljoner, som alltså helt finansieras med Jägareförbundets egna avgifter.

Jag vill understryka att jakten för många människor har en stor betydelse, för en del t. o. m. så stor att de tycker att det är den som gör livet värt att leva. Så konstigt är det faktiskt, och det gäller för oss som har ansvar för den framtida utvecklingen att se till, att inte denna möjlighet tillintetgörs för kommande generationer. Vi kan slösa bort den tillgången. Både staten och Svenska jägareförbundet har funnit det angeläget att hitta former för att bevara möjligheten för framtida generationer att utöva jakt.

Jag tror att det var herr Jädestig som sade att om vi tilldelar Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare det här anslaget — vilket i och för sig är orimligt med hänsyn till att man jämför det med det bidrag som går ut till Svenska jägareförbundet — skulle motsättningarna mellan de båda jägarförbunden minska. Jag är inte helt övertygad om det. Det anförande som herr Johansson i Holmgården här höll visar att det inte är alldeles säkert att spänningarna minskar om man får ökade ekonomiska möjligheter inom Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare att driva propaganda för splittring. Vad vi är intresserade av — och vad riksdagen bör vara intresserad av — är att vi får en organisation på detta område som kan bevara jakten och jaktmöjligheterna för kommande generationer. Den rekreation som jakten utgör i tillvaron är så pass dyrbar och fin att jag tror att det skulle se illa ut om vi slösade bort den genom en ofruktbar och förödande diskussion mellan två konkurrerande jägarförbund.

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka att det här inte är

fråga om att utöva något minoritetsförtryck. Vad vi vill är en likställighet i den debatt som pågår, och den likställigheten innebär att Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare, liksom Svenska jägareförbundet, själv skall stå för de kostnader som man har för sin egen verksamhet.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Hamrin (fp).

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är kanske lämpligt att en som inte tillhör något av jägarförbunden och själv icke sysslar med att jaga ändå lägger sig i den här diskussionen. Vi hade ju förut en god vän från Blekinge, som man alltid skulle få diskutera med. Nu har tydligen hans uppdrag övertagits av herr Mossberger och jag måste säga att sakligt spelar de på precis samma sträng.

Det är ändå så att vi har haft och har en herrejakt i vårt land. Bonden var avstängd från all jakt fram till 1780-talet. Men hur har det varit sedan? Det är riktigt att den som ägt stora marker alltid har haft makt att utöva jakt. Att vi under senare tid i Norrland har fått en sådan oerhörd reaktion mot den avstängning, som sker där uppe, är därför ganska naturligt. Som tur är går en del av det gamla bondesamhällets arvtagare i spetsen i det avseendet.

Man talar så vackert om jägarförbunden, men hur kan det då komma sig att bygdebefolkningen i Norrland, både de som är tvingade att söka arbete på annat håll och de som lever kvar där uppe, får bevittna i dag att det är direktörer och andra större inkomsttagare nerifrån landet som reser upp till Norrland och tar en del älgar som finns där? Eftersom jag har goda vänner som är intresserade av jakt vet jag hur det går till. Det var visst herr Johansson i Holmgården som talade så vackert om förhållandena i Norrland. Jag känner inte honom tyvärr, men jag utgår ifrån att han är en större jordägare eller en större bonde — det märktes liksom på själva talet.

Nu har vi som sagt kommit i den situationen att vi reglerar jakt, så att de som bor i Uppland — i Uppsala och i Stockholm — reser upp till Norrland och sköter om jakten där. Sedan reser de ner till Uppland och deltar i jakten där och på andra håll. Är detta jaktvård? Det liknar ju mera en sorts slakt, och det verkar som om ett visst intresse skall vara monopoliserat för en viss grupp.

Jag vill också säga att man blir upprörd av att domänverket, som skall syssla med andra, nyttiga saker, börjar hyra ut jaktmarker i Norrland åt de högst betalda. Det är fullkomligt orimligt, och domänverkets ledning bör komma ihåg att i Norrland har det funnits gamla rättigheter som domänverkets direktörer eller vem det nu månne vara inte har rätt att ta ifrån dessa människor.

Herr Dockered talar om likställighet. Ja, det är en likställighet på det högre planet. Jag har sysslat med hur man burit sig åt med bygdebefolkningen i Norrland och en bra bit ned över Mellansverige. Om ni läser riksdagens protokoll bara från 1800-talets början och framåt skall ni se hur rätten har varit liktydig med makt.

Sedan säger man här att vi har uppdragit åt Svenska jägareförbundet att vara Konungens och riksdagens befullmäktigade ombud. Jag har aldrig

varit med om det! Jag trodde att riksdagen inte behövde ha någon förmyndare, och i varje fall har jag utgått från att riksdagen skall söka bevara åtminstone skenet av att representera svenska folket.

Nu kan man säga: Ja, men se svenska folket har varit de besuttna, och de andra skall ställas utanför. Det är en återgång till ett tänkande på detta område som är liktydigt med det som förekom på 1600-talet.

Det skulle vara mycket att tillägga i detta sammanhang. Jag är ju ingen älskare av jakten över huvud taget, även om den kan vara nödvändig, men jag är intresserad av naturvård och av att även djuren i skogen skulle kunna ha en fredlig tillvaro. Helt nyligen satt jag och talade med en gammal jägare, som kanske har skjutit de flesta älgarna i detta land och som är medlem av ett jaktlag. Han sade att han vid ett visst tillfälle fått order från ett bolag att alla älgar på de milsvida områdena skulle bort; fanns det en enda älg kvar där, så var det en för mycket.

Det är dessa herrar som sitter och bestämmer; jag har aldrig hört att en liten torpare med 10--15 tunnland haft någonting att säga till om i detta sammanhang. Så är det väl på de marker där herr Mossberger vistas, och herr Johansson i Holmgården har kanske också kommit över åtskilliga tunnland mark.

Sedan har det sagts här att vi inte skall splittra oss. Tänk er vilket idealiskt tillstånd vi skulle ha om vi sade att riksdagens ledamöter skall inte splittra sig i fem partier! Eventuellt skulle någon då ha ett eget parti. Eller tänk om vi skulle säga att bönderna bara skall ha en enda organisation, och Uppland bara skall ha arbetsgivarorganisationerna för lantarbetarna, inte något lantarbetarförbund. Det är ju en orimlig uppläggnig.

Jag kommer att rösta för reservationen, herr talman. Även om man anser att den som litet har, honom skall även tagas ifrån det han har, så är det ju ändå inte någon trevlig rättsprincip ur riksdagens synpunkt. Jag förstår mer än väl att man söker motiveringar som passar intressesynpunkterna, eftersom man givetvis är rädd för att tvingas avstå något av den myckenhet man nu har. Men det är inte så vi skall resonera här i riksdagen, eller hur?

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var närmast herr Lundberg som föranledde mig att begära ordet, men jag skall fatta mig ganska kort.

Herr Lundberg ansåg att det kunde vara lämpligt att en person som inte tillhör vare sig Svenska jägareförbundet eller Jägarnas riksförbund—Landsbygdens jägare säger något i denna debatt, och i så fall kan herr Lundberg och jag ta varandra i hand. Jag tillhör nämligen inte någon av dessa organisationer, och inte heller är jag jägare.

Om man som herr Lundberg har varit med om att i riksdagen besluta att Svenska Jägareförbundet skall ha hand om ledningen av jakten och viltvården i detta land, så tycker jag att man också måste respektera det beslutet, till dess att något annat beslut har fattats.

Sedan talade herr Lundberg om splittring, och även om jag inte riktigt förstod vad han sade uppfattade jag ändå att han nämnde Lantarbetareförbundet. Jag är medlem av det förbundet, och herr Lundberg vet lika

väl som jag att det har funnits splittring också där en gång i tiden och då hade vi flera organisationer. Men man begärde ju aldrig något anslag av huvudorganisationen, och det hade enligt mitt förmenande varit helt orimligt.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! I sådana sammanhang när vi här diskuterat saken har jag alltid försökt att bryta monopolet i fråga om jakten.

Herr Mossberger tillhör Lantarbetareförbundet, och jag har tillhört det gamla Sägverksarbetareförbundet, som båda har haft LO som huvudorganisation. Vi har ansett det vara lämpligt att det på det område vi företrädde fanns olika förbund — även om man i dag ofta slår ihop organisationerna till större enheter.

En annan sak som jag tycker är orimlig är att bevara ett tänkesätt i samhällsarbetet som är en kvarleva av det gamla ståndssamhället. På 1860-talet trodde man sig gå mot något nytt. Den 17 december 1918, när man beslöt om den allmänna och lika rösträtten, utgick man från en mera demokratisk värdering av människorna. Jag kan inte förstå att vi nu skall bevara ett samhälle, där vi överlåter åt en liten grupp att bestämma allting, precis som man 1611 överlät på adeln att ta hand om ungefär 800 av de högsta ämbetena här i landet. Det tycks alltjämt vara så, att de som tillhör en viss grupp också skall ha alla rättigheter.

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill protestera mot herr Lundbergs påstående att det är adeln och godsägarna som styr Svenska jägareförbundet. Så är det inte. Jag känner många medlemmar — inte alla; det finns 175 000 — och jag vet att där är många småbrukare, många arrendatorer och inte minst många industriarbetare. Jag tror därför att det är litet felaktigt att påstå att det bara är storgodsägare som bestämmer.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är nog riktigt att herr Mossberger känner flera av jägarna än jag gör. Men jägarna i Uppland känner jag ganska bra. Vi hade en gång en möjlighet att få in en enda representant från arbetarhåll i det där fina förbundet; när majoriteten ändrades föll han bort, och nu kom han in igen. Nu har vi alltså en människa som sitter där, men jag kan inte begripa att det har någon inverkan på det hela. Det har det inte heller om Kungen utser representanter. Jag har inte märkt någon skillnad i det avseendet mellan dem och de andra. De följer med, och det är ju det som vi skulle försöka bryta.

Herr WIKNER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Mossberger blandar bort korten här. Vi har inte begärt att vi skall ha någon rätt att råda över och organisera jakten i detta rike; den har ju Svenska jägareförbundet. Vi pratar om anslag, om att få tillbaka litet av de medel vi bidrar med. Det är bara det vi resonerar om. Vill man ha slut på denna debatt i kammaren i fortsättningen vore det ju riktigt att man lade sin röst för reservationen!

Onsdagen den
10 mars 1971

*Anslag ur jaktvårds-
fonden till Jägar-
nas riksförbund—
Landsbygdens
jägare*

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det var närmast herr Lundberg som uppkallade mig. Han sade att han kan jakten i Uppland och beskrev den. Men sedan gjorde han en beskrivning av den norrländska jakten och förhållandena i Norrland. Och där tycks herr Lundberg inte ha riktigt reda på hur det går till. Han talade om avstängning och förbud. Jag förstår att herr Lundberg därmed vill åberopa den ordning och reda som man försöker få på jakten i Norrland. Det ligger en bred opinion bland jägarna bakom detta. Det gäller inte bara att döda djur, det gäller också att se till att de får växa till sig och att man behåller en ordentlig älgstam t. ex.

Det där att sörlänningar kommer upp till Norrland och skjuter ner alla älgar som finns där är bara nonsens. Först och främst ställer sig inte älgarna på parad när det kommer någon sörlänning. De är ibland mycket svårjagade -- det vet nog alla jägare. Vi har dessutom ett system med jaktvårdsområden, där domänverket ofta ingår som en part. Herr Lundbergs angrepp på domänverket tycker jag inte är rättvist. Efter vad jag känner till från Västerbotten har domänverket gått in i jaktvårdsområdena och sett till att bygdebefolkningen fått köpa sina jaktkort och idka jakt. Åtminstone i mina trakter har alltså domänverket på ett föredömligt sätt upplåtit sina marker. Det finns ingen anledning att gå till angrepp.

Jag vill i sakfrågan helt ansluta mig till vad herr Dockered sade från talarstolen för en stund sedan. Men jag vill bestämt avvisa de påståenden som herr Lundberg gör om hur jakt bedrivs i Norrland.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! För herr Larsson i Umeå skall jag bara tala om att olyckligtvis har jag tvingats att syssla också med jakten i Norrland. Vill herr Larsson i Umeå säga mig: Vem har marken i Ångermanland, vem har den i Jämtland, vem har den i Härjedalen? Är det bygdebefolkningen? Folket fick den rätten för många år sedan, men var finns den rätten i dag?

Om herr Larsson i Umeå får vara med ett tag till, är jag säker på att opinionslistorna blir än större, eftersom bygdebefolkningen över huvud taget naturligtvis kommer att hävda de gamla rättigheterna. Men i regel är den maktlös mot bolag och direktörer, som lagt beslag på fiskevatten, jaktmarker m. m. i Norrland.

Om herr Larsson är intresserad skall jag visa honom handlingar, åtminstone från de senaste 200 åren, och då kanhända att han tas bort från den ljusa och överkliga bild som man brukar få när man läser historia utan att känna till fakta.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon debatt med herr Lundberg om detta. Det enda jag vill säga är att jag har faktiskt inte -- som herr Lundberg kanske gjort -- gått till urkunderna och handlingarna. utan jag har gått till de i dag aktiva jägarna och fått veta hur de ser på problemet. Och det är väl dessa jägare vi talar om inte några gamla papper.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Wikner och Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Wikner och Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 229
Nej - 68
Avstår - 22

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

§ 17 Interpellation nr 73 ang. möjligheterna för vuxenstuderande att erhålla ledighet vid skrivningar

Ordet lämnades på begäran till

Fru GRADIN (s), som yttrade:

Herr talman! Enligt AST 19 § punkt 6 c) föreligger möjlighet att erhålla tjänstledighet för "Examen eller tentamen" enligt följande: "B-avdrag 5 examens- eller tentamensdagar av ett och samma kalenderår. C-avdrag i övrigt."

Denna paragraf kunde åberopas när det gällde att erhålla ledighet för s. k. studentskrivningar enligt den "gamla" läroplanen, dvs. när student-skrivningar (tentamen) förekom på dagtid - man redovisade då både skriftligen och muntligt under terminen/terminerna inhämtad kunskap vid ett och samma tentamenstillfälle. Detta gällde bl. a. vuxenstuderande vid f. d. kvällsgymnasiet (numera benämnt kommunala gymnasiala vuxenutbildningen).

I och med den nya läroplanen för gymnasiet ändrades typen av förhör. Numera förekommer skrivningar kontinuerligt under terminerna, genomsnittet av dessas resultat ligger till grund för det slutbetyg den studerande erhåller. Med det nuvarande betygssystemet och den hårda konkurrens som förekommer om de högsta betygen (vilka är nödvändiga för inträde vid de flesta högre utbildningar) är det resultat vederbörande erhåller på varje delskrivning under terminen av stort värde. Eftersom dessa skrivningar till sin omfattning knappast kan betecknas som "examen eller tentamen" förmodas nämnda paragraf inte kunna åberopas för erhållande

av tjänstledighet. En ytterligare komplikation i sammanhanget är att skrivningarna numera sker på kvällstid i vissa ämnen.

Med hänsyn till det sagda borde innebörden i denna paragraf ändras så att möjlighet gavs att erhålla ledighet med B- respektive C-avdrag för skrivningsdagen, oavsett att skrivningen sker på kvällstid. Det är nämligen förenat med stora svårigheter att presentera ett för slutbetyget väsentligt gott resultat på en skrivning om den föregås av ca 8 timmars arbetsdag. Det underlättande för många vuxenstuderande som en ändrad innebörd av ovanstående paragraf skulle medföra torde helt ligga i linje med samhällets satsning på vuxenutbildning.

Med åberopande av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr utbildningsministern få framställa följande fråga:

Har statsrådet uppmärksammat det problem som vuxenstuderande möter i samband med skriftliga prov och är statsrådet beredd medverka till sådana ändringar av gällande bestämmelser att de kan erhålla ledighet i samband med skrivningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 18 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 42 med förslag till lag om ändring i lagen (1964:63) om kommunal beredskap.

§ 19 Anmäldes och hänvisades genast till inrikesutskottet följande motioner:

Nr 1222 av herr *Werner m. fl.*

Nr 1223 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1224 av herr *Carlshamre m. fl.*

Nr 1225 av herrar *Wirmark* och *Hamrin*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50 med förslag till lag om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal.

§ 20 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 120 Herr *Wikström* (fp) till herr utbildningsministern om möjligheter för studerande att återhämta undervisning som förlorats genom arbetsmarknadskonflikten:

Vilka åtgärder kommer att vidtas för att snarast göra det möjligt för studerande vid grundskolor, gymnasiala skolor och universitet att återhämta den genom arbetsmarknadskonflikten förlorade undervisningen?

Nr 121 Herr *Eriksson* i Bäckmora (c) till herr kommunikationsministern angående planerad höjning av hastighetsgränsen för vissa norrlandsvägar:

Anser statsrådet att Statens trafiksäkerhetsverks planer på att höja hastighetsgränsen för vissa norrlandsvägar till 110 km/tim står i överensstämmelse med strävandena att öka trafiksäkerheten och minska antalet dödsolyckor?

§ 21 Kammaren ätskildes kl. 17.13.

In fidein

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 39

Onsdagen den

10 mars 1971
